
EX-LIBRIS

Om

den nyfranske Poesi,

et Forsøg

til Besvarelse af Universitetets æsthetiske Priisspørgsmaal for 1841: „Har Smag og Sands for Poesi gjort Frem- eller Tilbageskridt i Frankrig i de sidste Tider og hvilken er Aarsagen?"

af

Grimur Thomsen,
cand. philos.

Kjøbenhavn.
Paa den Wahlske Boghandlings Forlag
trykt i det Nissenske Bogtrykkeri.
1843.

Une vue de la littérature, isolée de l'histoire des nations creerait un prodigieux mensonge.

Chateaubriand.

De Bemærkninger jeg her forudskikker for en Afhandling, som blev skrevet for halvandet Aar siden, skulle ikke saameget gjelde for en Fortale, i den almindelige Forstand, at man deri undskylder den Bog, man vil udgive, som de skulle udtrykke de Følelser og Anskuelser, der nødvendigviis opstaae hos en Forfatter ved Udgivelsen af et henlagt Arbeide. Jeg vil ikke undskylde nærværende Skrift, thi qui s'excuse s'accuse; selv den gjængse Frase: „Ingen er mere villig til at erkjende og Ingen kjender bedre Bogens Mangler, end Forfatteren selv," undlader jeg at paaberaabe mig, overladende saadanne Kjendelser og Erkjendelser til Læsere og Recensenter. Men det er dog ikke alene hine Følelser jeg vil udtale; paa halvandet Aar kan man forandre sine Meninger i Meget; man kan i den Periode gjennemgaae et Vendepunkt i sin Udvikling, og man burde i det Tidsrum have forøget sine Kundskaber; derfor paatrænge sig nødvendigviis mange nye Synsmaader ved Gjennemlæsningen af et ældre Product, og det er fortrinsviis disse, som jeg ikke anseer det overflødigt at forudskikke, da der maaskee i Gjennemlæsningen af følgende Afhandling, der efter Censorernes Dom

skal være noget ungdommelig, ville være Faa, som tænke paa, at den blev skrevet i Midten af 1841, skjøndt den først udkommer i Midten af 1843.

Det under andre Omstændigheder meest Pasſende havde viſtnok været, at omarbeide ſelve Afhandlingen, ſaameget mere ſom den tildeels i Klade blev indſendt til Cenſorerne, men deels har jeg private Grunde for det Modſatte, deels er det ikke mere end pligtſkyldigt Henſyn til Cenſorernes Dom at udgive den i det Væſentlige uforandret, iſær da den af disſe fremhævede Hovedanke „Ungdommelighed" er en Feil, ſom dens Forfatter baade da maatte og endnu kan være godt bekjendt.

At jeg overhovedet lader den udkomme, har fornemmelig ſin Grund i en maaſkee overflødig Lyſt til at bidrage Mit til en rigtig Vurdering af det Folk, hvis hiſtoriſke Hegemoni i Europa Ingen kan nægte, det Folk ſom i alle Aandens Grene har taget Initiativet, og endelig ſom en kollektiv Mesſias har afſonet mange Seklers og Nationers Synder. Ikkedesmindre bliver den franſke Nation almindeligviis ſkjævt bedømt, og hver Dag hører man baade i Skrift og i Tale de forſlidte, bornerede Beſkyldninger for Tøilesløshed, Letſind, Overfladiſkhed og raffineret Slappelſe, der allermindſt kunne træffe en Nation, ſom juſt har ſit ſande Udtryk i ſit eget Land og dets Produkter, ſom forener Fjeldets Kraft med Dalens Ynde, Burgunderens Grundighed med Champagnens Livlighed og esprit. Engellænderne bebreide dem Mangel paa praktiſk Blik og praktiſk Duelighed; og dog

er Frankrig saa mange reent praktiske Geniers Fødeland. Hvem har vel det øvrige Europa at takke for det 18de Aarhundredes forbedrede Kulturtilstand? Hvem Andre, end de under Ludvig den 14de, ved det nantiske Edikts Ophævelse fordrevne franske Hugonotter? hvilken Nationaløkonom overgaaer vel Jean Baptiste Say? Hvem opfandt Luftseiladsen, Daguerrotypen o. s. v.? Tydskeren siger til dem: „ja, men I kunne ikke abstrahere, Alt som hedder Spekulation og transcendental Filosofi ligger udenfor Eders Kompetence; i „Tanken", i Theorien overhovedet er I Sinker". Hvem er da Faderen til den nyere Filosofi? Var det ikke Descartes som først sagde: cogito ergo sum. Selv Hegel tilstaaer det og bruger just de Ord: ogsaa heri have de herlige Franskmænd taget Initiativet. Eller mon hine „Antifranzosen" kjende Pascals Pensèes, hvorom samme Forfatter*) etsteds siger, at hans enkelte Aforismer ere Kjærner i hele Systemer. Victor Cousin, som blandt Andet har den Fortjeneste, at have besørget en korrekt Udgave af Descartes Værker, kan

*) Det er egentlig ogsaa af Tydskerne kun Hegel, som har havt Aand nok, til rigtig at vurdere den franske Nation og dens Filosofi. Det er ham, som (Gesch. d. Ph. 3 p. 512) just hos Franskmændene „ganz anders als bei den Engländern und Schotten, und selbst als bei den Deutschen" har fundet „ein tiefes allumfassendes philosophisches Bedürfniss, voller Lebendigkeit; eine allgemeine, konkrete Ansicht des Alls, mit voller Unabhängigkeit ebenso von aller Autorität, als von aller abstrakten Metaphysik."

man heller ikke vrage endskjøndt han vel mere er en Hegelianer sensu proprio end, selvstændig Filosof. Men det bliver ikke ved det; selv Tydskerne have maattet rose og beundre Katholicismens energiske Fiende Abbé Lamennais Esquisse d'une Philosophie, som først udkom ifjor; Pierre Leroux forbauser dem, ved sine, uden synderlig Kundskab til Hegel, ad en anden Vei tilvundne hegelske Resultater, og en ung Franskmand Jules Elysard, Medarbeider af Bruno Bauers og det øvrige unghegelske Tydsklands nu indgaaede spekulative Organ: „Deutsche Jahrbücher", har deri leveret en ganske fortrinlig Artikel om „die Reaction in Deutschland", som ligesaameget udmærker sig ved en grundig Opfattelse af Hegels System, som ved skarp Dialektik, selvstændig Tænkning og Aand. Med Hensyn til Kunstfilosofi og Kritik kan man henvise til Globe og Revue des deux mondes. Goethes Beundring for den første er bekjendt nok; han siger t. Ex. i Samtalerne med Eckermann: „Globe er et Tidsskrift, jeg ikke kan undvære". Den franske poetiske Litteratur har dog især mange store Aander at fremvise, og selv om man maaskee ikke finder flere eminente Genier i den, end i en enkelt anden Litteratur, saa vil man dog intet andetsteds finde saamange aandrige Forfattere og i ingen anden Litteratur en saadan Politur og Elegance i Stilen. Men le style c'est l'homme, siger Buffon, og med endnu større Ret kan man sige: „Stilen er Nationen"; kun hos det uddannede, det aandrige Folk kan en elegant og korrekt Stiil findes; ligesom

omvendt dennes Ubehjelpsomhed er et sikkert Prognostikon for en Nations lave Kulturtrin.

Men hvad bebreide de Danske dem? En altfor stor Letfærdighed vel sagtens, Mangelen paa det tilvante Snærperi og Selskabssnorliv; vistnok hade ogsaa Franskmændene al fausse pudeur, med fuld Ret gjøre de Nar af den, og Noget af det Sundeste, meest Moralske og ikke mindst Træffende, Voltaires Filosofi indeholder, er følgende Reflexion i hans Précis du cantique des cantiques: „D'où vient notre delicatesse? c'est que plus les moeurs sont dépravées, plus les expressions deviennent mésurées. On croit regagner en paroles ce qu'on a perdu en vertu. La pudeur s'est enfuie des coeurs, et s'est réfugiée sur les lèvres. Les hommes sont enfin parvenus à vivre ensemble sans se dire jamais un seul mot de ce qu'il sentent et de ce qu'ils pensent: la nature est partout déguisée, tout est un commerce de tromperie." Men Hobens Dom kan man nu engang ikke videre tage Hensyn til, allermindst hvor den ene Nation bedømmer den anden; den samme Egoisme, som indblander sig i Individernes gjensidige Meninger om hverandres Værd, gjør sig ogsaa gjeldende hos de hele Folk, kun med den qvantitative Forskjel, at hvad der hos hine var Personsegoisme, er hos disse Nationalegoisme. Blandt flere Anker, som jeg paa Dansk har læst imod de Franske, er der navnlig een, som udtrykkelig maa tilbagevises, nemlig den „at hos det franske Folk er alt Eensidigt og Gjæ

rende.“ Hvad Beskyldningen for det Gjærende an gaaer, saa maa det ikke nægtes, at der hos Franskmændene, formedelst deres oversprudlende Livsfylde, ikke gjør sig den statariske Spidsborgerjævnhed gjældende, som hos adskillige andre Nationer, at hele deres aandige Indhold ligesom deres Statsliv befinder sig i en rastløs producerende og reproducerende Bevægelse, at Livsprincipet hos dem hersker i hele sin Udstrækning og at den franske Nation endelig saa at sige er et aandeligt perpetuum mobile; men naar denne Anke sættes i Forbindelse med Beskyldningen for „Eensidighed“, saa maa derved først bemærkes, at det „Gjærende“ ikke kan være „Eensidigt“, thi til at frembringe Gjæring skal der flere modstridende Kræfter, som alle, hver for sig, uden Hensyn til hinanden, ville komme til sin fulde Gyldighed; dernæst ligger i enhver Gjæring en Stræben efter Ligevægt, en Vorden, og enhver Gjæringstilstand er eo ipso kun en forbigaaende Bevægelse, ingen permanent Egenskab hos et Folk; hvoraf det fremgaaer, at man med samme Ret kan beskylde ethvert historisk Folk for Gjæringstilstand, da saadanne Tilstande hos alle Nationer kun med mere eller mindre Liv afvexle med de rolige Ligevægtstilstande. Men Beskyldningen for Eensidighed træffer Franskmændene mindst af Alt og det ligger just i deres nationale Livsfylde; en saadan Centralkraft stræber udad til Periferien fra alle Sider, den drives naturlig af sig selv i Øst og Vest, for allevegne at søge Stof til Bearbeidelse; derved opstaaer vistnok ofte Gjæring men Eensidigheden ophæves; det gaaer her med Nationerne,

ligesom i en mindre Maalestok Individerne; de træge, ofte de saakaldte solide Mennesker gaae blindthen stadig og rolig den samme Vei og see hverken til Hoire eller Venstre, det er de Eensidige; andre undersøge Terrainet til alle Sider, finde ikke Ro eller Tilfredsstillelse i een Retning, men drives af en indre Higen til de forskjelligste Tilværelsens Gebeter; i disse gjærer der Meget, men Gjæringen er kun en Fremgang til Ligevægt. I Frankrig møder man den tilsyneladende Mærkværdighed, at hos denne sprudlende Nation er, paa Revolutionstiden nær, excentriske, titaniske Individer meget sjeldne, i Modsætning til det rolige, solide beefsteak-country England, hvor Individernes bizarre Originalitet ikke længer er original; men nærmere beseet er dette ganske i sin Orden, thi ligesom den saakaldte moralske Person meget godt kan være sammensat af lutter umoralske Individer, saaledes kan den gjærende Nation just passende bestaae af rolige og ordentlige Statsborgere og Korporationer, der hver for sig stræbe i forskjellige Retninger og derved naturligviis deels støde sammen, deels igjen divergere. Men dette Spørgsmaals videre Drøftelse vedkommer os ikke her; af deres Gjerninger skulle I domme dem, og finder man en anden Nation, som har virket Mere eller saa Meget for den moderne Verdensudvikling, som det franske Folk, ja saa skal jeg cedere maiori og indrømme deres Inferioritet for Tydskere, Englændere o. fl. Men det vil falde vanskeligt at udpege et andet Folk i den nye Verden, der har en saa stor verdenshistorisk Betydning, og det er just Frankrigs Ho-

vedfortjeneste, hvori alle øvrige have sin Rod; det er denne Nation, som Verdensaanden har udseet til en i den nye Historie analog Mission med den Romerne havde i den gamle Verden*); det er Paris, der ligesom Rom nu er Civilisationens Centrum og Kulturens eget Kabinet, den menneskelige Aands Værksted, ikke saameget forsaavidt denne idealistisk trækker sig tilbage i sig selv i en filosofisk Selvkontemplation, som forsaavidt den mere reelt bearbeider hele det Apparat, der er en Betingelse for Menneskeslægtens fornuftige Udvikling og den til dens Idee svarende Universaltilstand; det er der, at Aanden, nihil humani a se alienum putans, egentlig virker, i Tydskland sværmer den mere romantisk og lever mere hyperspiritualistisk i de sublime Sfærer. Saaledes have Franskmændene Overhaanden i de empiriske Videnskaber, Mechanik, Mathematik, Fysik o. s. v. og ved denne mere praktiske Aandsretning er det skeet, at man i deres egentlige Aandsfilosofi før har mærket formeget til den gamle Sætning:

*) Som interessante Analogier kunne anføres de romerske Borgerkrige, Triumviraterne o. s. v. paa den ene, den franske Revolution paa den anden Side; begges Slaaen over i Keiserdømme. Mistankens frygtelige Princip, som med lige Ubarmhjertighed herskede under det romerske Keiserdømme som under Robespierres Rædselsherredømme, hvor alene Sindelaget som saadant blev straffet. Julius Cæsar og Napoleon, begges Overgang over Alperne. Cæsar reddede sig gjennem Pompeius's Flaade fra Ægypten til Rom, Napoleon gjennem Englændernes Flaade fra Ægypten tilFrankrig ꝛc.

l'homme machine, som blandt Andre især spøger hos La Mettrie. Men i den nyeste Tid er Franskmændenes Indflydelse paa den egenlige „Philosophie des Geistes" uforudseelig, thi den dygtige, selvstændige Lamennais har i sit nylig udkomne System vovet at udtale Ting, hvorover mangen tydsk Spiritualist vil vende sig i sin Grav. Fysikeren eller rettere Naturfilosofen Lamé har gjort vigtige Opdagelser i den høiere Astronomi, navnlig med Hensyn til Ætheren, — Opdagelser, hvis Genialitet Tydskerne nolentes volentes maae anerkjende, og forsaavidt som det uimodsigeligt er i Naturfilosofien, at Aandsfilosofien har sin sidste Rod, da Verdens Tilbliven dog er Logikens største og egentlige Opgave, forsaavidt burde man vel ikke eensidig skjælde de vigtigste Opdagelser, som ere Filosofiens nødvendige Apparat, ud for en flad Empirisme og Materialisme, men villig erkjende disses store Gyldighed overfor det egentlige logiske System; vel kan man ikke nægte, at Franskmændene som Filosofer mere ere Aforistikere end Methodikere, men det er hine der altid forberede Systemerne, og de Sidste som ordne de henkastede sibyllinske Blade; ligesom i den klassiske Verden Plato var den store Aforistiker med de geniale Blikke, men Aristoteles Methodikeren, som redigerede hans og flere andre foregaaende Aanders usammenhængende Yttringer i System; saaledes i den nyere Tid foruden Franskmændene fortrinsvis Schelling den poetiske Seer, men uden Methode, en moderne Plato, Hegel den strenge, videnskabelige Systematiker og derfor passende benævnet den nye Verdens Aristoteles. Men det er indenfor Statslivet og i det, at al Tænkning

at saavel Videnskaben som Poesien udvikler sig; Staten er den Jordbund, hvoraf Tankens Planter skyde op; Jordbundens Beskaffenhed er Betingelsen for disses Værd og Blomstren, og derfor maa Staternes, Nationernes Udvikling aldrig tabes af Sigte ved Betragtningen af den theoretiske Aands Aabenbaringer; thi Videnskaben er Plantens Rod og Stilk, og Poesien den duftende Blomst, hvori Ideen manifesterer sig med hele sit Farvespil, odoreque fragranti. Men det er, som ovenfor bemærket, den franske Nation, hvem Verdensaanden har overdraget den store Mission, fornemmelig i Statslivet at begynde det Problems Løsning, ved hvilket Tiden nu staaer, og det er især i den Egenskab at vi bør have Respekt for den og som saadan at den i Særdeleshed fortjener at betragtes. Enhver, som nogenlunde forstaaer Historien og følger Tidens Bevægelser med Opmærksomhed, vil nemlig bemærke, at Verdensaanden just nu*) staaer ved et stort Problem. Vel har den i ethvert Tidspunkt Opgaver at løse, som idetmindste fra det subjektive Standpunkt ere mere eller mindre indgribende i Verdenshistorien, men det Problem, som den nu staaer ved, hører til det første Slags. At dette før eller senere maa løses, følger af sig selv, men om det skeer i det 19de, 20de eller 21de Aarhundrede kan ingen forudsige, thi den evige Idee har ingen Hast, den bevæger sig ikke i Tidens subjektive Kategori; det er ogsaa derfor at saa

*) Dette Ord maa vel at mærke ikke forstaaes altfor pedantisk præcise.

Mangen klager over de historiske Reformers Langsomhed; vistnok er ei heller noget naturligere, end at de, som arbeide i Ideens Tjeneste, onske at hoste den Frugt, de have været med at saae og pleie, men Ideen er, hvad de enkelte Individer angaaer, temmelig hensynsløs; den lader Generationer falde i sin Tjeneste, bruger de største Aander som Redskaber, og naar disse ere sløvede og slidte af Tid og Anstrængelse kaster den dem bort og tager nye i deres Sted; Individerne, (de tænkende saavel som de handlende) ere de enkelte Bølger, som een efter anden brydes paa Strandbreden; Ideen er Havet, som dog bestandig vinder større og større Terrain; Fornuften bruger Napoleons Taktik; Kolonner og atter Kolonner lader den rykke frem i sin Tjeneste mod de gamle Fordommes mosbegroede Batterier; Tusinder maae opoffres, for blot at bryde en Breche i den Vold af forstenede Vaner, som forsvares af Statarismens Garnison, en Armee, der er endnu seigere end de „levende Kjødmure", som Napoleon kaldte Russerne, og vi — vi begræde de Faldne og synge Klopstocks bekjendte Gravsang over dem:

„De vare Fædrelandets Haab; græd ikke,
De faldt i Striden for det; græd ikke.
De faldt forgjæves — græd!"

Men denne Gravsang er da til al Lykke falsk, thi de Faldne faldt ikke forgjeves; vel segne Tusinder ved hvert Ideens Fodtrin; men hvert Ideens Skridt er et Fremskridt; hvert Individ, som deeltog i Kampen, er dog en Traad, en Maske i Historiens store Tæppe, det Tæppe, som Ideen bruger til Forhæng for de kommende Seklers Drama;

Mange klage fremdeles over Tidens Flegma, over en Stagnation i Gemytterne, en Stilleſtaaen i Udviklingen, men denne Klage er ogſaa ugrundet, og exiſterer kun paa Overfladen; thi Aanden, „der alte Maulwurf", graver under Jorden og underminerer det Beſtaaende; den ruger ſom Vulkanen og forbereder ſig under Dybet til de ſtore Exploſioner. „Quel esprit assez peu clairvoyant pourrait prendre ces intervalles de repos pour un repos definitif? Une étape est-elle un festin permanent?" *)

Endnu er der dem, ſom klage over Tilbagegang; det er egentlig de gamle Moraliſter; ſom ægte „laudatores temporis acti" finde de, at det Nærværende ſtaaer langt tilbage for deres Ungdom, man er ikke mere ſaa ordentlig, ſaa godmodig; — kort, man er ikke mere ſaa rar ſom dengang; og dog ſee de kun et endnu ſtørre Tilbageſkridt i en Forandring paa dette ſamme Beſtaaende, ſom de ere misfornøiede med, med andre Ord de hade Livsprincipet; dette beroer nemlig paa Forandring, paa Bevægelſe; og disſe tvende Kategorier ville de gamle Menneſker ikke vide Noget af at ſige; al Statarisme overhovedet bærer Døden i ſig; thi da Livet er Bevægelſe og Bevægelſen ikke Andet end Forandring, men Forandringen kun kan frembringes ved at det Nærværende gaaer over til et Andet, at det ophører at være det Samme — altſaa ved det Negative, ſaa er det klart, at Livet ikke kan beſtaae med Statarismen eller den forſtenede Konſervatisme, hvis Motto

*) Chateaubriand.

er: iiidem et idem, ibidem idemque per idem. Dog tilsyneladende have selv disse stundom Ret; thi i Nationernes Liv ere der Perioder, som i visse Henseender staae tilbage for andre foregaaende, men vel at mærke kun tilsyneladende, thi saadanne Tilstande ere ikke Andet end Ideens Tilløb, naar den vil gjore store Spring og i sin Vælde sætte over Masser af skimlede Principer. Den store Trøst for os ligger deri, at vi eo ipso, at vi i chronologisk Henseende leve i en senere Tidsalder end de foregaaende, at vi eo ipso leve i en Periode som i Udvikling, det vil sige i Sandhed staaer ligesaa høit over hvilkensomhelst foregaaende, som den staaer tilbage for hvilkensomhelst efterfølgende. Det er en stor Trøst, som først anviser os vor rette Plads i Historien som Mellemled mellem en foregaaende og en efterfølgende Tilstand, og saaledes sætter vort eneste Formaal i Udvikling; den siger til os med Digterens Ord: „pensez à vos ancêtres et à votre posterité"; den viser os hvad vi vare og lader os idetmindste ane hvad vi kunne blive; Maaden hvorpaa skal Genierne lære os, og naar Tidens Fylde kommer, træde disse altid op med Ideens Energi.

Men hver Tid har sine Problemer, som staae i en historisk, nødvendig Sammenhæng med det Givne, med de allerede løste Opgaver; disse Problemer løser da Ideen ogsaa ved Individerne hvad enten disse vil eller ei, overeensstemmende med det franske: „la verité, en la repoussant, on l'embrasse" *).

*) Det er denne Objektivitetens Ironi over Subjektiviten,

Hvad nu vor Tid i Særdeleshed angaaer, saa hører man tit og læser den Mening, at ved den franske Revolution fra 1789 og senere Julirevolutionen er dens Opgave løst, saa at vi nu det første Par Hundrede Aar kunde hvile os ved disse Begivenheder og deres Resultater; man betragter Revolutionen hellere som en Epilog til en svunden Tidsalder, en Katastrofe, ovenpaa hvilken Ideen nødvendviis maa sove et Par Sekler, end som en Prolog til vor egen Tids Drama; der er vel endog dem der mene, at siden Revolutionen forefaldt i Slutningen af det 18de Aarhundrede, saa var den naturligviis dette Sekulums Farvel, thi var den det 19des Godmorgen, maatte den jo begynde Aar 1800 paa Nytaarsdags Formiddag; alt Andet vilde være Unøiagtighed og Anstød imod det dobbelte italienske Bogholderi; de mene, at vor Herre som en god Oekonom ikke vilde have en saa stor Udgift i sine Bøger for 18—1900, naar han skulde overføre den fra forrige Sekulums Regn-

---

som Hegel i Ph. d. Gesch. kalder „Fornuftens List", og visstnok anvender Ideen denne hyppig, gjør sig heller ingen Samvittighed deraf; en filosoferende Dansk feiler derfor storligen naar han siger „at Fornuften helst vil gaae ærlig tilværks," slige anthropomorfistiske, moralsk bornerede Synsmaader kjender Ideen ikke Noget til. Hvad den virker, virker den fornemmelig gjennem Individerne, og det er disse, som ere ærlige, uærlige, moralske, umoralske o. s. v. Men Ideen selv er uberørt af alle saadanne subjektive Kategorier, den staaer kold og rolig i en antik Majestæt over alle de enkelte Handlinger og disses moralske Værd, det er kun til deres historiske Gyldighed, som Led i Verdensudviklingen, at den seer hen.

skab. Men Ideen er ikke præcise, Klokken er ikke for den, eller rettere sagt Ideen er just præcise og derfor passer den sit Snit hvad saa Alverdens Klokker slaae; den lader haant om alle positive Bestemmelser og sætter sig ud over alle Reskripter; denne Sandhed er vistnok undgaaet den ærede jydske Deputerede, som forleden Aar vilde have undersøgt, hvorvidt der existerede noget lovformeligt Dokument for „Beglvenheden af 1660", ligesom om dennes nuværende Gyldighed beroede derpaa, nei! Verdensaanden udtaler sit censeo, sit veto uafhængigt af Alverdens Stempelpapir og hængende Segl.

Hegel har kaldt Revolutionen det Skridt i Tiden, hvor Verdensaanden viste, at den havde traadt sine Børneskoe, og isaafald maa det antages, at den modne „Geist" ikke bliver staaende ved det første Skridt; den vil bestemt prøve sine Mandssko bedre; den har da heller ikke staaet stille siden, thi har den end ikke sprunget med det Overmod, som da den i Revolutionen rystede Børneskoene af sig, saa ere dens Fremskridt, dens Gjæring baade i Theori og Praxis siden den Tid aldeles umiskjendelige; nye Tankeskud ere skudte op af Terrorismens Lavastrøm og Aanden har reist en Guillotine for alle mistænkelige Meninger; Robespierres Valgsprog: „la terreur et la liberté" toner saa eftertrykkeligt, at Forsteningerne fra de svundne Kulturperioder rystes derved; Tanken selv holder høieste Ret over Vedtægter og Skikke og hvad der veies og findes for let, bliver kastet hen i det evige Mørke. Alt hvad der hedder „Herkommen", alle Konvenientser stilles for Fornuf-

tens Inqvisitionsret, som ved sin fuldkomne Offentlighed er langt frygteligere end noget af Middelalderens hemmelige Raad, og skjøndt det Sande naturligviis forsaavidt kun eensidigt kommer til sin Ret i vor som i enhver anden Tidsalder, som hver Tid for sig kun realiserer een ny Side af Ideen, der, skjøndt Resultatet af de foregaaende dog nedsynker til et Moment i de efterfølgende Perioders Udvikling; saa kan man dog i den Forstand kalde vor Tid begunstiget, som det er dens Opgave, at bringe det Princip til en Menneskeheden bevidst Seier, at realisere det i den reelle Verden, som først ubevidst, senere kun Enkelte, nu derimod Majoriteten bevidst, har gjæret i Menneskeheden siden Christendommens Ophav, og som saaledes endnu kun ideelt har existeret indenfor Historien. Denne lange Tid har Aanden læst til Examen, nu endelig gaaer den op; men Aanden faaer altid bedste Charakteer og det unanimi consensu, naar den først har været oppe; thi indtil da tvivle Generationerne gjerne om dens Kompetence.

Dette Christendommens Princip er da Subjektets fornuftige Frihed, der staaer ligesaa fiendtlig overfor den Enes uendelige Frihed, det vil sige Vilkaarlighed, som Fleres Usurpation eller Alles Tøilesløshed; i den christelige Religion har Individet først faaet en affirmativ Bevidsthed om sit uendelige Værd, om sin Guddommelighed; Menneskeheden har der først faaet Agtelse for sig selv, som Menneskehed og derved er selvfølgelig paa den ene Side den blinde Subordination under

Tyrannens Vilkaar, og Ærbødighed for Høvdingernes Magtsprog ophævet, paa den anden Side Afsky for Massens raa, hensynsløse Partikularitet som Menneskets Gudommelighed uværdig indtraadt; ethvert Medlem af det christelige Samfund lever i Bevidstheden om sit uendelige Værd og sætter sig selv en niveau med de Første, de Ypperste, den sande Identitet er indtraadt og der er ingen væsentlig Forskjel; der ere i christelig Forstand ingen „Høie" eller „Lave" men kun „Gode" og „Onde"; i Christendommen er det republikanske, det demokratiske Princip saa tydelig, saa uforbeholdent udtalt, at man sandelig maa undre sig over, hvorledes dog det Ny Testamente har passeret Censur; denne Republik hinsides Graven, hvor Kongen og Bonden, Ministeren og Journalisten vil komme til at sidde ved samme Bord, eller hvor undertiden maaskee den jordiske Rangforordning vil blive vendt om, den er farlig for l'ancien regime; det er vistnok undgaaet Mangen, men intetsteds er, som Hegel ogsaa bemærker, „so revolutionær gesprochen, als in den Evangelien, denn alles sonst Geltende ist als ein Gleichgültiges, nicht zu Achtendes gesetzt." „Jeg er ikke kommet for at sende Freden, men Sværdet. Thi, jeg er kommet for at oprøre Sønnen imod Faderen o. s. v."

Disse Ord klang igjen 1649 og 1688 i England, 1789 og 1830 i Frankrig, — ville de klinge oftere? ja saalænge Folkene endnu ikke forstaae dem tilfulde eller bære dem ad, som de ikke forstod dem. I og ved Christendommen er Slaveriet ophævet, thi Slaverne vare ogsaa Menne-

sker, det Guddommelige i dem kunde ikke taale at degraderes til Dyrets Funktioner, men herved har Aristokratiet faaet sit Naadestød; dette hviler nemlig paa et hellenistisk Princip; der var, som Enhver veed, i den græske Verden en Hoveddistinktion mellem Spartanere og Heloter, Athenienfere og Megarensere, „Frie" og „Trælle". Hine vare i Grækenlands gode Tid alle Adelige, thi Frihed er Adelens Princip, og Adelens Begunstigelser i Staten ere ikke Andet end Fortrin i Frihed fremfor de øvrige Individer (alle Privilegier ere til Ex. smaa Frihedsfortrin); medens den „skjønne Individualitet" endnu var den græske Verdens Princip, det græske Livs Udtryk, vare alle Frie „ἄριστοι"; Skjønhed, Kunst, otium var Alles Livsopgave; i Krig gik de; men Alt hvad der heed Arbeide besørgedes af Slaverne; Skjønheden realiserede de i deres Stat, deres Kunst og dem selv som Individer, og kunde saaledes ved de Halves tyranniske Undertrykkelse hæve den anden Halvdeel til Skjønhedens Ideal, men Skjønheden er kun een Side af Sandheden og traadte saa meget eensidigere frem hos Grækerne, som Slaveriets skrigende Uretfærdighed paa den anden Side stod i den grelleste, den uskjønneste Modsætning til deres egen Stats Idee, der just var fri, d. v. s. demokratisk*), — og Grækenland sank. Med Christendommen kunde nu Slaveriet ikke bestaae, Menneskets Guddommelighed taalte ikke Lænkerne, og kun for-

*) Noget Lignende findes endnu i de Nordamerikanske Fristater; der hersker saaledes navnlig et Slags Hudadel og Hudtrældom tiltrods for den frie Forfatning.

saavidt som Individet selv gjør sig denne Frihed uværdigt, mister det den i den christne Stat; kun ved titanisk at oprøre sig mod sin egen Natur, ved at forjage den immanente Gud, kan det christne Individ hjemfalde til Ufrihed; men herved er den afstukne Grændse imellem Individerne ophævet; hver har sit uendelige Værd og dette store tertium comparationis mellem de „Høiere" og „Lavere" er den christne Verdens nivellerende Princip. Men da Christendommen er historisk, maa dens Princip ogsaa realiseres i Historien; det lever ikke i Tanken alene; det slummer ikke ufrugtbart i Theorien; det drives af Ideens Centralkraft ud i Tiden og Livet og maa derfor gjøre sig gjeldende i Praxis, hvoraf det følger, at Spørgsmaalet ikke mere er om, men naar det skal realiseres. Her møder nu den ovenanførte Vanskelighed, som har sin Grund i Subjektivitetens og Objektivitetens tragiske Kollision: Forsynets Pathos — at den evige Idee, som, fordi den er evig, ikke kjender og følgelig ikke respekterer Tidens Kategori, — som det synes os Mennesker — gaaer saa langsomt tilværks, — at tusindAar for den ere som een Dag; men selv heri kan man dog anvende Analogislutningen. Historien giver os saa mange Exempler, hvoraf vi kunne see Ideens sædvanlige Fremgangsmaade, og dens uhyre Variabilitet uagtet ere der dog Kriterier, hvis Tilstedeværelse temmelig sikkert love en snarlig Afgjørelse. Saaledes er Almeenbevidstheden om en Reforms Nødvendighed, naar det Nyes Forfægtere ere stegne til absolut Majoritet, en temmelig sikker Borgen for Dettes nærforestaaende Seier.

Er det Nye forst modent, maa det faae Indpas; og fordrer en Nations Aand Noget, kan ingen Magt holde den tilbage; naar der derfor saameget debatteres om betimeligt og ubetimeligt, saa er det igrunden, hvad det „Betimeliges" Forfægtere angaaer, komisk; thi Alt, selv det Bedste, Sandeste, Ædleste er historisk Ubetimeligt, indtil i det hellige Dieblik, det etableres, det er forst Betimeligt naar det historisk fodes; derfor er det en politisk contradictio in adjecto, naar et politisk Parti f. Ex. urgerer en Tilstands Betimelighed, som endnu ikke historisk er etableret. Magthaverne have fuldkommen Ret til at paastaae det Modsatte, saalænge det Gamle endnu bestaaer. Med Hensyn til hiint Christendommens Frihedsprincip maa det erindres at Bevidstheden om dets Gyldighed mere og mere nærmer sig til en Almeenbevidsthed. Ved Slaveriets Ophævelse har, som ovf. anført, Aristokratiet faaet et slemt Stod; det aristokratiske Princips Autoritet er fremdeles ligesom alt Netlost ved theoretisk Droftelse og praktisk Polemik undergravet; ja selve Aristokraterne ex professo tor nu kun i Smug nære deres Kastegrundsætninger; Individerne bedommes nu efter deres substantielle Værd, ikke efter Ahnernes Antal, og dette kan man tildeels takke de ellers saa farlige Penge for, som just ved at give saa mangen hoffærdig Don Ranudo til Priis for Latteren have skadet Aristokratiet; der er endelig hos Majoriteten en Bevidsthed, den være sig nok saa lunken, om hvad der udgjor Menneskets sande Gehalt, efter hvilken Maalestok det rigtigst bor dommes, med andre Ord, i hvilken Forstand

Ordet ἄριστος bør tages; Kasteforskjellen forsvinder i Staten mere og mere, Adelsmanden bliver mere og mere Borger og Borgeren mere Adelsmand, selv i England og Tydskland er det nu blevet ikke ualmindeligt, at Lorder og Adelsmænd givte sig med Aktricer eller udmærkede offentlige Sangerinder, — at en Ahnelse om Kunstens Guddommelighed saaledes overvinder indgroede Fordomme; fra denne vaagnende Almeenbevidsthed kan man derfor med Rimelighed slutte, at det er vor Tids Opgave i den reelle Verden at virkeliggjøre Christendommens Princip. Det er det jeg kalder vor Tids Begunstigelse; som en saadan Tids Søn, som en, om nok saa liden Deel af en saadan Tid, er det Enhvers historiske Skyldighed pro parte virili at virke med til denne Opgaves Løsning, ellers tilhører han den evige Glemsel, det dumme Chaos, thi:

„Wer keinen Namen sich erwarb, noch Edles will,
Gehört den Elementen an —"

Dette Christendommens Frihedsprincip har nu søgt at komme til Gyldighed paa mange forskjellige Maader og egentlig kan hele Tidens Stræben siden Christendommens Opkomst henføres under denne ene Kategori; jeg siger søgt, fordi det endnu ikke er lykkedes Principet i den reelle Verden at naae den fuldkomne Fasthed og Omfang, som det ifølge Christendommen tilkommer; men heller ikke maa det tabes af Sigte, at hvert Forsøg er et væsentligt Fremskridt, en Tilnærmelse til Maalet; Tiden gjør aldrig Noget omsonst, selv om dette hverken i sig selv fuldkomment

svarer til sit Formaal, eller uantastet kan bestaae for den menneskelige Domstol.

Hvad der først møder os, forsaavidt dette Princip søger at bane sig Vei gjennem Statssamfundet, er Modsætningen mellem det ene og alle Individernes uendelige subjektive Frihed, som ikke er Andet end Vilkaarlighed og hvori det rene demokratiske Princip er udtalt; men den Enes faktiske Vilkaarlighed ophæver alle de Øvriges Frihed og den uendelige subjektive Frihed viser sig saaledes som uforenelig med Statens Idee, der kun realiseres, saafremt hvert Individ i et organiseret Samfund kommer til sin Ret uden at støde an imod de Øvrige;*) paa den anden Side vil den hele Masse af Individer, vil Statssamfundet tilspidse sig til en Pyramide, hvis øverste Punkt er den Ene, μονος; Indbegrebet af Partikulariteter vil koncentrere sin Villie i eet Individ. Dette er nu i sig selv ganske rigtigt, thi forsaavidt Staten navnlig i Forhold til andre Stater vil træde personlig frem, forsaavidt den individuelt vil gjøre sig gjeldende, maa den moralske Person træde frem som en individuel Personlighed; og dette skeer nemmest ved at repræsenteres af eet Individ; men det ene Individ har ogsaa Trang til denne uendelige subjektive Frihed, denne formelle Selvstændighed, og Trangen kan her saa meget lettere gaae over til virkelig Vilkaarlig-

*) Lafayette: Droits de l'homme et de citoyen 1791: Statens Diemed er at opretholde Menneskets naturlige Rettigheder.

hed, som Individets overordnede Stilling indbyder dertil; herpaa hviler det reent monarkiske, det despotiske Princip, ifolge hvilket der kun er Talen om den Regjerende og de Regjerede, den Ene Frie og de ovrige Ufrie.

Som en Form synes nu Monarchiet just at have Meget for sig, der er endog noget Poetisk i denne hele Folkets Repræsentation ved Een, men det maa ogsaa ret fastholdes, at den Ene kun skal repræsentere Folket; sin egen Subjektivitet, sine egne personlige Hensyn maa han aldeles opgive, han maa kun betragte sig som Nationens og Statens Spidse, og dertil hører der, som Enhver indseer enten et Geni for at regiere (og et saadant gives naturligviis ogsaa) eller en uhyre Resignation, hvor hans Handlinger kun komme an paa hans egen Villie. Men det er ikke alene som en tankerigtig, en fordeelagtig Form for Statens Fremtræden at Monarchiet forsvarer sin Plads, det har en anden høiere Berettigelse, som baade er logisk begrundet og empirisk approberet, — den historiske; der viser sig nemlig den mærkværdige Kjendsgjerning, at i alle de verdenshistoriske Riger har den monarchiske Statsform hersket, enten udelukkende, som i det babyloniske og medisk-persiske, eller overveiende, saaledes at den har fortrængt alle de øvrige, som i det græske og romerske, thi Grækenland begyndte med Konger og endte med at indlemmes i det macedoniske Dynasti.*) Men i den

*) Jvfr. St. Priests interessante Værk: „Histoire de la royauté considerée dans ses origines, jusque'a la formation des principales monarchies de l'Europe."

*

christne Verden er dog Forholdet et andet, thi viser Monarchiet sig endogsaa der som den almindeligste Statsform, og existerer det endogsaa der paa visse Steder i hele sin Absolutisme, saa ere dog vigtige Fremskridt i den Henseende gjorte, idet Monarchiet i de Stater som have Hegemoniet, i det Væsentlige er blevet hvad det skal være, en Statsform og ikke Andet end en Form; vel er det endnu en Lykke i disse Stater at have en god og dygtig Konge, men det Modsatte er ikke mere nogen Ulykke for dem; man spørger i det konstitutionelle Monarchi ikke om objektive Egenskaber hos Monarken; denne „hat nur Ja zu sagen und den Punkt auf das I zu setzen"*), den engelske Konge nærmer sig endog til Vorherre, ligesom denne kan han kun gjøre hvad der er Godt, om det nu er „fordi han vil det alene" er et andet Spørgsmaal; han kan saaledes benaade Forbrydere og bage nye Adelsmænd, han kan ikke gjøre en Straf strængere, ikke krumme et Haar paa en Lords Hoved eller Stammetræ. Denne Forms Stabilitet er fremdeles sikkret ved Arvesouveræniteten, som i den nye Verden remplacerer de Gamles Orakel. Folket er ikke mere i Vilderede med, hvem det skal vælge til Konge; denne er nu ved Fødselen prædestineret, og Gudernes Intervention i den moderne Verden saaledes overflødig. Det konstitutionelle Monarchi er den christne Verdens Produkt og det er en stor Opgave Tiden der har løst, idet den har fundet en Statsform, hvori de foregaaende: Despoti, Aristokrati og Demokrati ere tilstede som Momenter i et organiseret Hele; nu staaer

*) Hegel Ph. d. Rechts p. 361.

den Ene i Spidsen som Statens Subjektivitet, hans er den endelige Villiesafgjørelse, hans dens fyrstelige Magt; denne Villies Indhold bestemmes af Nogle, af den regjerende Magt; og de Regler, hvorefter dette Indhold fastsættes, det Almindelige, under hvilket de specielle Sfærer, de enkelte Tilfælde subsumeres, ordnes af Mange, den lovgivende Magt. Man kalder denne Statsform det konstitutionelle Monarchi, men egentlig burde det hedde: indskrænket, eller om man vil konstitutionelt Demokrati; thi det er Folket som bestemmer det Almindelige; det er Folket, som selv fastsætter de Regler, hvorefter alle Forhold ordnes, alle Tilfælde afgjøres; interessant er det her at betragte de forskjellige Statsformers historiske Cirkelløb: først Despoti, dernæst Demokrati, siden Aristokrati; derpaa vender Despotiet formildet tilbage som Monarchi; den Enes partikulære Villie er ikke mere saa sprød, saa haard; dernæst indskrænket Demokrati, eller som det kaldes, konstitutionelt Monarchi, og det er ved denne Form, at Tiden nu staaer.

Europa er kommet til Sandhedens Erkjendelse, forsaavidt det har stødt den tilbage; det er blevet klogere ved Skade; Englands Revolution 1649, Frankrigs 1789 ere egentlig ikke Andet, end Gjentagelsen af det samme Drama, en forarmet Nations Oprør mod en enerveret Regjering, et demoraliseret Aristokrati; og den franske Revolution er især deleshed det meest kolossale Beviis paa den Sætnings Sandhed, at Historien til Datum ikke har lært Konger og Folk Andet, end at hverken Konger eller Folk lære Noget af Historien; thi i den engelske Statsomvæltning vare der

en Mængde Lærdomme som det bourbonske Huus kunde have taget sig ad notam, men som det ikke gjorde; disse to Revolutioners mange Detail-Analogier ere saaledes ikke Andet end nodvendige Konseqventser af den Hovedanalogi, som viser sig i Begges Udspring.

Det er nemlig hiint Christendommens energiske Friheds og Ligheds Princip, som begge Gange fortrængt og undertrykt af Fordærvelsens og Skamløshedens Smuds, voldsomt maatte bane sig Vei gjennem Tiden. Begge Revolutioner udgik fra den christne theoretiske Aand; den engelske fra Puritanismen, hvis Princip var Inderligheden, Gudsfrygtens Fanatisme, den franske var en grundig Realisation af den franske Filosofi og dennes theoretiske Radikalisme, hvis Princip den abstrakte Tankes Fanatisme var. Denne sidste har man ofte ivret meget imod og κατ᾽ ἐξοχην betegnet den med Epithetet „negativ", men herved som sædvanlig overseet, at det Negative forsaavidt det sætter sig i Opposition med det Positive, Bestaaende, just er det reagerende Livs-Princip; vel indtog saaledes den franske Filosofi en fjendtlig Stilling imod det positiv Bestaaende, mod Religion, Sædvaner, Meninger, Retspleie, Statsindretninger, Regjering, kort mod al politisk og juridisk Autoritet, men den var ikke blot en formel Opposition, hvis hele Indhold er det tomme Abstraktum „at opponere". Den havde tvertimod som inderlig begrundet i Tiden, sin substantielle Gehalt; den var det fornuftige Instinkts Angreb paa en almindelig Udartelsestilstand, en fuldkommen gjennemgribende Løgn som t. Ex.

den positive Religion, saaledes som denne paa den Tid var i Frankrig; det maa forresten indrømmes, at den forsaavidt polemiserede med Christendommen overhovedet, som den i Hovedsagen hyldede Theismen;*) men ikkedesmindre kjæmpede den just for Christendommens Frihedsprincip og for Religionen. Ved Religion forstaae vi nemlig den faste Tro paa, Overbeviisningen om Gud, og om dennes Indhold er den christne Lære, derfra abstraherer man mere eller mindre; thi de konkrete Religioner forholde sig egentlig talt til den absolute Religion, til Naturreligionen, som de forskjellige Regjeringsformer til Friheden; men det var ikke nogen saadan Tro paa Gud, som Talen er om med Hensyn til den af Encyklopædisterne angrebne positive Religion; thi dette Positive var just Fornuftens Negative. Den daværende religiose Tilstand i sin hele Magt og Herlighed var Sædernes Fordærvelse, Havesyge, Ærgjerrighed og Vellyst forbunden med en officiel Ærefrygt. Det var den fuldkomneste religiøse Formalismus og Død, hvori den positive Religion, ligesaavelsom Statsmagten og det sociale Liv var hensjunket. Den samme formelle og indholdsløse Religiøsitet herskede i England under Carl I.; Messen forsømte Hoffet aldrig; Kongen og hele hans Hofstat var paa Pletten paa bestemt Tid, men saa generede man sig heller ikke for, at tage sig en Luur under Præ-

*) Maa vel skjelnes fra Deismen, der ligesom Theismen antager et être supréme, men derimod nægter al Aabenbaring. (Cfr. Diderot: Essai sur le merite et la vertu.)

oikenen; bekjendt er Anekdoten om Carl I.s' Hofpræst, som da hele Hoffet en Dag var faldet i Søvn i Kirken, raabte ned fra Prædikestolen til Earlen af Lauderdale, der navnlig snorkede meget høit: „ædle Lord snork dog ikke saa ubændig, De er istand til at vække Hs. Majestæt". Men det var ikke Religionen alene, som den franske Filosofi drog tilfelts imod; den skaanede heller ikke Staten. De da herskende Fordomme, Overtroen, men især det borgerlige Selskabs Fordærvelse og Hoffernes Sæder angreb den; alt det Slette, Latterlige, Nederdrægtige opfattede og fremstillede den; gav hele Hykleriet og den vrange Brug af Magten til Priis for Verdens Latter, Had, og Foragt, og gjorde saaledes Folkets Aand først ligegyldig, siden fanatisk fiendtlig imod hine Verdens Idoler. Vi maa saaledes erkjende den Modsigelse, som dengang var tilstede i det Bestaaende; denne opviste nu de franske Filosofer og styrtede saaledes de gamle Institutioner, som ikke længer passede til Menneskehedens udviklede Følelse af selvbevidst Frihed, og kun bestod, kun havde deres Grund og Holdning paa og ved Tidens almindelige Mangel paa selvstændig Bevidsthed, ved Vanens sædvanlige Herredømme; thi at de ikke længere passede til den Aand, som havde etableret dem, er nu saavel a priori, som posteriori fremgaaet af Historien, idet denne baade selv har fældet Dommen over dem, og medens de endnu bestod i Staten, lod de Mænd fremstaae, som videnskabeligt godtgjorde deres hule Tomhed — de Mænd, som selv styrtede hele denne Formalismus, idet de undergravede dens Autoritet, — den sædvanlige

Maade hvorpaa alt Retloſt falder. Forend man uden videre fordømmer denne Filoſofi, maa man lægge Mærke til den Følelſe, ſom gaaer igjennem den, og denne er den ſtærkeſte Indignation over den til grundegaaede Sædelighed. Deres Angreb ere deels affattede med det da gængſe filoſofiſke Raiſonnement, deels Vid, deels med ſund Menneſkeforſtand, men aldrig ſtilede imod det, ſom vi kalde Religion; tvertimod, denne lode de uantaſtet og anbefalede den juſt med den rigeſte Veltalenhed.

Heraf fremgaaer, at denne Filoſofi ikke forholdt ſig negativ til Andet end det, hvis Poſitivitet kun var en formel, kun beſtod deri, at det var det ſtatsretlig Antagne, men ſom i ſig ſelv vel var ſaa negativt udhulet ſom Noget, — der følgelig ikke kunde beſtaae. Vi have let ved at bebreide Franſkmændene deres Angreb paa Religion og Stat. Men vil man gjøre ſig den Uleilighed at betragte den rædſomme Samfundstilſtand, den Elendighed og Nedertrægtighed, ſom dengang herſkede i Frankrig, da vil man lære at vurdere deres Fortjeneſter i ſin fulde Udſtrækning. Den Religion, ſom de ſtyrtede, var ikke renſet af Luther, det var den foragteligſte Blanding af Overtro, Dumhed, Tøilesløshed og ryggesløſt Præſtedeſpoti, ſom ſamvittighedsløſt udſuede det forarmede Folk, for ſelv at ſvælge i timelige Lyſter. Den Stat, de ſtyrtede, var det blindeſte Miniſterregimente, men ikke Miniſtres alene, nei disſes Maitresſer og Maitresſernes Kammertjenere vare Statsmagtens Ihændehavere, ſaa at en uhyre Hær af ſmaa Tyranner og Lediggjængere anſaae det for deres gudbetroede

Ret at tilplyndre sig Statens Indtægter og Folkets Sved. Skam- og Retløsheden var utrolig og det var ikke alene i politisk og juridisk Henseende, men ligesaameget i moralsk og intellektuel, i Samvittigheden og Tanken. Med Hensyn til Staten tænkte disse Filosofer ingenlunde paa en Revolution, de ønskede kun Forbedring, Afskaffelsen af Misbrug, Besparelse 2c. Med Hensyn til Religionen og det Retlige var det just Reformationens Princip, som i dem kom til Udtalelse, det nemlig, at Borgerne ikke skulde være vankundige Idioter, det var en Opposition saavel imod Monarchiet, som imod en afsluttet retlig Kaste, saavel imod den geistlige, som juristiske Stand; de meente ligesom Luther at det Guddommelige, Evige, Sande, Rette ikke var noget privilegium exclusivum, som Geistligheden skulde beholde for sin egen Mund. At behandle Barbarer som Idioter er i sin Orden, thi Barbarerne ere som saadanne Idioter, men at begegne tænkende Mennesker paa samme Maade, fandt de uforsvarligt. For denne den subjektive Erkjendelses, Indsigts, Overbeviisnings store Menneskeret have disse Mænd heltemodig kjæmpet med deres store Geni, Varme og Aand, og hvis man kan beskylde dem for Fanatisme, saa var det Sandhedens, Indignationens og Tankens Fanatisme som besjælede dem. Dette var den almindelige Tendents, der herskede i hin saa meget udskregne og saa uhyre miskjendte Filosofi.*) Vil man nævne Nav-

*) Jeg maa selv beklage i følgende Afhandling at have udtalt skjæve Domme over den, fordi jeg, da jeg skrev Afhandlingen, næsten kun kjendte den paa anden Haand.

ne, finder man flere, som selv for den mindre Dannede have en god Klang. Malebranche, Montaigne, Voltaire, Montesquieu, Rousseau, d'Alembert, Diderot og Helvetius. Blandt disse var Malebranche maaskee den største; Hegel kalder hans Filosofi „Spinozismus in theologischer Form". **Voltaire** siger: „le systéme de Malebranche parait retomber dans celui de Spinoza, comme deux vagues qui semblent se combattre dans une tempête et le moment d'après s'unissent l'une dans l'autre. Thi Malebranche, hvis Grundanskuelse just er spinozistisk, kjæmpede kun paa Overfladen mod Spinoza. En Sætning som godt charakteriserer ham er følgende: Dieu est le lieu des esprits, de même que l'espace est le lieu des corps. Notre ame ne peut se donner des idées. — Nos idées sont efficaces, puisqu'elles agissent sur notre esprit. Or rien ne peut agir sur notre esprit que Dieu ... Donc il est necessaire que nos idées se trouvent dans la substance efficace de la Divinité." (Livre III. de l'esprit pur, part. II.) Malebranche kom ligesom for at vise at Spinozismen ikke, som dens Modstandere have paastaaet, ophæver al Christendom og al Moral. Saaledes understotter han gjerne sine Sætninger med Citater af St. Paulus og Augustinus, men en bedre Støtte gav han dem i moralsk Henseende ved sit eget Levnet, som var i høieste Grad exemplarisk og næsten asketisk. Eller da Montesqvieu, er ham ikke bleven selv deres Beundring til Deel, som hade al fransk Filosofi. Hvilken forklaret Aand svæver ikke i og over hans

Bog: l'esprit des lois, hvorom Voltaire siger, at det er en esprit sur les lois — en Bog, hvori han stillede Statsforfatningen den store Opgave, i sig som en Totalitet organisk at indbefatte Religion, Forvaltning og alle de øvrige Statskræfter. Helvetius (de l'esprit) fremsatte den Sætning, at Selvkjærlighed er Motivet til alle Menneskets Handlinger, de gode, som de onde og udtalte deri den store Sandhed, at jo Alt hvad jeg vil, det Bedste som det Værste er mit Øiemed, at jeg deri er tilstede med min Individualitet og udgjør selv mine Handlingers Centrum. Hegel kalder denne Anskuelse eensidig men gjør intet Forsøg paa at modbevise den. Hvad disse Mænd overhovedet kjæmpede for, var Fornuften; Tanken selv, som saadan, var det Princip, de stillede imod Fordærvelsen; Overbeviisningens Frihed var den store Talisman de satte imod det af den demoraliserede Katholicisme som et Medusahoved brugte Korsmærke, og idet de udpegede dette som Løgnens og Ryggesløshedens Symbol, kjæmpede de dog, skjøndt visstnok for en stor Deel ubevidst, for det, eller rettere for Christendommen. „Sie haben in anderer Gestalt die lutherische Reformation vollbracht," siger Hegel og en meget større Roes kan ikke godt siges om dem.

Til denne Aandretning sluttede nu Frederik II. sig i Tydskland; denne aandrige Fyrste var Voltaires og Encyklopædisternes Proselyt; han skaffede den franske Aand, den franske Vittighed Indpas i den tydske Alvor; men hvad der var det vigtigste, han lærte af sine franske Mestere, de store, hvorvel formelle og abstrakte Religions- og

Stats-Grundsætninger og regierede efter disse. Han indførte Tolerants ikke i religiøs Henseende alene, men ogsaa med Hensyn til al Offentlighed; han lod en paa Gadehjørnerne opslaaet Pamflet om sig selv rykke længere ned, for at den kunne læses af Alle; han forbedrede Retstilstanden, var sparsommelig og haandhævede kraftig Statens og Nationens Værdighed; hans store Fortjeneste er at han tænkende opfattede Statens almindelige Øiemed og ved kraftigen i Praxis at følge dette og de deraf fremgaaende Regieringsprinciper, ødelagde alle de tydske Privilegier og partikulære Rettigheder, som paa hans Tid vare blevne saa mange, at Undtagelserne (og Privilegiet er altid en saadan) havde slugt Regelen; hans udødelige Værk er saaledes den preussiske Lovbog „das Landrecht". Det er værd at lægge Mærke til, at den nyere Tids største eller næststørste Fyrste var en ivrig, maaskee for eensidig Tilhænger af den saa udskregne franske Filosofi, og denne har just deri et stort historisk Forsvar, at den i Tydskland maaskee forebyggede den Revolution, som den fremkaldte i Frankrig; dog maa der tages i Betragtning, at Reformationen havde renset Religionen i Tydskland, hvilket ikke var Tilfælde med Frankrig.

Temmelig tydelig seer man af disse Filosofers Skrifter, at de, som sagt, ikke tænkte paa en virkelig Revolution, de fordrede kun Reformer i Statsforvaltningen og Religionen, hvilken sidste allerede længe havde været Gjenstand for fortvivlede Kampe og fanatiske Penne-Stridigheder

navnlig mellem Jesuiterne, Jansenisterne og Molinisterne, hvori Blaise Pascal og Nicole blandt Andre deeltog; men til deres Raad blev intet Hensyn taget, og den franske Revolution er saaledes i sidste Instants fremkaldt ved Magthavernes dumme Trods og selviske Hovmod.

Her seer man nu et slaaende Beviis paa hvorledes den kontemplative Aand, Theorien, forbereder Historien, Praxis; det er ligesom det aandige Fluidum størkner, ligesom Aanden mere og mere materialiserer sig*), og udaf sig selv konstruerer de Fakta, der skulle tjene som oplysende Exempler paa dens egen Sandhed. Aandens Systemer realisere sig i Virkeligheden og gaae mere og mere over i Materien, indtil denne igjen slaaer over i sin Modsætning og ud af sig igjen konstruerer den theoretiske Aand, som atter forbereder nye Fakta.

Det er Schellings store Fortjeneste at have gjort opmærksom paa det Subjektive og det Objektive, Aanden og Materien hver for sig som blotte Sider af, eller Momenter i det Absolute; ikke i den indifferentistiske Forstand som om deres blotte Aggregat var tilstrækkeligt til Dettes Frembringelse, „som om man holdende det Subjektive i den venstre og det Objektive i den høire Haand, ved at slaae Hænderne sammen fik det Absolute ud", men i den fornuftige Mening, at det kun var ved Sidernes gjensidige Gjennemtrængen, deres Gaaen-op i en høiere Eenhed at det frembragtes. Denne Aandens og Materiens Vexelvirksomhed viser sig ogsaa indenfor Historien. Saaledes

*) „Natur erstarrte Intelligentz" (Schelling.)

var det ikke hin franske Filosofi alene, forsaavidt den udtalt af Enkelte gik over i Nationens Bevidsthed, der forberedede Revolutionen; det var ei den isolerede theoretiske Aand, som ud af sig konstruerede den; Materien var ogsaa her den anden medvirkende Kraft; de saakaldte materielle Interesser, Livets Ophold, eller rettere Mangelen heraf var det der vækkede Nationen af sin Indolence; det er nemlig ikke nok at Folkene komme til Erkjendelse af det Bestaaendes Mangler, eller faae en theoretisk Kundskab om en anden Tilstands Fortrin; de ville alligevel nødig skride til Voldsomheder og taale hellere det Gamle med alle dets Feil, fordi det nu engang er saa gammelt, og for dog at beholde den kjære Fred, end de resikere Forstyrrelsen af deres tilvante daglige Liv; hvis de begyndte paa en Revolution kunde det jo være, at de istedetfor ellers Klokken 2, først fik deres Middagsmad Kl. 4; da kom de maaskee ikke i Seng paa sædvanlig Tid og maatte alligevel undvære deres Middagsluur; nei! saa hellere taale, ja hellere vandre ud, som hine Tydskere, der, da de bleve spurgte om, hvorfor de dog først greb til et saadant Skridt, svarede: „was sollten wir thun, sollten wir eine Revolution anfangen?" men naar der ikke mere ere Udsigter til Middagsmad overhovedet, hverken Kl. 2 eller 4, og naar Kjærligheden til natale solum er for stærk til at man villig forlader det, da vaagner Folket af Indifferentismens Dvale. Det der drev den franske Nation til hurtig Proces var — Armod; den realiserede der som i saa meget Andet een af Rousseaus Sætninger: „Quand le peuple n'aura rien

a manger il mangera le riche", det er nemlig denne Sætning der tildeels udgjør Grundlaget for det sidste af Revolutionens tre Hovedprinciper: Liberté, Fraternitè og Egalité. Trangen til en lex agraria vaagner først for Alvor hos le peuple, naar den er bragt til den yderste Grad af Fortvivlelse og naar den da reiser sig en masse og — som den i det Tilfælde altid gjør — seirer, henter den sine Exempler fra Menneskeslægtens Vugge. Den simple Mand ledes til Lighedsprincipet af en naturlig Takt, der vistnok for tit vildledes ved Følelsen af den langvarige Undertrykkelse, og derfor ønsker Gjengjeldelsen over Undertrykkerne, men i sig selv har en almindelig Gyldighed og just er Christendommens Yndlingsthesis.

Men denne var ikke den eneste af Roüsseaus eller den forrevolutionaire Filosofies Sætninger overhovedet som Revolutionen realiserede; Deisten Robespierre var en praktisk frossen Rousseau;*) Mirabeau og Vergniaud f. Ex. hvor kraftig sluttede de sig ikke med deres store Veltalenhed til den dybe og ædle Montesquieu; ligesom denne satte de Dyden som Demokratiets Princip, men faldt begge i deres Stræben, fordi de enten glemte, eller ikke havde Hjerte til konseqvent at lægge den behørige Vægt paa Sindelaget, som er en saadan Forfatnings Grundpille; dette huskede den mistænkelige Robespierre, som med ubønhørlig Strenghed straffede det blotte Sindelag som saadant, uden

*) „On retrouvait dans son style quelque chose de l'humeur âpre et sombre de Rousseau" (Thiers).

Gjerningernes Tilstædeværelse. Terrorismens Heroer i det Hele, hvad vare de Andet end Encyklopædisternes og de øvrige franske Filosofers handlende Gjengangere. Da Chaumette, Hebert, Anacharsis Cloots og flere af de revolutionaire Voltairianere ophævede Religionen, proklamerede Atheismen, og istedetfor Madonnas og Helgenernes Billeder lod Marats og Lepelletiers Buster opstille i de øde Kirker, holdt Robespierre en lang Haranguetale imod dem, som han endte med disse ægte rousseauske Ord, der mærkeligt nok tilhøre Voltaire: „si Dieu n'existait pas, il faudrait l'inventer". Hvad er Robespierres être suprême Andet, end den deus ignotus, hvis Navn Robinet i sit filosofiske Værk „de la nature" (Amsterdam 1766), foreslaaer at sætte over Kirkedørene. Robinet var en frygtelig Filosof og Robespierre en ligesaa frygtelig Statsmand. Hans Regjeringsprinciper vare gjennemtrængte af den abstrakte Kulde, som man i selve Terrorismen ikke finder Magen til, uden hos hans Tilhænger St. Just og den konseqvente Guillotineur, Revolutionens levende Abstraktion Marat, som kun levede for dens Idee, hvis hele Indhold var et draconisk, men til den yderste Grad af Konseqvents gjennemført System, — denne forfløine Chirurg, som paa Dessektionsstuen havde bortdissekeret sit eget Hjerte, og fra Kadavernes gik over til Staternes Anatomi; pudsigt nok i al sin Rædsel er det, at han altid hentede sine Billeder fra sit gamle Haandværk; og berømte ere hine Ord, som kostede saa meget Blod, da han i sin ideologiske Exstase udraabte: il faut faire saigner le genre

humain; vistnok havde ogsaa Frankrig dengang stærke Blodkongestioner baade til Hjertet og Hjernen, det trængte i bogstavelig Forstand til Aareladning. Marat døde ligesom han havde levet; hans sidste Tanke var helliget den Guillotine, hvis Offer han, skjøndt oftere stillet for Revolutionstribunalet, ikke kunde blive; der skulde en fanatisk Qvinde for at udrydde denne sande Revolutionscharakter, hvis Konseqvents og Uegennytte man maa beundre, hvad man ellers kan sige imod ham. Af hine Terrorismens Triumvirer døde han først men ikke dømfældt; siden Danton, men domfældt, hvor haardt det end holdt at fordømme denne Revolutionens kraftige Stentor. Dydens Kjæmper Robespierre faldt sidst men lettest, fordi han begyndte at blive sit System utro, at hæve sit dydige Hoved lidt for høit, ja endog grue for sig selv, fordi han manglede Charakter og Konseqvents; med ham faldt St. Just; under Ludvig XVI's Proces, da Vergniauds udmærkede Tale for Kongen havde gjort et saa fordeelagtigt Indtryk paa Gemytterne, at Bjerget befrygtede hans Frikjendelse, fremstod denne iskolde Systematiker og tilintetgjorde ved faa Ord Virkningen af Girondens bedste Talers varme og udførlige Forsvar; „I ere desorienterede," sagde han, „I taler om Ludvig Bourbons udmærkede Egenskaber, hvad vedkommer det os her, hans Forbrydelse er kun een; han var Konge, derfor skal han dømmes ꝛc." Disse Ord vare selv en Marat værdige og forunderligt er det, at St. Just, „sin Tids skjønneste Mand" just skulde harmonere med den hæslige Marat, som var la laideur

personnifiée; hvad begge disse Mænd kjæmpede for, var Revolutionens uhindrede Fremgang; „det er en Krise,“ sagde Chirurgen Marat, „som det syge Statslegeme maa gjennemgaae; den er nødvendig og maa befordres. Alt som hindrer den, maa slaaes ned for Fode, saameget mere som man her har den store Fordeel at Døden, som en Krise hos Individet ofte kan medføre, hos Staten er umulig. En sand Diderotist var den aandrige Camille Desmoulins, Dantons Ven, le fanfaron de la liberté, som Robespierre kaldte ham; den spillende Vittighed som sprudler i hans Blad, „le vieux cordelier", hører snarere til Diderots lette og snærtende Satire, end Voltaires kaustiske Sarkasmer; hans livlige Letsindighed minder just om den epikuræiske Encyklopædist, og hans energiske Udtryk om den kraftige Stilist, som udtalte hine mærkværdige Ord: „snører Halsen til paa den sidste Konge med Tarmene af den sidste Præst“ (Diderot: poesies philosophiques).

Hele Revolutionen overhovedet gik ud paa Realisationen af hin Filosofies Hovedtheoremer, forsaavidt disse havde deres dybere Grund i den samme christelige Religion, som allerede oftere baade synlig og følelig havde brudt sine egne Hovedprinciper Lighed og Frihed Vei igjennem den nye Verden. Allerede i det middelalderlige Monarchi kom det demokratiske Princip til Udtalelse, da det som man formoder, af Fransiscanermunkene bestemtes: at det almindelige Kirkekoncilium stod over Paven, og selv i de geistlige Ridderordener laae Spiren til en Opposition mod det selviske Feudalvæsen. Eller og Krudtet, hvor meget har det ikke virket for den

demokratiske Nivellering. Thi foruden at det,var et Hovedmiddel til Befrielsen fra den fysiske Magt, idet den høiere Tapperhed, Tapperheden uden personlig Lidenskab deraf fremgik, da man nu kjæmpede imod Fienden i Almindelighed, imod den abstrakte Fiende, istedetfor Kampen før gjaldt de enkelte Personer, som saadanne — foruden dette virkede det især deleshed til at ophæve Standsforskjellen. Med Vaabenforskjellen svandt efterhaanden ogsaa Forskjellen mellem Tjener og Herre. Bonderne som før upandsrede kæmpede med Leer og Koller mod hine staalklædte Landsericidere, og saaledes formedelst deres dertil kommende Mangel paa Øvelse, nødvendigviis maatte ligge under i Haandgemæng, kunde nu føre Kampen eminus, og Distancen hævede Differencen. Det er fremdeles Krudtet, som ødelagde de faste Ridderborge, der hidtil som ligesaamange Røverhuler havde trodset saavel Lov og Ret, som Middelalderens daarlige Beleiringskunst.

I Theorien har den Mand, hvis Politik man saa ofte har beskyldt for det grusomste Tyranni og de afskyeligste Principer, just virket i denne samme Retning. I sit Skrift „Fyrsten" udtalte den saa udskregne Machiavelli, hvem man urigtigt har fordømt, fordi man har bedømt ham fra et inkompatibelt, fra det moralsk bornerede Standpunkt, de eneste realisable Midler til det middelalderlige Polykoiranies Tilintetgjørelse; han har, for at nævne en Autoritet, (Hegel): „in dem hohen Sinne der Nothwendigkeit einer Staatsbildung die Grundsätze aufgestellt, nach welchen in jenen Umständen die Staaten

gebildet werden mußten." Machiavellis politiske System var fuldkomment berettiget paa hans Tid og under de da stedfindende Forholde; en anden Sag er det naar et fusker-agtigt imitatorum pecus, der i politisk som andre Hen-seender altid kommer mal à propos har anvendt det paa urigtigt Tid og Sted. Man hører ofte bornerede Mennesker, naar de vil charakterisere en ryggesløs Politik, benævne den machiavellistisk, men de oversee at Konseqvents — og konseqvent var Machiavelli — er Politikkens Hovedbetingelse, og at den Vægelsindethed, som altfor ofte gjør sig gjældende i Politikken, som Privatlivet, den være efter den gjængse Sprogbrug nok saa moralsk, er en sand Veirhane, som dreier for enhver Moralens Luftning og derved bliver det Modsatte af sand Moral, da den ved sin Charakterløshed, just som det onde og slette Princip, saaledes som den hellige Skrift betegner Djævelen, bliver „i sig selv uenig", medens derimod Konseqventsen ved sin Standhaftighed, sin Villieskraft — og Friheden er Villiens, Villien Moralens Basis — selv hvor den følger de saakaldte umoralske Principer, eller realiserer et godt Princip med hensynsløse Midler, derved bliver respektabel at den overhovedet har Principer, og med Alvor, Oprigtighed og Kraft forfølger dem. Denne er nemlig Historiens Fremsgangsmaade; tilstaaer man dens Fornuftighed og seer man Ideens, seer man Guds ledende Finger i den, saa maa man ogsaa blive den Sandhed vaer: at Gud, at Ideen udvirker Meget og meget Godt med Midler som fra et reent subjektivt Synspunkt ere onde, og for hvilke Slæg-

terne, gyſe t. Ex. den franſke Revolution. Men da nu Ideen virker ved og gjennem Menneſkene, og da det juſt er de hiſtoriſke Individer ſom fortrinsviis ere machiavelliſtiſke, ſom forfølge deres Planer og følge deres Principer, hvad ſaa den ſædvanlige Moral ſiger, med en ubøielig Charakterfaſthed; ſaa er det indlyſende, at den moralſke Maaleſtok, ſaaledes ſom den ſædvanlig anvendes, er aldeles upasſende ved Bedømmelſen af Hiſtorien, og de hiſtoriſke Individer, ſaavelſom disſes Handlinger, forſaavidt disſe gribe ind i Hiſtorien. Det er derfor enten kun en ſygelig og exalteret Idealisme, der aldeles mangler et ſundt Blik paa Livet og Hiſtorien, eller den ſpidsborgerlige Bornerthed, ſom intet ſaadant har, der kan falde paa at ſlaae Genierne ſammen med den øvrige Hob og maale dem med den ſamme juſterede Moral-Alen, ſom denne. Moralen har da heller ikke endnu faaet en ſand videnſkabelig Begrundelſe i ſin fulde Udſtrækning og Kapitlet om Pligtkolliſioner viſer navnlig, hvor let og hvor tit den rene ſubjektive Kaſuiſtik maa gjøre Udſlaget ved Bedømmelſen af Menneſkets Handlinger. Mærkeligt er det t. Ex. at Hegel, ſom ellers ſaa fleerſidig har udført ſit Centralſyſtem i alle de periferiſke Punkter, ingen Moralfiloſofi har ſkrevet.

At nu Revolutionen ſelv, ſaa fjendtlig en Stilling den end iſær i Terrorismen indtog ligeoverfor den poſitive dogmatiſke Chriſtendom, dog juſt kjæmpede for de ſande chriſtelige Principer, kan blandt Andet ſees af den anførte Sætning i dens eget Palladium: Droits de l'homme et du citoyen: les hommes naissent

et demeurent libres et egaux en droits; er det ikke liberté og egalité, er det ikke den christelige Frihed og Lighedsprincip bestemt udtalt? Dens Opposition mod Christendommen var ikke rettet mod dennes evige Indhold, men den gjaldt kun Christendommen som Statsreligion og dennes Beskaffenhed i Frankrig 1789 er Alle bekjendt; den var, som for bemærket, en dræbende Formalismus, en religiøs Hykleri; naar Mangen fremdeles faa stærkt inhærerer Revolutionens i Sandhed frygtelige Blodsudgydelser, som Beviser paa Tidens og Nationens fuldstændige Ryggesløshed, Immoralitet og Atheisme, saa møder man denne Anskuelse bedst med Chateaubriands aandrige Bemærkning: pris collectivement le peuple est un poëte, auteur et acteur ardent de la pièce qu'il joue, ou qu'on lui fait jouer. Et Folks Excesser grunde sig ingenlunde paa et medfødt Grusomheds-Instinkt; det er kun en i Begivenhedernes tragiske Tummel begeistret og beruset Nations historiske Orgier, — og man gjør overalt ikke Revolutioner med Rosenvand. Forresten var denne Statskrise kun en Krise og kunde fornuftigviis ikke være Andet; den ene Statsform afløste saaledes med særdeles Hurtighed den anden. Forfatningen af 3die Septbr. 1791 gjorde Overgangen fra indskrænket Kongedømme til demokratisk Tyranni, (d. 24. Juni 1793) Direktorialregjeringen af 23. Septbr. 1795 Overgangen til den Enkeltes fornyede Herredømme, 18 Brumaire (9 Nov.) 1799; da blev hint Revolutionspalladium: Droits du citoyen sløifet og „den nye Tids Mand" Napoleon, hvis mindste Triumf det ikke er, at have ført den

listige Ideolog Sieyes bag Lyset, optraadte nu som det personificerede Reaktionsprincip; med sin uhyre Charakter tæmmede han Revolutionen og betvang den gjærende Statsmagt, som i Skikkelse af Direktorer, Gamles og Femhundredes Raad holdt Forvaltningens Tøiler. Tit har man bebreidet ham den 18. Brumaire og dens Konseqventser; men Uordenens kraftige Undertrykkelse var nødvendig og Napoleon reagerede med sin Villies hele Styrke, han slog med kraftig Arm til Anarchiet, men var for stærk og knuste tillige Friheden som stod bagved; dog maa det vel erindres at ligesom det var Napoleon som udenfor Frankrig var Demokratiets Apostel og udbredte Revolutionens nivellerende Principer i de Stater, han undertvang; saaledes var det ogsaa ham, som efter Tilbagekomsten fra Elba i Frankrig ophævede Slavehandelen, og derved virkede for det christelige Frihedsprincip. Ogsaa dette „gigantisk-kolossale" Geni er blevet bedømt fra den bornerede Moral-Standpunkt, selv af mangen aandrig Mand er han urigtig bleven vurderet; men det gaaer med de store Genier, som de høie Fjelde, man maa være langt borte for at overskue dem nøie; endnu staae vi Napoleon for nær, det er først senere, om Sekler maaskee, at han rigtig vil blive bedømt. Napoleons Keiserdømme var nu den franske, ligesom Cromvells Protektorat den engelske Revolutions Slutning; den sidste Akt af dette store Drama, der paa begge Steder skulde føre til de Kongefamiliers Gjenindsættelse i Magten, paa hvilke det blodige Exempel var bleven statueret.

Interessante ere begge Revolutioners Analogier, der ligesom de have deres sidste Grund i en Hovedanalogi, i den samme tilgrundliggende almindelige Idee (jvfr. ovf.) saaledes ogsaa udstrække sig til de mindste Details selv i Personligheder. Carl I. og Ludvig XVI. begge elskværdige som Mennesker, svage og inkonseqvente som Konger, begge halshuggede;*) den borgerlige Cromvell, den borgerlige Napoleon (den Bonapartiske Families Adelighed er nemlig meget tvivlsom), begge Revolutionens Tæmmere, begge Diktatorer; Cromvell beklædte Whitehalls Skafot med Kongeblodets Purpur og gjorde en Throne deraf, hvorpaa han satte sig, men for Stuarternes Hoisæde i Windsor tog gamle Noll sig vel iagt; Napoleon havde Intet med Ludvig XVI's Henrettelse at gjøre, men han satte sig egenmægtigt paa Bourbonnernes Throne i Louvre; der er „en Blodplet i den Enes, en Olieplet i den Andens Liv", endskjøndt vel Hertugen af Enghiens Mord kaster en cromwelsk Skygge paa Napoleon. I England kom kort efter Carl I.'s Dod et Forsvarsskrift for ham ud, betitlet: „Eikon Basiliké", ligesom i Frankrig et Forsvarsskrift for Ludvig XVI under Titelen: Pourtraict de sa sacrée majesté durant sa solitude et ses souffrances." Mod hiin Eikon skrev Milton sin bekjendte Bog „Iconoclastes", der egentlig er et Forsvarsskrift for Cromvell, og senere i samme Sag mod en vis

*) Chateaubriand kalder Ludvig XVI's Henrettelse: „un plagiat infame d'un crime etranger."

Saumaise sin defensio pro populo anglicano, hvorom en senere Forfatter har sagt: pessimam cansam optime defendit. Miltons Hovedargument i denne Polemik var: regi Carolo reginam veritatem anteponendam esse, en Sætning, som, naar man betænker at den blev udtalt i det 17de Aarhundrede, ikke er noget ubetydeligt Beviis paa Forfatterens Genialitet, og hvor langt han var forud sin Tid;*) det samme Argument brugte Robespierre, St. Just og Abbé Sieyes for Ludvig XVI's Henrettelse; denne sidste ansaae hint Skridt verité endog saa evident, at han, da som bekjendt de fleste Øvrige motiverede deres Vota, sagde: „moi, j'ai voté la mort sans phrase".

Som en historisk Kuriositet kan det endvidere anføres at der under Cromvell udkom en radikal Piece med Titelen: „Killing no murder," af en fransk Adelsmand; efter den Tid saae man Lord Protektoren aldrig smile; der er virkelig noget Dæmonisk i, at det just skulde være en

---

*) Milton beklager sig i sin Poesi over at være kommet eet Sekulum for seent, han kunde i sin Prosa med større Ret have doleret over, at han var kommet eet Aarhundrede for tidlig; saaledes har han i sine Areopagitica forudsagt Grækenlands Frihed; den blinde Skjald saae grant med Sjælens Øie:

Τον πέρὶ Μοῦς' ἐφίλησε, δίδου δ'ἀγαθόν τε κακόν τε ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδου δ'ἡδεῖαν ἀοιδην.

Milton skrev ogsaa det første Skrift om Trykkefrihed: a speach for the liberty of unlicends printing foruden meget Mere som ikke vedkommer os her. En analog Individualitet kan den franske Revolution visnok ikke opvise.

Franskmand, som saaledes generede Protektoren — dog det vilde føre for vidt at citere alle disse to Statsomvæltningers Analogier og sympathetiske Træk; det væsentlige Moment, hvorpaa vi bør fæste vort Blik, er, at det er disse to Revolutioner, som begge i Statslivet paa en lig Maade have banet Christendommens Principer Vei, som Reformationen i Religionen og Kirken; det er i alle disse store Omvæltninger den gamle Muldvarp Aanden, der har vist sig som det Bestaaendes Undermineur, hvis Fader den selv er; som Kronos fortærer den sine egne Børn, og enhver Tids mest fremragende Momenter, Begivenheder og Individualiteter hænger den seierrig op i Historiens Tempel som sine spolia opima.

Men den Frihed, som Tiden saalænge har arbeidet paa, er altsaa ingen anden, end den fornuftige og christelige, som man har givet det ofte lidet populære Navn „Demokrati". Den christne Aands Stræben er demokratisk og denne Stræben har især vist sig praktisk og energisk i Frankrig; det er denne historiske Mission, hvortil Verdensaanden just har udseet den franske Nation, hvorfor vi bør ære den og idetmindste søge at forstaae saavel dens Theori, som Praxis. Vel er heller ikke der Maalet naaet, thi dette udtømmes ikke af det konstitutionelle Monarchi, saaledes som det er blevet bestemt ved Charten af 1830, og efter den Retning, som den senere Politik har givet det; navnlig viser der sig for Tiden en stor Modsigelse i Frankrigs politiske Stilling, som vel nærmest har sin Grund i Katholicismens, i et officielt Hierarchies

Modsætning imod Liberalismen, den atomistiske Enkeltvillie; det er denne som man seer styrte selv de bedste Ministerier, for atter selv at falde; denne trøstesløse politiske Uro har sin Hovedgrund i Katholicismen, hvis despotiske Tendents ikke kan Andet, end staae fiendtligt overfor det demokratiske Princip, som nærmest kommer til Udtalelse i Liberalismen. Men dette kan naturligviis ikke vare længe, og i andre Grene seer man det fremherskende Demokratiske, som derved tydelig viser at det ogsaa i sit Hovedorganon Politiken maa trænge igjennem.

Saaledes fortrinsviis i Litteraturen. Som Aandens umiddelbare theoretiske Aabenbaring, forbereder den paa den ene Side, lig en iboende Elementaraand, som et logisk prius Statsudviklingen, idet den praktisk formanende, som Ordets Forkynder gaaer forud for Begivenheder og Tilstande, paa den anden Side er den et historisk posterius, det Reelles Aftryk i det Ideelle, Statslivets Skygge; ligesom Klangfigurerne ere Krystalspeilelser, saaledes ere Litteraturtilstandene Statstilstandenes Gjengangere. Det er denne Anskuelse, som har givet Anledning til nærværende Forord, og som er antydet ved den ovenskrevne Yttring af Chateaubriand. Uden tilbørligt Hensyn til et Lands Historie, kan dets Litteratur ikke bedømmes retfærdigt; thi da et Lands Litteraturhistorie er en integrerende Deel af dets Universalhistorie og dets Litteratur jo naturligvis ligesaavelsom dets politiske Begivenheder høre med til Aandens Aabenbaringer, men disse naturligvis i Staten, som enhver anden Organisme, træde frem med en Konnexitet og Homogenitet, der antyder en fælles primær

Grundmonas, saa vil nødvendigviis en fra den øvrige Historie løsreven Litteraturskildring være ligesaa ufuldstændig, falsk og desorienteret som t. Ex. en Physiologi uden psychologisk Apparat eller omvendt. Dog er denne litterære Maneer almindelig; man troer at kunne skildre en Nationallitteratur uden at tage Hensyn til det Folks øvrige Historie, hvilket er analogt med hin anthropologiske Anskuelse, som endnu existerer, at Legemet er noget ganske Andet end Sjelen, at det Ydre blot er et Kostume, hvormed Sjelen skalter og valter, som ligger færdigt syet til den i et halvt Aars Tid (der er nemlig dem, som mene, at Barnet først faaer en Sjel naar det er saa og saa gammelt); da kommer den, som en moderne Aktrice, der giver Gjæsteroller, kjørende med fire Heste for, tager Dragten paa, gjør sit Toilette, bliver applauderet eller udhysset efter Omstændighederne, lægger Kostumet og kjører en skjøn Aften eller Morgen bort igjen til Himmel eller Helvede; men Legemet, denne aflagte Dragt, tage de efterblevne Akteurer, lægge den propert sammen i en Kiste og sende nedenom hjem. Denne samme interessante Sætning spøger i hiin Skribentmaneer, som isolerer det theoretiske og praktiske Nationalliv, og ikke vil indsee, eller indrømme disses Vexelvirkninger og nødvendige ideelle Sammenhæng, der er ligesaa inderlig og ligesaa organisk begrundet som Sjelens og Legemets.

Vi have allerede seet, hvorledes Literaturens Tilstand før Revolutionen var i Frankrig. Dens polemiske Stilling mod det Bestaaende, der ikke yttrede sig smaaligt drillende,

men energisk, genialt og om man vil fanatisk, hvor Oppositionen viste sig fremgaaet af en ædel og kraftig Indignation hos fyrige og stærke Aander, ikke af forfængelig Selviskhed eller hypochondrisk Malice — den forberedede Revolutionen; dengang var Literaturen Sandhedens Kjæmper; Egoismen veeg for de høiere Interesser; Penge og Forfængelighed drev ikke dengang til Skriveri; de forrevolutionære Filosofer, især Montesquieu, Rousseau og Diderot vare kaldede til Sandhedens Forsvar og derfor skrev de; men deres Forfattervirksomhed bar ogsaa Frugter for deres Fædreland. Andre afspeilede profetisk den kommende Statstilstand i deres Værker. Hvormange litterære og andre Aristokrater har ikke Voltaire guillotineret med sin Satire, og hvor talrig en litterær Pøbel har han ikke skudt ned med sin skarpe Vittighed. Hans Pen var altid skarpladt, og hans kaustiske Polemik sparede ingen misrænkelig Litteratus. En morsom Kuriositet er en Artikel af ham imod Marat, hvori han trækker denne saturninske Chirurg ynkelig tilvands. Marat yttrede senere, da han var bleven een af Revolutionens Korysæer: „det er Skade, Voltaire er død, vi kan ikke guillotinere ham" (Memoires de Brissot). Under selve Revolutionen var der ikke megen Tid til at skrive, dog er André Cheniers Tragedier og Picards Theatre revolutionnaire en saadan Tid værdige Aandsprodukter. Man skrev Lidet dengang, uden i Bladene og læste endnu Mindre, uden i Fængslerne; selve Revolutionsmændene kunde undertiden knapt læse; saaledes har man en morsom Anekdote fra prison l'Abbaye troer jeg: et Medlem

af Velfærdskommiteen kom der ind for at see til Fangerne og bemærkede een, der ivrig sad og læste i en Bog; „Hvad læser Du?" spurgte han i en uforskammet Tone. Fangen leverede ham Bogen, for at han selv kunde overbevise sig om hvad det var. Medlemmet, som ikke kunde læse, blev rasende opbragt, troede det var Ironi over sin forsømte Opdragelse, smed Bogen hen til Fangen og sagde? „Vi du kun, jeg skal huske dig, men sig mig dog, hvad er det for en Bog?" „Eloge de Montaigne"*) svarede Fangen, (han mente naturligviis Filosofen af dette Navn). „Eloge de montagne" (Medlemmet meente Bjerget) „det kan jeg lide, du er fri". Som sagt, Revolutionstiden var ingen theoretisk Tid, den var grundpraktisk; men neppe var Terrorismen forbi, førend man saae de samme Sandheder Sort paa Hvidt med Blæk, som man kort i forveien havde seet rødskrevne med ‚Blod', thi hvad er vel den hele nyfranske Fortvivlelseslitteratur Andet, end den samme stærke Aands theoretiske Udbrud, som praktisk tumlede sig i Revolutionen, kun at den gaaer endnu et Skridt videre, at den i hele Tankens Rige og da fornemmelig i den sociale Theori stræber fremad til Ophævelsen af de Skranker og Misligheder, som Revolutionen i Statslivet løsnede om, om den end ikke rykkede dem op med Rod. Jeg har i Afhandlingens Begyndelse kaldet Revolutionen en traglsk og erhaben Pause i den franske Litteraturhistorie, og som jeg

*) Saaledes har man ogsaa „Eloge de Pascal" og flere Eloges, et Slags litterære Skizzer.

troer, med Rette; thi der hvor Diderot og Rousseau slap tog Lamennais, George Sand og V. Hugo Traaden op, Voltaire og Beaumarchais afløstes af Scribe, Barbier, Courier o. m. fl. Den Misfornøielse med det Bestaaende, som talte ud af de forrevolutionære Filosofer, traadte maaskee endnu stærkere frem hos det 19de Aarhnndredes Romantikere; kun er Filosofiens Tvivl hos Poeterne bleven til Fortvivlelse og hines kjække indignerede Polemik mod det Bestaaende hos største Delen af disse bleven til kold Spot, haabløs og taareløs Bitterhed, eller kjedsommelig Gaben derover; kun hos Faa er Sorgen kraftig, og Oppositionen energisk; Taarerne flyde sparsomt, men fylde de ikke i Øiet, saa skjælve de i Smilet — dette forbrugte, udgjorte og enerverede Nutidens Smil, som nødvendig hører med til hver fransk Romanhelts Fysiognomi, og som hver sygelig Sværmer, marvløs blasé og mislykket Poet affekterer; hele det irritabile genus skjærer Ansigt over Tiden og Livet, ryger dernæst en Cigar og skriver endelig en Roman paa 2 eller 6 Bind, efter som Honoraret betales arkeviis eller med en rund Sum; men Kalken skal tømmes til den bittre Bærme, og Tidens Modsigelser, det sociale Livs nødvendige Kollisioner, hele dens Smerte og ulykkelige Bevidsthed bør og skal fremstilles for vore Øine; den moderne Poesi er Tidens Graad; men Taarerne formilde Sorgen, i og ved dem træder den frem for vor Bevidsthed; det vi for kun kjendte i dets umiddelbare, abstrakte Inderlighed, anskueliggjøres for os som et Andet; vi see vor egen Smerte, som noget Objektivt udenfor os selv, og idet den bliver reflek-

teret, er den allerede lindret; denne Lindring skal vi søge at finde i den moderne fortvivlende Poesi; lad derfor de 100,000 blege Lyrikere klynke, hulke, græde, jamre, gabe og overalt smile med dette bekjendte Verdensbaansmil; de vide det ei de Stakler, det er for hele Tiden, for os Andre de græde, gabe og smile; de lindre vor Smerte medens de selv gaae under i deres uopløste Sorg, og enten svinde hen i Livslede og Blegsot, eller drukne i deres egne Taarer; efter denne poetiske Skylregn skal Solen skinne og da der ere uopløste Kollisioner i det sociale Liv, er det naturligviis kun igjennem en saadan mørk Periode, hvori alle Modsætninger drives paa Spidsen, og følgelig ved de sprødeste Individers Undergang, at den høiere Tilfredshed og Ro for hele Tiden kan fremgaae, hvoraf en ny kraftig Periode kan udvikle sig. Hvor skjøn er ikke Sangen i Edda, Goþrúnar-Qviða en fyrsta, hvor Gudrún Giúka-Dotter sidder sørgende over sin dræbte Ægtefælles Sigurd Fáfnisbanes Lig.

„Hun maatte ei græde som andre Qvinder, men var nær ved at springe af Harm; skjønne Jarler vilde trøste hende, men hun kunde ei græde, da gik Jarlernes Koner til og sagde hver hende sin største Sorg.

„Da qvad Giaflaug Giúka-Dotter: mig veed jeg den Ulykkeligste; jeg har mistet fem Mænd, to Døttre, tre Søstre, otte Brødre, ene jeg efterlever, og saaledes fortalte hver hende sin største Sorg.

„Men Gudrún maatte ei græde, hun var nær ved at springe af Smerte.

„Da rev hendes Søster Gullrønd Gjúka-Dotter Ligklædet af Sigurd og kastede for hendes Fødder; „see paa din Elskede, min Søster, sagde hun; kys den Dødes Læber, som favnede du ham levende."

„Gudrún saae paa ham, saae hun Kongens Bolster blodbestænkt; saae hans fagre Aasyn blegt i Døden og hans sværdbidte Bryst. Da sank hun ned paa Bolsteret, Sorgen løsnedes, Kinden rødmede, men Regndraade randt ned om Knæ (enn regnsdropi rann niður um hné).

„Da græd Gudrún Giúka-Dotter, saa alle hendes Fugle paa Marken sang høit derved."

En saadan sørgende Qvinde er Tiden, den bærer paa en stor Smerte, en bitter Qval, men som Gudrún kan den heller ikke græde.

Digterne og overhovedet Tænkerne, hvem det er blevet betroet af Ideen, at bringe Tidens Følelser, dens Sorg og Glæde o. s. v. til Bevidsthed, have endnu ikke formaaet det tilfulde. Først begyndte de med den sædvanlige trivielle Trøst: „det var da ikke saa galt og kunde blive bedre og Herregud o. s. v., o. s. v.," det var Optimisterne. Da kom den saakaldte Pessimist Lord Byron; som Gjaflaug Giúka-Dotter fortalte han om sin egen Sorg, sin egen sande og bittre Digtersmerte; det er hans store Fortjeneste, først at have trøstet Tiden paa den Maade.

Men Tiden kunde endnu ikke græde, og sin store Sorg bliver den ikke qvit, førend hiin Gullrønd kommer, som tager Ligklædet af Gjenstanden for dens Smerte, viser den Blodet og Hjertesaaret og tvinger den til at kysse Liget; naar en Tænker, helst en Digter, saaledes anskue-

liggjør for os vor Sorg, dens Gjenstand og Natur, da er Tidens Hypochondri eller egentlig rettere Hysteri (thi Tiden jo er fæm. gen.) snart til Ende.

Men det var Litteraturens Demokrati, jeg nærmere skulde belyse. Dens Hang til at emancipere sig fra al Autoritet er ofte bleven fremhævet og hermed er ogsaa det Vigtigste sagt; det er just denne Frihedsstræben, der viser sig saa analog med hele Tidens øvrige Tendents, saa organisk sammenvævet med hele vor Epoche, og som saa tro afspeiler Aandens praktiske Evolutioner, at man af denne ene Side kan slutte sig til hele Tidens Fysionomi, at man af denne ene Flade kan udregne dens kubiske Indhold.

Paa den ene Side seer man, anderledes end for eet Hundrede Aar siden, en uhyre Mængde mere eller mindre begavede Forfattere, som drevne af de forskjelligste Motiver, hvor vel undertiden Lidenskaberne, som Avind og Forfængelighed, have Forsædet, — oprørsk vil gjøre sig gjeldende, ligeoverfor den anerkjendte faste litterære Stok. Fra Substantsen emancipere de dem aldeles og sætte allerede deri Ære, at afvige fra det bestaaende litterære Hegemoni; dette har den gode Side at det modarbeider aandelig Statarisme og Despotisme. Paa den anden Side træde disse utallige Konkretioner just op i Abstraktioner, hvis Hovedform er Dagspressen. Forfængeligheden, hvis isolerende Egenskab det just er, at adsplitte Litteraturen, som Qvægsølv paa en vaad Flade, idet den henviser de litterære Individer til deres abstrakte Subjektivitet, for-

ener nemlig igjen hvad den før har adskillet, og det gjør den i og ved Dagpressen; det er denne som koncentrerer den offentlige Menings Hovedfaser og som i litterær, saavelsom politisk Henseende sonne la charge ou la victoire; denne subsumerer nu igjen hine Forfatteratomer, som af Forfængeligheden drives til der at søge en Herold for deres Skrifters Værd, og saaledes hengive sig til eet eller andet Bladkoteri. Medens de paa den ene Side altsaa trække dem tilbage i deres abstrakte Subjektivitet, og Intet respectere uden forsaavidt det harmonerer med denne i al dens Tilfældighed, slaae de just uden at vide af det over i den anden Modsætning, idet Forfængeligheden netop driver dem til at give Slip paa Individualiteten, for at gaae op i en Substants, under Form af Koteri; de give, pudsigt nok, slip paa Subjektiviteten, for at bevare den i hele dens afsluttede Inderlighed.

Heraf følger, at i Litteraturen er den samme Uro som i Politikken; det Bestaaende og Oppositionen repræsenteret af denne eller hiin Bladklique staae med samme Oprigtighed overfor hinanden i den ene som den anden; Romanticismus og Klassicismus og indenfor disse en Mængde mindre litterære Organismer bekjæmpe hinanden i evig Splid. Ligesom Ministerierne ere de litterære Renommeer kortlivede. „Hvor ere de blevne af", som kaldte sig Ungdommen 1830? og de store Mænd fra 1833, som dengang omtalte „de Gamle fra 1830" som fortjenstfulde Folk paa deres Tid, ere nu selv gamle. Snart komme Vuggebørnene i Ammernes Arme og lee af disse 16aarige

Oldinge, disse 100,000 Poeter og 500,000 Prosaister, som tære paa deres Renommée og melancholisere i en eller anden Afkrog. Men selv disse plager Forfængeligheden endnu tiltrods for deres litterære Død; thi mærke de at der ikke længere bliver talt om dem, end ikke paa et Kaffehuus, saa skyde de eller hænge sig, for — at gjøre Opsigt.

En af disse den litterære Gjærings Skabninger er Anonymiteten og Pseudonymiteten; i dem see vi netop Litteraturtilstandens Udtryk, thi Individet giver der Slip paa sin Subjektivitet (men mister den ikke), for at bevare den; det vil være udenfor Sagen, men dog give sin Skilling med i Lauget, det vil gaae i Kampen uden at risikere Livet; hvor Kampen er for en Idee og fremgaaet af Overbeviisning er nu Anonymiteten i høieste Grad respektabel, overhovedet forsaavidt den selv afstreifende Forfatterindividualiteten ogsaa konseqvent holder sig i Abstraktionen d. v. s. fremtræder som en Mening mod Mening (ikke Individ mod Individ) er den gavnlig og god; men forsaavidt den gaaer over paa det personlige Gebet, kan den stundom have sine Misligheder, ikke saa meget for det angrebne Individ — thi dette kan ligesaa skarpt saares af en Navngivens Angreb — som for Uvedkommende, for dem, paa hvem Mistanken for Angrebet kan falde; den Anonyme er i litterær Henseende naturligviis selv en dehors des lois; Loven kan ikke naae ham, vil den halshugge ham, maa det være in effigie, vil den gjøre ham ærelos, kan det ogsaa kun skee in effigie; dette indseer Publikum, og da en saadan illusorisk Straf kun daarlig tilfredsstiller dets Hævn-

lyst, søger det Anonymen op, som, hvis det finder ham, ikke længere er anonym, men i modsat Fald vedbliver at være det; den Anonyme kan nemlig ikke findes, i det Dieblik vi have ham, er han Navngiven; han finder sit Navn i samme Moment, som vi finde ham, det er et Slags galvanisk Sympathi. Men i Publikums Søgen er det saare naturligt, at det ofte troer at have fundet, hvor det ikke har fundet, thi Anonymen leder det ikke sjeldent paa Vildspor, og navnlig er der i Paris ikke faa Exempler paa, at slette litterære Subjekter bruge Anonymiteten til, under en Uskyldigs Ægide, at tjene deres Lidenskaber og selviske Hensyn; man seer Artikler og Skriverier, som tydeligt nok ere lagte an paa, at en bestemt Person, hvis Stiil eller Meninger kunne være bekjendte i den offentlige Mening, skal bebyrdes med disse underskudte Huldrebørns Paternitet; Anonymen knæsætter formelig sit Misfoster hos en Anden imod hans Villie og udsætter ham saaledes for den Uleilighed, en saadan vanartet Unges slette Rygte kan medføre den formentlige Fader. Men nærmere beseet er dog selv denne Mislighed ikke saa stor; den fornuftigere Deel af Publikum indseer snart, at hvis den paa Grund af indre Kriterier for det anonyme Skriveri mistænkte Forfatter, var den virkelige Forfatter, var han netop ikke den mistænkte. Anonymen nemlig, hvem det fornuftigviis er om at gjøre, at holde sit Navn skjult, — det Modsatte vilde være en saavel logisk, som etymologisk Kontradiktion in adjecto — er ikke saa uklog, at lade sine tidligere yttrede eller paa anden Maade bekjendte An-

skuelser saa tydelig spille med i sin Lukubration at han derved røbede sig; hvilken Ridder med lukket Vezir vilde vel tale med uforandret Organ eller saa høit at man af Stemmen kunde kjende ham; nei, deri ligger det, at man snart kommer under Veir med: er end Haanden Esaus saa er Røsten Jacobs; dog saadanne smaae Ubehageligheder ere Intet at regne imod Anonymitetens mange store Fordele og overalt abusus non tollit usum. Af det Anførte vil man see, at Fichtes Sætning: „Slægten lever, Individet døer", mere og mere vil gjøre sig gjældende i Tiden. Det bliver vanskeligere og vanskeligere for det isolerede Subjekt, selv det virkelig begavede, at opnaae universelt Renommée, thi Litteraturernes Mængde uanseet, der naturligvis ogsaa maa bidrage hertil, ere der saa mange kaldede; Aandens Evolutioner afløse dernæst hinanden saa hurtig, at selv de udmærkede Aander — og herved forstaaer man dem, der opdage en ny Side af Sandheden — snart fortrænges af andre, som ved et endnu nyere Sandhedsfund lægge Beslag paa Verdens Opmærksomhed; man kalder ofte vor Tid geniløs og var man i Almindelighed paa det Rene med dette Ords Betydning, saa havde man vistnok Ret, men da man tager det i en noget vague Forstand, saa kunde man med ligesaa stor Beføielse kalde den det Modsatte; det ligger just i Mængden af Genier eller rettere Talenter, at man mindre lægger Mærke til de Enkelte, thi der ere, især i Frankrig og Tydskland, saa mange dygtige Hoveder, som digte og forfatte, at man nu snart kun lægger Mærke til Tankerne, som yttres, men ikke Individerne

som yttre dem. Dette er egentlig talt ogsaa i sin Orden, men harmonerer ingenlunde med Tidens umaadelige Forfængelighed, med denne de rigest udstyrede Naturers Kræftskade, la vanité sociale, hvorved netop den Kollision er frembragt, som hele Tiden og da fornemmelig Litteraturen lider af og ved. Chateaubriand fortæller i sine Memoirer om en Gravsteen i Worchester Domkirke-Kapel uden Datum, Symbol eller nogen anden Indskrift end det ene Ord: miserrimus; hvem er her begravet? spørger han og svarer sig selv: Geniet, har vel ogsaa forsaavidt Ret, som det ei blot er dem, der ikke raade Gaaden, hvem Sphinx styrter ned af Klippen, men ogsaa og endnu frygteligere, dem der raade den; er da ikke Oidipous den græske Tragedies Yndlingshelt? blev ikke Cæsar myrdet? døde ikke Ynglingen Alexander midt i sin Stordaad? og maatte ikke Napoleons rastløse Natur sygne hen paa en øde Ø i det vide Hav? o. s. v. o. s. v. Disse styrter hun ned af Ærens og Magtens tarpejiske Klippe, der, som bekjendt, grændser til Capitolium, men i deres Sted vilde man dog nok være; værre ere vor Tidsalders Talenter farne, deres Lod misunder snart Ingen mere, fordi — de ere saa mange; de vare vel i Mode engang en Tidlang, men efter et Par Aars Forløb vare deres jours de fête passés, og nu høre vi snart ikke mere til den hele saakaldte moderne Forfatterkreds; Heine, G. Sand, og saa mange andre ere i sand Forstand miserrimi. Tildeels er vel Forfængeligheden deres Pathos, men der er dog et høiere Pathos, som knuser dem, nemlig Tidens Pathos.

Derfor vil vel det skrivende Individ med Tiden lære at adlyde Tiden, at gaae op i Slægten og fornemmelig skrive for Sagens egen Skyld, ikke for andre Bihensigter. Filosofen vil med David sige: meditabor in omnibus operibus tuis et in adinventionibus tuis exercebor, men ikke alene meditere, for at man skal beundre hans dialektiske Færdighed t. Ex.; og Digteren synge med Romeren:

Si post fata venit gloria non propero.

For dem der ikke ere stive i Latinen, vil jeg bemærke, at si her betyder selv om. Den moderne Litteratur er nu kommet til samme Punkt som Georg den 3die af England, efter Pitts Død. Blind og graahaaret som Lear, vankede han gjennem Windsors Haller, følende sig for hvert Dieblik, eller han sad ved Pianoet og fantaserede enten over en Sonate af Händel, altid den samme, eller Shakspeares Yndlingsmelodi: 'T is a good end of old England. De moderne Poeter have nu saalænge fantaseret over det samme Thema, at det dog altid er en Trøst, hvis de begynde at synge: 'T is a good end, selv om de gjøre det affindige; naar Enden er god er alting Godt, og de fleste Pessimister blive jo dog Optimister, hvis de blot give Tid og ikke slaae sig ihjel forinden. Saa gavnlig og nødvendig endog, som Byrons Indflydelse fra det historiske Standpunkt har været paa den moderne Poesi, saa har den i den Henseende virket skadelig paa de enkelte Subjekter, som disse, forrestεn naturlig nok, ere blevne forledte til at kopiere hans Liv, saavelsom hans Poesi; hvad siger ikke Guinguené:

C'est surtout aux hommes, qui sont hors de toute comparaison par le genie, qu'on aime a rassembler au moins par les faiblesses. De uddanne som den classiske poetiske Skole den ydre Form, men forsømme det Indre; Haarene sidde à la Beethoven, Napoleon (ɔ: mécontent) Liszt o. s. v., Hjernen derimod à la sig selv, i hele deres Skræddersubjectivitets Tomhed.

Det er disse Bemærkninger, jeg har fundet det nødvendigt at forudskikke en Afhandling, som naturligviis nu ikke mere kan tilfredsstille de Fordringer, jeg selv gjør til en Behandling af den franske Poesi, men dels er den mere en Besvarelse paa Priisspørgsmaalet, end en egentlig æsthetisk Afhandling, dels kun beregnet paa saadanne Læsere, som ikke selv ere noie bekjendte med den franske Litteratur. De Kilder, jeg foruden de bedømte Digterværker selv, har brugt, har jeg sjelden citeret, da det forekom mig mindre beqvemt; jeg foretrækker engang for alle her at nævne de vigtigste:

Barante: de la litterature française pendant le 18éme seécle.

Desmarais: de la litterature française en 19 siécle.

Mager: Geschichte der französischen Litteratur.

Huber: Die neuromantische Poesi in Frankreich.

Sainte-Beuve: Portraits litteraires.

— — — Nouveaux portraits litteraires.

Planche: Portraits litteraires.

Revue des deux mondes (Recensioner).
Kunst und Alterthum af Goethe.
Globe o. fl. a.

Læseren vil af Titelbladet see, at denne Afhandling ikke er et kronet Prisskrift; derimod erholdt den kun accessit, skjøndt med den af Censorerne i deres Dom udtalte Yttring, „at de, saafremt en anden Afhandling (der erholdt Prisen) ei var indkommen, ikke vilde taget i Betænkning at tilkjende den Prisen." Tillige bemærkedes der, at hvis mit Arbeide skulde offentliggjøres, trængte det til en ny Gjennemgaaelse, hvilket jo var saa meget naturligere, som den deels blev skreven paa en forholdsviis meget kort Tid, deels som ovenfor bemærket indsendt i Klade. Jeg har naturligviis fulgt Censorernes Raad, og gjennemgaaet den, men paa stilistiske Rettelser nær, ingen Forandringer foretaget, uden med Hensyn til Indholdet et Par, som jeg skylder Herr Professor Abrahams, der havde gjennemlæst Manuscriptet, og samtidig med Censurens Udfald meddeelte mig disse, hvorfor jeg herved aflægger ham min Taksigelse. Jeg maa beklage at den Plan jeg i Udgivelsen har fulgt, ikke har tilladt mig at gjøre Brug af alle hans Bemærkninger, navnlig angaaende Prosper Mérimée, en Forfatter hvem jeg kun flygtig har nævnet, men som vistnok fortjente en udførligere Behandling. Jeg har, som jeg i dette Forords Begyndelse udtrykkelig fremhæver, private Grunde til en saadan Fremgangsmaade; men da private Grunde med Rette kun lidet respekteres af et Publikum, saa vil jeg ogsaa gjøre dem saa publike

som muligt. Enhver vil vistnok finde naturligt, at et Menneske, som stræber, holder stadigt Øie med sin Udvikling, med de Stadier han i Kunsten, Videnskaben og Livet gjennemgaaer, til en Kontrol med og Opmuntring for sig selv; er det hans Alvor, saa vil han nødvendigviis i sin hele Nøgenhed og uhildet af sin senere Udvikling, skarpt prøve og anskue Resultaterne af sin tidligere Stræben og netop finde Tilfredsstillelse i, tydelig at indsee det tidligere Stadiums Mangel, da en saadan Selvkritik forudsætter hans senere Fremskridt. Han vil fremdeles, forsaavidt det uden Anstød mod den Agtelse enhver Forfatter er sit Publikum skyldig — og i den Henseende er jeg ved Censorernes Dom nogenledes sikkret — ikke tilfreds med sin egen Kritik, der aldrig er saa objektiv, at jo subjektive Hensyn, Faderkjærlighed, dertil knyttede Minder o. s. v. gjøre sig gjældende, ikke lade nogen falsk Undseelse afholde sig fra, offentlig at see den samme Prøve foretaget af Andre, som han selv privatim har foretaget, da dog Publikums Dom er et Skrifts eneste sande Prøvesteen. Ens egen Kritik er at høre sig selv i Lectien, Publicums Dom er den offentlige Examen. Derfor giver jeg denne Afhandling i alt Væsentligt uforandret ud fra dengang den blev skreven og indsendt til det philosophiske Fakultet, netop for at maale de Fremskridt jeg siden den Tid jo naturligviis maa have gjort. Men seer det da ikke egoistisk ud, saaledes ligefrem at udgive en Bog, at sætte Boghandlere, Sættere, Trykkere, Trykkerpresse, Bogbinder og Læsere i Bevægelse for sin egen Skyld? jo vist gjør det, men det

er dog altid en ædlere Egoisme end den gjængse Skribentselvisſkhed som Ingen mere paataler.

Det følger nu saaledes af sig selv, at der ikke kan være Tale om Undskyldning for Bogens indre Mangler, da jeg netop udgiver den formedelst disse; hvad de ydre angaaer maa jeg derimod beklage den Mængde Trykfeil, som have indsneget sig; heri føler jeg min egen Svaghed er Skyld; jeg kan ikke korrigere, og havde jeg ikke i dette Punkt nydt Andres Bistand var Skriftet muligviis blevet ulæseligt. Derfor bedes Læseren efter medfølgende Trykfeilsliste i Forveien at rette de meningsforstyrrende.

Skrevet i August 1813.

Rettelser.

Fortalen Side	XXXIX	Linie	23,	læs	Dissectionsstuen.
—	XLVIII	—	2,	„	causam.
—	XLII	—	28,	„	Grundsätze.

Side	21	Linie	5,	læs	et indre.
—	36	—	26	„	skjærer.
—	39	—	1—2	„	Nodvendighed.
—	45	—	25	„	fine.
—	48	—	2	„	og som den.
—	54	—	11	„	Antagonister.
—	67	—	26	„	svier.
—	68	—	11	„	Hebrew.
—	70	—	18	„	**
—	73	—	23	„	Maltravers.
—	85	—	6	„	tilbage.
—	90	—	2	„	comme.
—	92	—	10	„	which.
—	97	—	16-17	„	Intrigue.
—	102	—	8-9	„	Marlborough.
—	110	—	5	„	efter inexorab. sæt: (,)
—	118	Anm.		„	voudrais.
—	122	—	19	„	C'est.
—	129	—	3	„	Deschamps.
—	—	—	5	„	Clara-Gazoul, Mosaique, Double méprise.
—	133	—	23	„	fine.
—	146	—	21	„	matière.
—	147	—	8	„	den.
—	148	—	25	„	Mackenzie.
—	152	—	7	„	Dissectionsstuen.
—	154	—	24	„	langue.
—	155	—	8	„	Beuve.
—	157	—	5	„	Produkter.
—	158	—	18	„	saa.
—	161	—	10	„	alienum.

Indledning.

Naar det her er den nyere franske Poesi, som skal charakteriseres, saa møder strax i Begyndelsen den Vanskelighed: hvor er Grændsen mellem den nyere og den ældre? og en skarp Grændse kan overhovedet ikke drages; thi ligesom Spiren til hver Tidsalder ligger i den foregaaende Periode, og ligesom hvert Seculum er et Led i den sammenhængende verdenshistoriske Kjede, saaledes fremgaaer ogsaa i Litteraturen, og da maaskee fornemmelig i Poesien, den ene Aandsretning af den anden og refererer sig med en streng Nødvendighed til den foregaaende. Den prosaiske Forfatter er det nu engang ikke beskaaret saaledes som Digteren: *in medias res ruere*, og derfor er der ikke Andet for ham at gjøre, end at søge sig en saa bestemt decideret Begyndelse paa sit Æmne, som muligt. Denne Begyndelse maa han ofte søge langt tilbage, længe forend han kan komme til at drøfte den egentlige Gjenstand, som han er gaaet ud fra, og som han i de fleste Tilfælde først igjennem mange Overgange kan vende tilbage til.

I dette Tilfælde er jeg for Øieblikket. Ved at overveie, hvor egentlig den sandeste Begyndelse var er jeg kun kommen til den Overbevisning, at i den

franske Revolution er den ikke, da dennes Hav af gjærende Kræfter og rædsom Aktivitet er et Bassin for alle de politiske og litterære Afløb, som det foregaaende Sekulum har at udvise, og at man ikke kan kjende disse i Terrorismens Virvar, men maa undersøge dem paa deres egen Jordbund —: i Slutningen af det 17de og Begyndelsen af det 18de Aarhundrede. Thi vel er Revolutionen paa en Maade at betragte som en kolossal Pause i den franske Historie (saa lidet den ellers har tilfælles med en Pause), som et rædsomt Intermezzo, hvor en højere Magt, en frygtelig Nemesis greb ind i Begivenhedernes Gang med straffende Vælde, og vel har Historikeren her et passende Hvilepunkt, som han enten kan standse eller begynde ved, men den, som skal behandle et Afsnit af den franske Poesis Historie, maa gaae tilbage for Revolutionen, just fordi denne i Ordets egentlige Forstand er en Pause i den franske Litteratur, en Tankestreg, hvorved den poetiske Historie er afbrudt, for igjen at begynde der, hvor den før Revolutionen endte. Derfor er et Tilbageblik nødvendigt, og jeg er i dette Tilfælde i min Tilbagegaaen standset ved det 17de Aarhundredes Slutning.

Forholdet mellem Nationalsmagen*) (Almeensands-

*) Ved „Smag" mener jeg ikke den subjektive Anskuelse hos forskjellige Individer, men en objectiv national Erkjendelse af det Objektive i Kunsten og Nationens Subordination under det, ikke alene fra Digternes, men ogsaa fra Publikums Side, hvor allsaa hine bør holde sig den Magts Befalinger efterrettelige i deres Produkter, og dette i Bedømmelsen deraf. Omtrent samme Tanke er udtrykt i Heibergs lille Bog om Vaudevillen.

sen) og Digterne eller rettere Kunst- og Digterværkerne er og bliver et Cirkelforhold, hvor der ikke kan findes noget Først eller Sidst, men hvor det Ene uden nogen bestemt Tidsfølge maa indvirke paa det Andet. Digterne udspringe af Tidsaanden og denne — idetmindste tildels — af Digterne. Den samme Smagsretning nemlig, som fremtræder hos Nationens fornemste Digtere, den samme lever ogsaa i Nationen, og omvendt; thi Poesien er det mest sammentrængte, fineste og sandeste Udtryk af de Tilstande, som ere det sidste egentlige Resultat af Nationallivets Bevægelser; og ligesom vi søge Plantens egentligste Væsen i dens Duft og Farvespil ɔ: i Blomsten, saaledes bør vi ogsaa i Poesien see Tidernes og Nationernes inderligste Præg, med andre Ord deres Blomst. Ligesom nu fremdeles Frøet, Forplantningen, og den tilkommende Frugt slumrer i Blomsten, og ligesom overhovedet ethvert Øieblik tillige indeholder Spiren til følgende Begivenheder og Tilstande, saaledes staaer Poesien ikke alene i en blivende Vexelvirkning med det Nærværende og Forbigangne, men antyder endog og ofte forudsiger Folkenes tilkommende Liv, hvortil den ikke sjelden bærer Spiren i sit Skjød. Besvarelsen af denne æsthetiske Opgave maa altsaa deels søges i den franske Nationalaand til de forskjellige Tider, som her skulle berøres, deels i de fornemste franske Digteres Charakter og Retning, som have levet og digtet paa denne Tid.

Efter de store Revolutioner i det 16de Aarhundrede, som bragte saa mange store og nye Begivenheder til Verden, herskede en vis Gjæring i Natio-

nerne, som nok kom Videnskaberne til Hjelp og navnlig bragte de græske og romerske Klassikere for Lyset, men dog især angik religiøse og politiske Former. Den nye lutherske Reformation beskjæftigede Alle, og Videnskabsmanden, som med mindre Liv tog Del i de ydre Verdensbegivenheder, levede saa at sige alene ved og for sin Bog og sine Studier; Munkene stavede sig igjennem gamle Haandskrifter og Digteren tvang sine Tanker ind i latinske Hexametra; det isolerede Liv, som altid følger med en lavere Grad af Civilisation, havde endnu ikke brudt sine Skranker, og Ideendverlingen mellem Videnskabsmanden og Politikeren og mellem hver af disse indbyrdes var endnu i sin Barndom. Statsmanden havde nok at bestille med sine politiske Planer og rakte ikke Haanden til Videnskabsmanden; denne havde Møie nok med sit Græsk og Latin og bekymrede sig derfor saare lidet om hvad der foregik udenfor ham. Denne noget filistrose Retning varede i Frankrig, som andre Steder, indtil Richelieu kom til Statsroret. Under ham fik de videnskabelige Bestræbelser mere Liv; man begyndte idetmindste at bruge sit eget Sprog og søge Aandens Gnister i Nutiden, men holdt sig dog endnu fjernt fra Folkelivet og Folkeopinionerne. Dengang var Smagen for Poesi endnu ikke vaagnet hos Nationen; men hvor kunde den ogsaa det? den kan ikke alene filosofisk deduceres, men ogsaa historisk efterviises som umiddelbart følgende med den første egentlige Nationalpoesi, og denne var endnu ikke opstaaet.

Geniet (det poetiske naturligvis i dette Tilfælde), hvem det af Forsynet er beskaaret, at samle Folkelivets

adspredte Straaler i sin Aand, som i et Brændeglas og dermed opflamme Nationerne og antænde deres Hjerter, skaber denne Nationalpoesi, der er Moderen til den poetiske Sands; thi da kommer Folket til Bevidsthed om de aandelige Skatte, som have skjult sig og slumret ufrugtbare i dets egen Fortids og Nutids Skjød, og lærer da først at vurdere dem, naar den seer dem iklædte Digtningens Herlighed. Som saadanne Nationalgenier kunne anføres: hos Engellænderne Shakspear, som ikke alene levede sig ind i den engelske, men ogsaa hele den nordiske For- og Nutid, og koncentrerede den i sine dramatiske Kjerner; i Italien først og fremmest Dante, dernæst Tasso og Ariosto, Romantikens Fædre (mærkværdigt nok, at den romantiske Poesi skulde skyde op af klassisk Jordbund), som afspeilede Korstogene og Riddertiden i deres herlige Epopeer; hos Spanierne Cervantes, Calderon og Lopé; i Portugal Camoens; hos Tydskerne Goethe og Schiller o. a. fl.; hos os Holberg og Oehlenschlæger, hvilken sidste af den gammelnordiske Gudelæres og Heltetids Gnister tændte en hellig Flamme, og skabte i Norden en hedensk Romantik (den eneste i sit Slags), som neppe staaer tilbage for det øvrige Europas christne; — i Frankrig endelig Corneille, Racine og Moliere, den franske Poesis første og største Repræsentanter, disse djerve, uafhængige Dadlere af Tidens Brøst, disse stærke Aander med grundfaste Principer, som deres stive aristoteliske Æsthetik uagtet, dog nøde en fortjent Anerkjendelse hos deres Folk og Tid, ihvorvel disses Smag for Poesi endnu var i sin Barndom.

Den vaagnede nemlig først med disse Mænd og fik saameget desbedre Leilighed til at orientere sig i sig selv og komme til klar Bevidsthed i Folket, som den franske Poesi efter disse tre Heltes Forstummen stod stille og ikke rev Beskueren med sig for at følge nye Meteorer i Aandens Regioner; thi længere hen i Ludvig den 14des Periode træffe vi faa Digtere af Betydning, endskjøndt vi nok støde paa Mænd, som ialtfald bragte Folkets Aand og Tidens Smag fremad, som f. Ex. Fenelon, Forfatteren af Telemaque, Talerne Massillon og Bossuet, le judicieux Fleury Forfatteren af l'histoire ecclesiastique o. a. fl. I Tragedien præsteredes ikke Andet end daarlige Efterligninger af Racine. — Campistron o. a. fl. kunne tjene som Exempler paa slige Dilettanter, som istedetfor at udgrunde det menneskelige Aands og Hjertes Dybder og søge de menneskelige Følelser i deres egen Begeistring, kun stræbe at kopiere deres Mester i Form og Stiil. Komedien derimod vedligeholdt endnu Noget af sin Friskhed, atter en Følge af Tidsaanden, som allerede havde mistet sin Dybde og hældede til den Overfladiskhed og Raffinerthed, der senere kulminerede i Restaurationsperioden; det politiske og selskabelige Liv, Hofsfæren og Embedscirklerne frembøde saamange Jammerligheder og Latterligheder, som nu tildels ere fremtraadte i en anden Skikkelse, — at Regnard og Dancourt i Komedien, Boileau i Satiren, og Le Sage, een af den moliereske Skoles Tilhængere i Romanen, havde Stof nok til deres ofte dybsindige og træffende

Skildringer. Man vil i Historien finde, at Komediens blomstrende Periode ofte gaaer Haand i Haand med Nationernes moralske Forfald: Aristofanes levede under Pericles, Terentz under August, Moliere under L. 14 osv. I „Gil Blas" udgrunder Le Sage, ligesom Moliere, det menneskelige Hjertes Lonkroge uden at dissekere det, og udmaler med en ligesaa sand, som bidende Satire, saavel dets latterlige, som hæslige Sider. Med ham ophører da ogsaa den moliereske Styrke i det friske Maleri, som staaer saa uendelig hoit over den senere Tids usammenhængende og torre Doktriner, indklædte i frivole og slibrige Skildringers altfor ofte lokkende Form.

Men nu opstod der et nyt Slags Forfattere i Frankrig: Reformerte nemlig, som ved det nantiske Edikts Ophævelse maatte romme deres Fædreland. Disse gjennemheglede Ludvig den 14de og den katholske Religion, hvori de fik Medhold hos mange i Frankrig selv sig opholdende Individer. Øverst blandt disse staaer Bayle, Filosofiens kolde Tvivler, en konseqvent Skeptiker, hvis Tvivl ikke som hos de Øvrige var et Middel til at gjore det Bestaaende saavel i politiske som i religiøse Materier suspekt, men derimod fremgik af en Overbevisning, som balancerede mellem alle bestaaende Opinioner, og som hverken af forudsattede Meninger, Veltalenheds Indflydelse, Fantasiens Tillokkelser eller nogetsomhelst Andet lod sig bestemme til enten at lægge sig paa den ene eller den anden Vægtskaal, — som med andre Ord liig Panætius og Cicero fandt Alting probabile, Intet certum.

Længere udover Ludvig den 14des Tid stode vi paa talentfulde Forfattere, som snart indsaae Uværdigheden i, kun at kopiere ældre Mestere, uden selv at præstere noget Nyt. Blandt dem maa man især udhæve Crebillon, en Mand, som, takket være hans isolerede Opdragelse, der unægtelig er af ikke lidet Værd for det opvoxende og sig udviklende Talent, hverken fik et altfor nøie Bekjendtskab til Oldtidens Mestere, eller en altfor stor historisk Dannelse, og derfor istedetfor at øse af Andres; mere maatte gribe i sin egen Barm, — til sin egen Rigdom af Tanker og Følelser. Dette i Forbindelse med en interessant Ungdom fødte de stærke Følelser og det kraftige Udtryk, som hans Poesier have. Men skjøndt han, som sagt, ved et medfødt Talent og en isoleret Opdragelse frelstes fra at henfalde til den fade Efterligning og Kopieren, som charakteriserer den Tids Poeter, navnlig hele den racineske Skole, kan han dog, formedelst den Mangel paa høiere Dannelse og dybere Studium, som hans Tragedier i det Hele taget vidne om, ingenlunde sættes ved Siden af de saavel i Form, som Indhold for deres Tid fuldendte Mestere: Racine og Corneille. En Tilfældighed bidrog desuden meget til den Lykke, han i sin Tid gjorde, nemlig det, at han blev stillet ligeoverfor den dengang miskjendte Voltaire, og han maa derfor snarere takke det almindelige Had til denne Digter end sin egen eminente Genialitet for den Popularitet, han i et vist Tidsrum nød. — Paa denne Tid opstod i Frankrig ogsaa en Lyriker, som den franske Litterærhistorie siden Malherbe ikke havde havt Magen til: J. B.

Rousseau nemlig. Jeg kan i Forbigaaende ikke tilbageholde den Mening, at den franske Poesis Mangel paa Lyrik snarere var den Tids, end enkelte Nationers eller Individers Feil. Det Afskrækkende i, dengang at optræde som Lyriker i Frankrig, laae ikke alene i de Hindringer, som Sproget i syntaktisk og pronuntiatorisk Henseende lagde Digteren i Veien, men ogsaa i den Grundforskjellighed, som paa den Tid herskede mellem den ældre klassiske (græske og romerske) og den moderne Poesi overhovedet, i Henseende til dens Udspring og indre Væsen; (i Formen havde de Meget tilfælles). — Thi istedetfor at Poesien hos de Gamle udgjorde en integrerende Deel af deres eget Sprog og Skikke, Religion og hele aandelige Kultur, var denne Periodes moderne Poesi (den engelske maaskee undtagen) i Almindelighed, og den franske i Særdeleshed ingenlunde udgaaet af Folkelivets egne Skatte; den fremgik ikke af fædrelandsk (gothisk) Overtro, eller Ridderlivets Charakter, men gebærdede sig, som om den var en ægtefødt Datter af den græske og romerske Poesi; den Tids franske Forfattere adopterede Guder og Gudinder, Heroer og Heroiner, og levede kun i en klassisk Oldtid, istedetfor at bevæge dem i deres egen romantiske Fortid og udfolde det Frø, som slumrede i Riddertidens provencalske Troubadoursange. Istedetfor paa denne Maade at skabe en Nationalpoesi, hvis inderlige Slægtskab med Sæder, Skikke, Religion og Annaler vilde have gjort et ganske anderledes varigt Indtryk paa hele Folket, svedte de over daarlige Efterligninger af

Horats og Pindar; man skrev ikke engang et Leilighedsvers uden at det hed: Ode. — Da nu denne Kopieren af Oldtiden var kommen til den høieste Kulmination af Pedanteri, begyndte nationale Elementer lidt efter lidt at blande sig ind i det klassiske Virvar og den franske Lyrik fik saaledes det blandede Præg af Klassik og Romantik, som den indtil Beranger vedligeholdt.

Jo triviellere altsaa Lyriken i Frankrig paa den Tid var, desto mere Lykke maatte naturligvis nationale Oder, tildels udsprungne af den christelige Religion i dens franske Former, gjøre hos den franske Nation. Endskjøndt altsaa J. B Rousseaus ofte allegoriske Lyrik (hvor Hedenskabets Guder blande sig i moderne Begivenheder), saa genial den paa sine Steder kan være, dog i det Hele ikke kan sættes meget høit som ægte Poesi, saa maa man paa den anden Side ikke nægte, at hans Oder ofte strømme over af Varme; de ere affatttede i et saa pompøst Sprog, som kun han har kunnet skrive det, men som undertiden udarter til Svulst, der desværre røber, at hans forstilte elegant udstyrede Enthusiasme ikke altid kommer fra Hjertet,— eet Beviis mere paa Jean Pauls træffende: „je geschmückter je kälter". Denne Mangel paa sand Følelse hos ham staaer desuden i Forbindelse med den Modsigelse eller Dobbelthed i hans poetiske Charakter, at den samme Digter, som idag paraphraserede gudelige Psalmer, imorgen misbrugte sin Musa til Forfattelsen af obscoene Epigrammer. Tager man strengere Hensyn til Poesiens Vexelforhold til Nationalitet og Sæder, maa man foretrække Lyrike-

ren Chaulieu, som nok har besjunget Nydelsen, men aldrig prostitueret Poesien ved saadanne utugtige Skildringer, som J. B. Rousseau. Her vilde det ogsaa være paa sin Plads at nævne Fontenelle, en Forfatter, der forenede i sig to Epocher, idet han baade som ung levede under Ludvig den 14de, og tillige som gammel oplevede det 18de Aarhundredes Glands, et Talent uden Energi, som baade var for fornuftig til blindthen at følge Strømmen, og for klog til ligefrem at sætte sig imod den. Han havde hverken Varme nok for en Digter, eller Skarpsindighed nok for en Filosof*), var for tør og affekteret som Digter og ofte for frivol som Videnskabsmand. Med ham havde Lamothe Meget tilfælles, men udmærkede sig fremfor ham ved sin Værdighed, Sommelighed og ved en vis Grad af Skarpsindighed i sin Polemik med Racine og Boileau; og saaledes begyndte da egentlig den Gjæring i den franske Poesi, som lidt efter lidt blev større og større, indtil den kulminerede i Voltaire og Jean Jaqves Rousseau.

Paa denne Fod stod nu den franske Litteratur i Slutningen af det 17de og Begyndelsen af det 18de Aarhundrede; den var kommen til en vis mellem den gamle Klassicisme og den senere indtraadte saakaldte Romanticismus vibrerende Mellemtilstand. Uden aldeles at have tabt deres Indflydelse paa Folkedommen (Nationalsmagen), gjaldt Autoriteterne ikke længere saameget som før; Religionen var ikke

*) Barante og Laharpe.

mere den samme almindelige Kjephest, men influerede dog paa Gemytterne; de gamle Opinioner vare endnu ikke udryddede, men Tvivlen var dog begyndt at undergrave deres Infallibilitet, og Nationen ialmindelighed var kommen til den Erkjendelse, at Enhver idetmindste for en Del burde tage Hensyn til sin egen individuelle Mening. Blandt de Forfattere, jeg allerede har nævnet, vare der Nogle, som just have gjort denne Epoche beromt, Resten holdt endnu fast paa de foregaaende Aars Charakter, medens Hine aldeles overlode sig til Modens Herredomme. Dog var der endnu Ingen, som ved en afgjort Genialitet eller kraftig litterær Charakter kunde give Tidsaanden et bestemt nyt Præg, et høiere Opsving. Dette laa forresten, som ovenfor antydet, tildels i Nationens eget Udviklingstrin; denne befandt sig dengang endnu i en almindelig Krisis, og Nationalprinciperne vare hverken i politisk eller religios Henseende komne til afgjort Bestemthed. Ingen af denne Epoches beromteste Forfattere vare Tidens Born; som Ynglinge, mange af dem endog som Mænd, horte de til en tidligere Periode, og vare for det meste inspirerede af Ludvig d. 14des Tid. Det attende Aarhundredes Litteratur kan forovrigt passende inddeles i tvende Afsnit — det forstes Centrum er Voltaire, det sidstes Jean Jaques Rousseau. Voltaire, Crebillons (cfr. ovf.) Samtidige, var fodt i Slutningen af det 17de Aarhundrede. Han var neppe et Geni i dette Ords kolossale Betydning, men en Mand med store Talenter. De Motiver, der vise sig i hans Skrifter, ere ikke Geniets

vie, ædle, guddommelige Gnister, men tvertimod næsten altid lavere Folkeopinioner, indklædte i en dæmonisk Satire og fremstillede med en kunstlisk Vittighed, tilligemed en Jagen efter Effekt, som ofte grændser til latterlig Forfængelighed. Voltaire var et Talent uden dyb Reflexion, men begavet med stærk Folelse og en mageløs Virtuositet i at indklæde den. Til denne Mangel paa kraftig Tænkning hos ham slutter jeg mig af de utallige Modsigelser og Inkonseqventser, som han i Gjennemforelsen af sine filosofiske og religiose (rettere sagt: ufilosofiske og irreligiose) Ideer gjor sig skyldig i, som f. E. i „Mahomet", hvor han tydeligt nok udtaler Deismens Princip, men hvor man dog paa flere Steder kan læse dels atheistiske, dels polytheistiske Anskuelser mellem Linierne.

Voltaire havde ingen Religion, men vilde skrive om alle Religioner, og glemte eller overfaae den gamle Regel for Digteren, ikke at indlade sig paa Skildringen af Andet, end hvad han selv har oplevet, gjennemlevet, eller levet sig ind i; dette Poesiens Livsprincip fulgte Voltaire ikke, og derfor er han ogsaa som Tænker paa mangfoldige Steder saa utilfredsstillende; men henrivende kan han paa den anden Side være, naar han frit overlader sig til sin ofte stærke Folelse, eller hvor han bevæger sig paa Vittighedens og Satirens Gebet, som f. E. i adskillige af hans orientalske Fortællinger (Zadig etc.). Flere Exempler herpaa kunde man ogsaa tage af hans ellers uepiske Epos: Henriaden. Et Bevis mere paa at Voltaire ikke var noget sandt Geni, er den Afhængighed af Andres Me-

ninger, og den Mangel paa Originalitet, som især viser sig i hans første Arbeider, navnlig støder man hyppigt paa svage, vaklende Principer og en almindelig selv i Skildringen af det Allerhelligste tilstedeværende Frivolitet, som charakteriserer alle med ham samtidige Forfattere; havde Voltaire været et Geni, vilde han visselig have hævet sig over den maskerede Jammerlighed, det i en smuk Dragt klædte Monstrum, hvis indre Tomhed og Hæslighed han ved sin Virtuositet i Formen, sin spidsfindige Veltalenhed og lungerystende Vittighed end omhyggeligere skjulte og gjorde end mere tillokkende; istedetfor som Geniet at samle de gode, de lyse Straaler i Folke- og Tidsaanden, udsøgte han de slette og frivole Elementer, som han da forsvarede med en skjærende Dialektik og en til det Yderste dreven Spidsfindighed. Han kunde ikke renoncere paa den Popularitet, han troede at forskaffe sig ved at smigre Folkets Synder, og som han ogsaa desværre alt for ofte paa Sandhedens Bekostning vidste at tilkjæmpe sig. Det forstaaer sig, Geniet er, eller bliver ialtfald altid populært, men som oftest først igjennem en kraftig Opposition mod det Bestaaendes Skyggesider, som det ofte koster det dets bedste Kræfter at overvinde. Denne Modstand mødte nu Voltaire ikke hos Nationen; Regjeringen derimod lagde i dette Tilfælde en sjelden Energi for Dagen, thi han blev dømt i Landflygtighed, men man opnaaede ikke den ved dette Skridt tilsigtede Nytte. Voltaire blev nu mere populær end før, og han lod det heller ikke i sin Landflygtighed mangle paa, ved enhver Leilighed,

i ethvert nyt Skrift og ny Udgave af ældre Skrifter, at smigre for Nationens Laster og udbrede dens Yndlingsanskuelser. Dog, for ham selv var Landflygtigheden ikke uden nyttige Folger, thi han fik derved baade en storre Erfaring og storre Agtelse for fremmede Nationaliteter, navnlig den engelske; i Forhold hertil aftog hans falske Kjærlighed og Agtelse for Fædrelandet, der nu ogsaa begyndte at tage ham hans Begeistring for England fortrydelig op; men Fædrelandets Virak blev ham naturligvis ligegyldigere, eftersom han talte flere kronede Hoveder mellem sine Beundrere. Alle disse Omstændigheder og da fornemmelig hans intime Omgang med Frederik den anden af Preussen, der behandlede ham en bon camarade, vilde have forædlet et Geni og gjort ham taknemmelig mod „Giveren af gode Gaver", men paa den forfængelige Atheist Voltaire havde de en modsat Virkning: de blandede Bitterhed, Foragt og Hovmod i hans Frivolitet, som hans Romaner især bære det tydeligste Præg af. At en Digter i sin brusende Ungdom extravagerer, er baade tænkeligt og tilgiveligt, men en frivol Olding, især en frivol graahærdet Digter, er et sorgeligt Fænomen. Dog finder man i hans sidste Skriter, midt imellem talrige Modsigelser og et Chaos af allehaande Opinioner, mange sande og træffende Bemærkninger om Tidsaandens Jammerligheder. Som Tragedieskriver er han en Kopi af de gamle Mestere: Corneille og Racine, især den forste, og i et Anfald af Beskedenhed kalder han sig etsteds: **soldat de Corneille.** I „Oedipe" er det Corneille, i „Mariamne" Racine, som han

efterligner. Det er egentlig kun i „Zaire" at Voltaire er sig selv, der er han paa sine Steder baade høi og original, endskjøndt Stykket i det Hele taget lider af Mangler i den sceniske Konstruktion. I „Merope" er denne Feil undgaaet, men Stykkets Enkeltheder ere ikke saa gode. Som episk Digter er Voltaire derimod underordnet, og der er det kun Formen, han har opnaaet, men den episke Høide og Simpelhed er aldeles vegen for langtrukne, epistelagtige og affekterede Doktriner. I Voltaires Lyrik er der ofte Sandhed; der udtaler han sig ofte saadan som han er; men, hvis jeg ikke feiler, kom hans Smaadigte først ud efter hans Død, og vare ikke skrevne i den Hensigt at publiceres, i hvilket Tilfælde de neppe vilde være blevne saa simple og sande. Som Historiker vedkommer han os ikke her, men som Filosof vil jeg kun skildre ham med et Sted af een af hans egne Romaner, hvor Babouc, som har det Hverv at undersøge Sædernes Tilstand i Persepolis, ganske rigtig der opdager Lasten i hele dens Hæslighed og raillerer over det Latterlige, men da han siden erfarer, at hans Dom kan bevirke Stadens Ødelæggelse, skifter han Rolle, forsvarer nu med Voltaires sædvanlige spidsfindige Veltalenhed alle de Ugudeligheder, han før udtalte sin Harme over, og kommer igjennem lange dialektiske Sofisterier endelig til det diametralt modsatte Resultat af det, han før fik ud, idet Staden nu eragtes at være, „en meget honet Stad, som ikke bør ødelægges". Denne chamæleontiske Natur er den sande Filosof fremmed. Men alle Voltaires Feil uagtet hjalp han dog Smagen op, og det er derfor, jeg

saa længe har dvælet ved ham; Alt, hvad han skrev, selv hans Efterligninger vare smagfulde; mærkværdigt er det i Sandhed, at negative, polemiske Naturer næsten altid ere af fordelagtig Indflydelse paa Smag og Kritik, medens de mangle den høiere poetiske Kraft, ligesom omvendt Genierne, selv de største, sjelden have æsthetisk Sands og Formkritik i Forhold til deres andre eminente Gaver. Der ere mange Exempler paa begge Dele; i vor egen Litteratur have vi f. E. flere, som det er unødvendigt at nævne paa dette Sted. — Voltaire gjorde sin Nation desuden bekjendt med fremmed Poesi, og gav derved underordnede Talenter nyt Stof til Efterligning. Hvad den poetiske Smag paa denne Tid forresten angik, saa heldede den endnu bestandig til den racineske Skole, som i Voltaires Tid repræsenteredes af Louis Racine, den store Mesters Søn; Franskmændene kunde endnu ikke rive sig løse fra de klassiske Baand, som i Forbindelse med Ludvig den 14des Epoche endnu tyranniserede Gemytterne. I Lyrikken doublerede Franc de Pompignan J. B. Rousseau uden synderligt Held. Komedien vanslægtede og fjernede sig mere og mere fra Naturen; de heldigste i denne Retning vare Destouches („le glorieux“ og „le philosophe marié“), Piron („Metromane“), Lachaussée og især Grisset, som vel ikke var meget dyb i sine Charakteerskildringer, (f. Ex. le mechant i Komedien af samme Navn), men dog tildels erstatter det ved den Lethed og Elegance i Stiil og Versifikation, og den sande fuldkommen kopierede

Konversationstone, som de vægtigste kritiske Stemmer (Laharpe, Villemain, Barante) ere enige i a tillægge ham. I sine Smaadigte udstrækker han den samme Frivolitet, som Voltaire aldrig lagde tilside, selv ikke i Behandlingen af det Helligste, kun til uskyldige Narrerier med Nonner og Pedanter. Fra ham og maaskee alle øvrige samtidige Komikere adskiller Marivaux sig ved nøiagtige, undertiden smaalige Iagttagelser af de fine Motiver til Menneskenes øieblikkelige Stemninger, Følelser og Beslutninger; men den synlige og besværlige Umage, han gjør sig med slige Observationer, skader Indtrykket selv af hans skarpsindigste Komedier; thi istedetfor kun at give Resultaterne af sine Iagttagelser, udvikler han selve Iagttagelsernes successive Proces og medens een Scene af Molieres Komedier er en sand Gjengivelse af Naturen, er een Scene af Marivaux's Stykker en detailleret Kommentar over den. Jeg vil slutte Skildringen af denne Epoche med Abbé Prevost, som i sine Skrifter afskyer saavel Tidsalderens pragtfulde Skrivemaade, som dens frivole Fremstillingsmaade, men som i et simpelt og naturligt Sprog skildrer yndige og interessante Situationer og paa en Maade fortæller de menneskelige Lidenskabers Historie. Man kan af hans Marion Descaut f. E. tydeligt see, at det kun var ham om Sandhed at gjøre, men ikke om en forfængelig Jagen efter Tidsalderens Bifald.

Saaledes komme vi til det 18de Aarhundredes andet Afsnit, som adskiller sig fra det første ved en

vis filosoferende Retning. Man havde nemlig i de foregaaende Aar samlet saamange Lastens Konkretheder, at man for Oversigtens Skyld fandt det nemmere at henfore disse under et Abstraktums mere generelle Rubriker. Endskjondt nu denne Retning, forsaavidt den viser sig i reent spekulative Skrifter, ikke vedkommer os her, saa troer jeg dog det vilde være passende at nævne Vauvenargues, der i sine Skrifter udtaler en bestemt moralsk Tendents og i den Henseende bryder en ny Bane, som blandt Romanforfatterne blev fulgt af den idylliske Florian (Numa Pompile), Marmontel (contes moraux osv.) o. a. fl. Mon det ellers vilde være en ubevislig Hypothese, tildels idetmindste at soge denne forbedrede Litteraturtilstand hos Franskmændene i en hos Forfatterne hjemme opvaagnet Kappelyst over den Naade og Hæder, som blev flere franske Skribenter, især Voltaire til Deel ved Frederik den andens Hof? Saameget er vist, at man i deres Skrifter bemærker en vis Animositet mod de af denne Fyrste begunstigede Litteratorer. Blandt andre denne Tids Litteraturfænomener fortjener den med megen Modstand fra Regjeringens Side udkomne Encyclopèdie at nævnes; denne gik ud fra et Samfund af lærde Mænd, som gjorde den til Organ for deres Misfornoielse baade med den bestaaende og den ældre Videnskabsaand. Blandt de fornemste Medarbeidere i dette Værk vare d'Alembert, Diderot, Condillac, Duclos, Dumarsais, Bonnet og endelig Geniet Jean Jaqves Rousseau (cfr. Confessions). D'Alembert har skrevet Forerindringen

dertil (discours préliminaire), hvor han i det ene Afsnit med en mageløs Fiinhed og Skarpsindighed, saa at sige dissekerer de forskjellige konkrete Videnskabers Principer og Resultater, medens han i det andet derimod, hvor han omtaler den abstrakte menneskelige Videns Kilder og Principer, vistnok er en Tænker for overfladisk. Diderot fortjener neppe den Ros, han som Filosof har høstet, men hans Breve vil man derimod aldrig kunne sætte høit nok; hvilken Stiil, sprudlende Vittighed, Ypprighed, og dog Elegance! I Filosofien staaer han derimod langt tilbage for den subjektive Helvetius, som dog consequent gjennemførte det filosofiske Princip: „at den fysiske Følelse var Aarsagen til alle Menneskets Tanker". Igjennem disse poetiske og filosofiske Sumpe, den raadne Tidsalders desværre altfor sande Præg, komme vi endelig til en Oase, hvor vild og barsk denne end kan være; jeg mener: Følelse-Geniet Rousseau. Han var i Sandhed en stor Aand, den eneste Franskmand i det 18de Aarhundrede, som skrev selvstændigt uden at tage sig Monstre blandt sine Forgjængere og Samtidige, eller søge Folkets Bifald ved at smigre dets Opinioner. Ligesom Crebillon voxet op i Eensomhed og prøvet af Ulykken, nærede han sin Aand med dyb Tænkning og en mørk Verdensanskuelse, hvilket ikke bidrog Lidet til at give ham hans originale og fra den sædvanlige Maner forskjellige Aandsretning. Istedetfor at alle de øvrige franske Digtere fra det 18de Aarhundrede vare det selskabelige Livs Slaver, var Rousseau derimod hævet herover.

Han gav Opinionerne et høiere Opsving, Sproget en større Kraft, Udtrykket en høiere Enthusiasme, men hans sørgelige Eensomhed (Rousseau var uden Familie, Venner og Fødeland) bragte ham paa Afveie, og nærede i ham en oprørsk Aand, en indre næsten til Galskab grændsende Hovmod*); og medens Forfængeligheden hos andre Forfattere, der levede samtidig med ham, viste sig tydelig saavel i deres Skrifter, som private Liv, var den hos ham, formedelst Mangel paa Tilfredsstillelse udenfra, dreven dybt ind i hans Inderste, hvor den, som en Kræftskade, forstyrrede hans Sielero og forbittrede ham Livet. Intet kunde mere tilfredsstille ham; hans Ærgjerrighed var umættelig og hans Stolthed uden Grændser. Han hører til de Charakterer, som gjøre større Fordringer til Forsynet og mene det er dem mere skyldigt end alle Andre. Alle det selskabelige Livs Former saare saadanne Mennesker; de kunne ikke sætte sig udover, ikke underkaste sig nogen Ting i Verden, selv ikke den ydre Naturnødvendighed; saadanne Mennesker bøjes ikke men de briste. Rousseaus isolerede Liv var vel ogsaa Grunden til, at han som Filosof, med al sin Begeistring for Dyd, Kjærlighed og Retfærdighed, og med den rene Villie at opvække samme hos Andre, dog rystede Dyd og Retfærdighed i deres Grundvold, idet han overſaae Pligtfølelsen. Han havde nemlig, paa

*) V. Hugo siger det Samme om Lord Byron i „Litterature et philosophie melées." Hans Udtryk er: „immense orgueil."

Grund af sin Eensomhed og deraf følgende Uerfarenhed i de selskabelige Fordringer, ikke betragtet Pligten uden som et Baand paa Sjelens ideale Frihed; han var desværre ikke kommen til den Overbevisning, at Pligten, istedetfor at være en Hindring for, eller Lænke paa de menneskelige Følelser, tvertimod er et Ledebaand for dem. Derfor opstillede han ogsaa (contrat social) det Filosofem, at Mennesket skulde komme til Dydens Maal, ikke igjennem Pligtens afstukne Marker, men igjennem Frihedens og Selvfølelsens Luftregioner. Denne Veis Usikkerhed har Rousseau selv viist ved sit eget Liv, som var fuldt af Feil og Forseelser, og dog var maaske aldrig en Dødelig saa begeistret for Dyden og det Gode som han.

Civilisationen i dens høiere Potentser frembringer mærkeligt nok undertiden Charakterer, som, nærede af Illusioner, og isolerende sig fra den øvrige reelle Verden, leve og aande kun i Følelsens sublime Sfære. De ere exalterede, have levende Følelse for det Gode, og deres Fantasi beskjæftiger sig kun dermed; men de oversee de almindelige Sædvaner; Pligten er dem ikke hellig, og de vandre fra Feil til Forseelse uden selv at mærke det. Denne Aandsbeskaffenhed influerer igjen paa Talentet. Den der lever overeensstemmende med sine Følelser, udtrykker disse med Simpelhed og Værdighed, og i hans Udtryksmaade, hvor høi denne end kan være, er der noget Overbevisende, Gjennemtrængende. Den Anden derimod, hvis Dyd kun existerer i hans Fantasi, mangler vel ikke sande Følelser, men der er dog noget Uklart, noget Modsi-

gende selv i hans mest populære Skrifter. Saadan omtrent var Rousseau, men hans egentlige Genialitet ligger dog, efter min Mening, just i denne Modsætning mellem den ideale Følelse paa den ene Side og den reale Verden med alle dens Skranker paa den anden Side. Denne tragiske Kamp, denne mørke Modsætning har Rousseau forresten paa sine Steder hævet og opløst og idetmindste der løst een af Geniets høieste Opgaver, (Hegel Æsth. I. Einleitung) som f. E. i la nouvelle Heloïse og Emile; men, da det ikke her er Stedet for en vidtløftig Gaaen ind paa hans enkelte Skrifters Værd, vil jeg indskrænke mig til blot at nævne disse i Forbigaaende. Rousseau gav især Romanen et nyt Sving, idet han udvidede den før herskende Fremstilling af nogne Facta til Fremstillingen af en dybtgaaende Tænknings poetiske Resultater, som navnlig naaede deres største Høide i hans Lettres de Julie. Af hans øvrige tildels filosofiske Skrifter troer jeg at burde fremhæve contrat social, sur la Pologne og især discours sur le spectacle; thi hans Confessions tjene kun til at vise, hvor en stor Aand kan forvilde sig; de bevise end klarere end alle hans øvrige Skrifter, at han var en Blanding af Religiøsitet uden Gudsfrygt, og Dydighed uden Dydens Udøvelse; men al Ære er det værd, at et Menneske med saadan Oprigtighed tilstaaer sine Synder. Forend jeg forlader Rousseau kan jeg ikke tilbageholde den Bemærkning, at han i sine Meninger, saavelsom i visse Perioder og Begivenheder af sit Liv, havde meget tilfælles med Lord Byron, og den byronske Mani,

som for Tiden har bemægtiget sig den nyeste franske Poesi, er egentlig ikke Andet end en moderniseret Rousseauisme (cfr. Desmarais de la littérature française en 19me siecle).

Jeg har truffet paa flere paralelle Steder i begge disse Digteres Værker, men intetsteds er jeg saaledes bleven slaaet af Ligheden, som paa utallige Steder i Emile og contrat social og saa den 28 Stanza i 4 Canto af Byrons Don Juan:

„They*) should have lived together deep in woods
Unseen as sings the nightingale; they were
Unfit to mix in these thick solitudes
Called social, where all vice and hatred are;
How lonely every freeborn creature broods!
The sweetest song-birds nestle in a pair
The eagle soars alone; the gull and crow
Flock o'er their carrion, just like men below.“

De vare begge excentriske Genier, endskjøndt i noget forskjellige Retninger. Byron faaer jeg Leilighed til nærmere at omtale i Restaurationsperioden. Vi forbigaae de tre Tragikere af anden Rang: Lemierre, Colardeau og Dubelloy, den beskrivende Digter Saint Lambert, Fabeldigteren Lafontaine og de to maaskee for tidlig døde Digtere: Malfilatre og Gilbert. Marmontel, Forfatteren af Belisaire og contes moraux og Florian, Forfatteren af Numa, Galathée, Gonzalvo etc. har jeg før berørt. — Men her stöde vi paa en Digter, som staaer paa Grændsen af den gamle classiske og

*) Don Juan og Haidee.

den nye forst i Restaurationsperioden (1819) modnede romantiske franske Poesi. — Denne Forfatter er Beaumarchais, Forfatteren af Figaro. Dr. Mager (Geschichte der französischen Litteratur 2 B. 1 Abth.) siger medrette om ham: „Beaumarchais ist nun die Spitze des achtzehnten Jahrhunderts; seine Comödien waren die Præludien zu Revolution", thi en Forfatter, som, da Ludvig den 16de forbød Opforelsen af Figaro, vovede høit at yttre: „jeg sværger Kongen, at mit Stykke skal blive spillet, om ikke andre Steder, saa i Choret i Notre-Dame," maa bære Frøet til en Statsomvæltning i sin stolte Sjel. Han var en sand Rabelais's, Voltaires og Diderots Eftermand; han forenede Rabelais's leende Cynismus med Voltaires kaustiske Satire og Diderot's rivende Dialektik; „ma vie est un combat" sagde Beaumarchais, og han førte Krig med alt det Bestaaende; han rev ikke ned paa Tingenes Orden med den sædvanlige trivielle didaktiske Alvor, men han gjorde Nar af det, han gjorde det latterligt; om Adelen sagde han f. Ex.: „ils sont des grands seigneurs, qui se sont donnés la peine de naitre". Alligevel havde Beaumarchais ikke en Gnist i sig af de Ideer, som danne det Substantielle i vor Tid; tvertimod han var sin Tids ægte Søn. Han vandrede i Diderots Fodspor og gjorde saaledes, ved ligesom hin at skildre Datidens Virkelighed, det første Skridt til at befrie Poesien fra Convenientsens Baand; han forberededede det romantiske Drama ved at holde sig til Diderots Naturalismus. — Beaumarchais's

Memoires og Comedier gjorde heller ikke Lidet til at give l'ancien regime Naadestødet, ligesom hans Levetid (1732-1799) i den Henseende falder meget passende.

Det andet Overgangsmoment fra det 18de til det 19de Aarhundrede er Bernardin de Saint-Pierre. Ligesom Beaumarchais kunde kaldes „Fortsættelsen af Voltaire" kunde denne hedde „Fortsættelsen af Rousseau". Hans Retning er den sentimental-moralske; og det han især har Fortjeneste af, er Indforelsen af et i den franske Poesi længe savnet Element: Naturen og Nydelsen af dens Skjønheder; hans Etudes de la nature og Paul et Virginie ere ogsaa hans Hovedværker.*) Her afbryder Revolutionen os i den litterærhistoriske Series; og endskjøndt dens Litteratur er af saa ringe Omfang, at der f. Ex. fra 1789 til 1816 intet Nyt af nogen Værdi blev præsteret i den dramatiske Poesi, saa maa man dog, hvor Talen er om „den poetiske Smags (overhovedet) Frem- eller Tilbageskridt", standse ved denne ogsaa i den Henseende folgerige Begivenhed. Revolutionens Indflydelse ogsaa paa Litteratur og Tænkning er saa meget naturligere, som den ikke alene blev fremkaldt ved en forarmet Nations Misfornøielse med det bourbonske Huus, men ogsaa skylder Tænkningen og da navnlig det 18de Aarhundredes franske Filosofi sit Udbrud. (Voltaires

*) Til denne Mellemtilstand hører ogsaa idetmindste i chronologisk Henseende, Chateaubriand, Mad. Staël o. a. fl.; men vi maae reservere os dem til den egentlige Besvarelse af dette Spørgsmaal.

pucelle er det bedste Beviis paa, hvor den Tids Poesi og Filosofi, selv der hvor de forenede dem i eet og samme Værk, vare arme og upoetiske). Thi selv om den Tids Filosofer i Praxis for største Delen vare konservative (de vare nemlig gjerne de Hoffet nærmest staaende Personer), saa vare de dog i Ideen, i Theorien radikale og imellem dem selv uenige; thi det er let at indsee, at Deismens, Atheismens, Republikanismens og Filantropismens Tilhængere, hvor konservative de end i Praxis kunde være, dog hvad enten de i Ideen vare konseqvente eller ikke, uundgaaeligt maatte gaae over til en aabelig Revolution, ligesom de ogsaa mellem dem selv indbyrdes gjennemgik ikke ubetydelige Stridigheder og litterære Omvæltninger. Den franske Filosofi manglede alt Hold; den var dengang endnu ikke kommen til Bevidsthed, og er nu ogsaa, paa Qvindekjønnets Emancipation nær, gaaet til Grunde. Vi mangle heller ikke de tydeligst udtalte Beviser for denne ufilosofiske Filosofis forskjellige gjærende og modstridende Kræfter, og de derved fremkaldte Misforstaaelser.*) At nu selve denne Epoche, hvor alle, saavel det Enkeltes, som det Al-

*) Dr. Huber siger i sin Bog: Die neuromantische Poesi in Frankreich: „die Verschiedenartigkeit dieser Kräfte, von der Philosophie, hat sich bei manchen Gelegenheiten z. B. in den Reden St. Justs, Robespierres u. s. w. entschieden genug ausgesprochen, wenngleich manche dieser Männer, sich selbst und die Philosophie misverstehend, meinten sich mit dem Rahmen zu ehren etc."

mindeliges Kræfter, i den største Spænding, dels activt, dels passivt, vare beskjæftigede med den rædsomme praktiske Virkelighed, — at den, siger jeg, ikke kunde være gunstig for den poetiske Litteratur, trænger vel neppe til noget Bevis, ligesom det af Verdenshistorien kan efterviises, at der skulde en vis Tid til, forend de gjærende chaotiske Kræfter kunde komme tilsyne i deres sande Betydning og gjøre dem gjældende i deres Reenhed. Derfor har heller ikke den revolutionære franske Poesi Noget af Betydenhed at fremvise, med Undtagelse af den yngre Chenier; thi alle de Øvrige, som havde Tid eller Lyst til at skrive Vers (Filosofer og Klassikere), og som alle vare for ubetydelige til endog at vække den ringeste Mistanke hos Terroristerne, adskilte sig kun derved fra deres loyaleste Forgjængere paa det klassiske Parnas, at de republikanske og tyranmorderiske Fraser, som hine havde saa stor Overflodighed af, traadte hos disse endnu grellere frem. F. Ex. den ældre Cheniers Tragedier, Picards Theatre revolutionaire etc. André Cheniers efterladte Digte derimod (som: l'aveugle og la jeune captive, o. s. v.) retfærdiggjøre aldeles de stoltnaive Ord, hvormed han lagde Hovedet under Guillotinen, idet han slog sig for Panden: c'est pourtant dommage, sagde han, car bien sûr il y avait quelque chose là dedans. Mager regner Chenier med til Overgangsmomenterne fra Klassicismen til Romanticismen, men med Uret; thi Chenier var en sand klassisk Hedning uden ringeste moderne Sving; Ma-

Her indrømmer selv, at hans Digte see ud, som om de vare oversatte fra Græsk, og hvor kan han saa sætte ham ved Siden af den næsten reen-romantiske Chateaubriand? Omtrent lige saa ugunstig, som Revolutionen var for Poesiens Fremskridt, var ogsaa Keiserdømmet. Denne Epoches hele Retning var for kolossal, for praktisk; og saa rig den end var paa poetisk Stof, saa lidet poetisk var den i sin Heelhed, da dens rastløse Fremadskriden og folgerige Virksomhed hverken gav Tid eller Rum til den poetiske Udvikling, som kun kan finde Sted efter en mere passiv, eller rettere sagt reciprok Selvbetragtning og Reflexion.

Spiren til en ny Poesi, som jo rigtignok allerede var begyndt at udvikle sig i og skyde op af Revolutionens Lavastrom, var deels endnu for ubetydelig til at kunne komme i Betragtning, og deels ifolge sin oprindelige Charakter af den Art, at den snarere maatte vente Forfolgelser og Undertrykkelser end Begunstigelser, og i det bedste Tilfælde Ligegyldighed, men ikke Imodekommen fra den regierende Magts og de regierende Autoriteters Side. Men at just den regierende Magts Interesse dengang var af Vigtighed for en endnu ikke decideret poetisk Retning, maa man saameget mere antage, som den hoiere, mere dannede Litteratur allerede fra Ludvig den 14des Periode havde bibeholdt en vis aristokratisk officiel Charakter, som for en stor Deel gjorde den afhængig af Herskerens Smag og Daunelse, og under alle Omstændigheder udsatte den for Indflydelse af Hoffet og den hoiere selskabelige Kreds. Hvor meget mere maatte dette ikke være

Tilfældet under Napoleon, hvor Talen ikke alene var om Hoffets eller det høiere Samfunds Smag og Tone, men hvor Keiserens Mening var hele Nationens, og hvor Oppositionen mod hans Anskuelser var Formastelse i det af Begeistring forblindede Folks Øine. En handlende Tid er sjelden en tænkende, og en vældig Hersker, som ovenikjøbet selv er et rastløs handlende Geni, er ligesaalidt fordelagtig for de skjønne Videnskabers Blomstren i sin egen Periode, som han, naar han først hører Historien til, er en rig Spire til Poesi og Kunst. Hertil kommer, at de Mænd, som Napoleon ved sin Stjernes Kulmination fandt paa det forstyrrede Parnas, ikke vare istand til at frigjøre deres Aand fra Herskerens og Tidsaandens mægtige Indflydelse, og med deres egen Begeistrings Frihed at vække Nationen af dens uværdige Afgudsdyrkelse til en selvstændig Beundring enten af Keiseren selv, eller af andre høiere Interesser, men at de tvertimod vare stagnerede Klassikere og Filosofer (Laharpe, Morellet, Cabain, Lemercier, Arnault, Baour-Lormian, Etienne, Jouy, Delisle o. a. fl.), som vel vare forskjellige i Alder, men, trods Enkeltes tidligere eller sildigere Omvendelse, neppe til at skjelne fra hinanden formedelst deres eensformige Torhed i aandelig, navnlig poetisk Henseende. Man kan heller ikke, (skjøndt det er bleven gjort), bebreide Napoleon, at han overvurderede disse poetiske Automater; thi da det hørte med til hans Regjeringsprinciper at samle og organisere alle, saavel den nationale

Dannelſes, ſom Stats- og Folkelivets Elementer, ſaa maatte han lade ſig noie med det, han forefandt ſaavel i Poeſien, ſom i andre Intelligentſens Grene. Der var ikke Andet for ham at gjore, end at indſætte det franſke Parnasſes forſtyrrede Reſter i deres gamle Rettigheder, og kalde Præſtekaſtens Levninger tilbage til deres Helligdomme, for dog at begunſtige den poetiſke Stræben, ſaaledes ſom den engang havde geſtaltet ſig. Dog undlod han ikke at delagtiggjore alle yngre Talenter, ſom lovede Noget i een eller anden Retning, i ſamme Begunſtigelſer, ligeſom han iſtedetfor de gamle forældede Akademier, oprettede det ganſke anderledes omfangsrige institut de France. Men — det laae nu engang i den Periodes Charakter, at næſten alle Kræfter, ogſaa i Kunſt og Videnſkab, vendte ſig til den praktiſke Side, og Poeſien blev forſomt. Skjondt man altſaa ikke kan bebreide Napoleon, at han lagde nogen poetiſk Krafts Udvikling Hindringer iveien, og ſkjondt man paa den ene Side maa indromme, at han (Mad. de Staël undtagen) begunſtigede Alt, hvad han i den Retning forefandt, ligeſom man paa den anden Side maa beklage, at Alt, hvad han forefandt, var ſaa uendelig middelmaadigt, ſaa kan man dog ikke nægte, at hele hans Dannelſe fjernede ham fra Anerkjendelſen af nogen udenfor den klasſiſke Skole liggende poetiſk Udvikling, — og kun en ſaadan kunde igjen hæve den franſke Poeſi, — ſaa at man maa antage, at havde end de Spirer, man i vor Tid ſeer ſpringe frem med begyndende Kraft, i hans Tid været tilſtede, vilde de af ham ſnarere være

blevne undertrykkede, end opelskede. Der laae virkelig noget Antikt i Napoleons Charakter (Fysionomerne have bemærket det Samme om hans Ansigt), og da desuden hele hans Dannelse var „klassisk" (i Ordets franske og italienske Betydning) saa maatte naturligvis næst efter „de Gamle" den franske klassiske Poesis Mesterværker være ham ikke alene det Høieste, men ogsaa det Eneste, der fortjente Navn af Poesi; og deres Efterfølgere maatte, som Tilhængere af en god Skole, deres egen Ubetydelighed uagtet, dog have Værd i hans Øine. Hvad der endmere forhøiede den franske klassiske Poesis Glands i Napoleons Øine, var det høie Trin i scenisk Kunst, hvortil Talmas Geni havde hævet den. Alle disse Data forklare tilfulde Napoleons Tilbøielighed for den klassiske Poesi; men en uforklarlig Anomali ved hans poetiske Smag er den Forkjærlighed for Ossian, som han saa ofte og saa tydeligt lagde for Dagen; endskjøndt Noget af det Uforklarlige falder bort, naar man erindrer sig Baour-Lormians Oversættelse af denne nordiske Skjald, som, besynderligt nok, tager sig godt ud i den franske Akademikers klassiske Sprog; og i denne Oversættelse har Napoleon udentvivl gjort Ossians Bekjendtskab. En aktiv, indgribende Indflydelse paa sin Tids Poesi havde Napoleon kun forsaavidt som han, ligesaavel heri som med Hensyn til Sædeligheden, modarbeidede den skamløse Ryggesløshed og væmmelige, raffinerede Blodagtighed, som siden Ludvig den 15des Periode havde hersket ikke alene i det praktiske Liv og Moralite-

ten overhovedet, men ogsaa i de forskjellige Litteraturens Grene.

Det var som bekjendt Napoleon magtpaaliggende at gjøre sine Franskmænd, ikke saameget til strenge Spartanere eller fromme christelige Dydsmønstre, som til dygtige Kjernekarle, baade i videnskabelig og praktisk Henseende; derfor indprægede han Nationen Agtelse for Alt, hvad der antages at være Grundlaget for en velordnet Stat, saasom Dyd, Religion, og fremfor Alt Ægteskab. Omendskjøndt det nu ikke altid lykkedes ham at forandre Nationens Opinioner og give dem en anden Retning, og tilsigtede han end ikke at oprette Sædelighedsret eller Sædelighedspoliti i det 19de Aarhundrede, saa baade kunde og vilde han dog sikkre Moraliteten udvortes Agtelse og hæmme aabenbar, fræk Ringeagt for den. Derfor var han ogsaa den franske Filosofi og dens opløsende negative Retning aldeles ugunstig, ligesom han udentvivl egentlig var meget mere italiensk-katholsk rettroende, end han i Almindelighed lod sig mærke med; ialtfald hældede han mere til Overtro end til Vantro, — Noget, store Genier ikke sjelden ere tilbøielige til. Alt dette og da navnlig hans forfængelige Lyst til at give sin Throne, sit Hof og sin Nation en værdig, imposant Holdning ligeoverfor andre Nationer, indvirkede saaledes paa den officielle Litteratur (hvilket den Epoches Litteratur næsten udelukkende var), at denne, nodsaget til at føie sig efter Herskerens Tendentser, mere nærmede sig til Ludvig den 14des Periodes negativ-formelle Holdning, end den filosofiske Periodes chaotiske Radikalisme; idet-

mindste maatte Litteraturens Koryfæer, som dog ikke aldeles vilde give Slip paa den filosofiske Essents, kun varsomt og sparsomt blande deres Skrifter dermed. Dog kan man egentlig ikke paastaae, at denne Napoleons formelle litterære Konservativitet var af en afgiort skadelig Indflydelse paa Poesien og den aandelige Dannelse overhovedet; det laae snarere i de aandelige Kræfter selv, som enten ifølge deres indre Væsen manglede saa aldeles Frihed og Livsopsving, at ydre Indskrænkninger hverken gjorde til eller fra, eller som Levninger og Reminiscentser af det 18de Aarhundredes Filosofi ikke kunde bære nogen sunde Frugter. Fra denne Filosofi, som Napoleon snarere foragtede end frygtede, maa man nøie skjelne den Aandsretning, som han betegnede med det vage, men ikke desto mindre passende Udtryk: Ideologie, som han mere anende end begribende og dog med fuldkommen Ret erklærede for sin eneste farlige Fiende. Herved forstod han alle de positive, ungdommelige, gjærende og uregjerlige, vragende og egoistiske, saavel filosofiske som poetiske Kræfter, der ikke stræbe til fælles Maal, ikke ville opoffre en Toddel af deres egen Individualitet for en Idee, og som just af den Grund vare hans Eneherredomme ligesaa ugunstige, som den gamle negative Filosofi. Det er disse Kræfter, som siden hans Tid ere komne til Bevidsthed i Victor Hugo, Alphons Lamartine, Beranger o. fl. — og som Oehlenschlægers: „den unge Kraft begynder med at vrage" saa fuldkomment passer paa. Det var fremdeles disse Kræfter, som vaagnede ved Tydsk-

hedens ɔ: den tydske Litteraturs Indtrængen i Franskheden og som flere bekjendte Forfattere f. E. Desmarais l. c., St. Beuve: portraits litteraires o. a. fl. ere enige om at kalde Spiren til den franske „Romanticismus“, men som dog først senere, og i Begyndelsen afbrudt og stødvis skjød op af den aandelige Tomheds Chaos. De ved Revolutionen indsamlede Erfaringer vare nemlig kun endnu at betragte som umiddelbare efemere og praktiske Interesser; Nationens Aand og Hjerte var endnu ikke kommet til Ligevægt efter de følgerige Rystelser; Nationen havde endnu ikke gjennemreflekteret det givne Stof, og Skribenterne, som ved at see Revolutionens Kraft, studsede over deres egen Afmagt, virkede reagerende imod den nye Aandsretning og sluttede deres klassisk-filosofiske Kreds endnu snevrere, istedetfor med Glæde og Begeistring at gribe den nye lovende Spire. — Derfor var det ogsaa naturligt, at denne efterlignende Poesi enten, som oftere bemærket, aldeles holdt sig til den klassiske, eller hentede sit flygtige Stof fra Efemeriden og bevægede sig i politiske Materier. Disse Poesiers videre Værd vil jeg nu ikke indlade mig paa; vi have i den danske Poesi for Øieblikket et Exempel, som er sørgeligt nok, og saa meget ærgerligere, som denne Hverdags-Døgnpoesi begynder at blive almindeligere og aldeles overdøve den ældre Kjernepoesi; kun vil jeg bemærke, at denne ligesaavel som de fleste andre falske Retninger i den Tids Poesi i det Væsentlige skrev sig fra den dengang herskende filosofiske Aand, der nøksom viste sin Udygtighed til at bryde en ny

livskraftig Bane, da den, trods alle de Begunstigelser, Litteraturen nod ved ydre Baands Løsning (f. E. Trykkefrihedens Indførelse), kun blev staaende i sit eget Stagnum og ved politiske Udflugter. Hvad den politiske Retning i Poesien angaaer gjør jeg Goethes Ord (Eckermann „Gespräche mit Goethe" II p. 356 sqq.) til mine. Han siger nemlig: „Hüten wir uns aber, mit unseren neuesten Literatoren zu sagen, die Politik sey die Poesie, oder sie sey für den Poeten ein passender Gegenstand. Der englische Dichter Thomson schrieb ein sehr gutes Gedicht über die Jahreszeiten, allein ein sehr schlechtes über die Freiheit, und zwar nicht aus Mangel an Poesi im Poeten, sondern aus Mangel an Poesi im Gegenstande. So wie ein Dichter politisch wirken will, muß er sich einer Parthei hingeben, und so wie er dieses thut, ist er als Poet verloren; er muß seinem freien Geiste, seinem unbefangenen Ueberblick Lebewohl sagen, und dagegen die Kappe der Bornirtheit und des blinden Hasses über die Ohren ziehen. Der Dichter wird als Mensch und Bürger sein Vaterland lieben, aber das Vaterland seiner poetischen Kräfte und seines poetischen Wirkens ist das Gute, Edle und Schöne, das an kein besonderes Land gebunden ist, und das er ergreift und bildet, wo er es findet. etc. etc. Karl Immermann (Memorabilien I) skjær hele denne Forfatterkreds over een Kam med de Ord: „Alle disse Skribenter vare kun begeistrede (for eller) af Negationen, et abstrakt Begreb, som dengang hvilede paa Aandens og Gemyttets ubetingede Frihedes bedrageriske

Grundlag", Ord, som igrunden passe paa Jean Jaques Rousseau, men som ogsaa rimeligvis grunde sig paa den tildels vistnok rigtige Forudsætning, at denne Forfatter angav en heel ny Retning, som blev adopteret af disse. Den for omtalte Ideologie, Moderen til og Kjernen i hele denne Periodes Poesi, er forøvrigt udsprungen af megetlovende Kilder; den er hverken Mere eller Mindre end Resultatet af det Verelforhold, som siden Ludvig den 14des Periode havde fundet Sted imellem Politiken, Litteraturen og Civilisationen i Frankrig. Disse tre Elementer tjene ved deres Sammenstød og Amalgamationer til at fixere alle Epochers Folke- og Tidsaand; men til ingen Tid og hos intet Folk have de nogensinde stødt sammen med den Voldsomhed, som i Frankrig fra Ludv. 14de til Restaurationen. Under Revolutionen og Keiserdømmet var Politiken overveiende og gav altsaa ogsaa Litteraturen sit Præg; deraf den politiske Retning i Poesien; men Politiken fortærede sig selv, ved de voldsomme Rystelser i dens Organ, — Staten, og hine samlede i Stilhed Kræfter, som i vor Tid træde op med større og større Energi. Denne Ideologie fremdeles viser vel en stor Modtagelighed for dybtgaaende Sandheder, men — hvad enten det nu ligger i den franske Nationalcharakter, Skribenternes momentane Retning eller Tidsaandens Fordringer, — denne Franskmændenes Receptivitet har dog altid været af for flygtig Natur til at give sig Tid til at nedsænke sin Aand i Grandskningens Dyb og holde sig i abstrakte Sfærer; idet-

mindste var denne Periode i litterær Henseende Overfladiskhedens Guldalder.

Saaledes komme vi til Restaurationsperioden. Det er fra den at den nyfranske Poesi egentlig er udsprungen, og det er i den at dennes mange og forskjelligartede Elementer gjærede. Men de gjære da forsaavidt ogsaa endnu, og den Ligevægt, som kun et eminent poetisk Geni kan frembringe, er endnu ikke opnaaet; thi de nyfranske litterære Fænomener ere kun at ansee som Gnister, som Lynglimt, frembragte ved disse Kræfters Kollisioner, men ikke som en hellig Ild, et Verdenslys, frembragt ved deres fuldkomne harmoniske Samvirken og Sammensmelten. Og hvilke ere da disse Kræfter? Først og fremmest Stoffet, det gjærende, revolutionære, denne Qvintessents af den franske Nationalitet, med al dens flygtige Ild, momentane Kraft, og dog gjennemgaaende Slappelse, som dels frembod sig for den poetiske Behandling episk og dramatisk i Historien, dels lyrisk i Nationallivet og de ved Civilisationen modificerede, individuelle Folelser; dernæst Ruinerne af det ved Revolutionen rensede 18de Aarhundredes religios-filosofiske Anskuelser, og endelig fremmede, især tydske og engelske poetiske Elementers Indtrængen; det er her især Goethe og Byron, jeg sigter til, hvor navnlig den sidste paa Grund af sin rivende Originalitet og sin ved et eventyrligt Digterliv tilvundne Livsanskuelse er at betragte som Faderen til den moderne Poesi. Det er vel først her, at vi finde den moderne Smerte, det moderne Savn og Livslede, i dens af Kul-

turforholdenes Kamp med Ideen fremgaaende Nodvendighed, i dens tragiske Sandhed, hvor en heel stor Verdens Idee gaaer til Grunde for Opinionen og dennes ydre Former. Alle disse Kræfter gjære da, som sagt, endnu, og det er kun som en Gjæringsproces, at vi kunne folge den nyfranske Poesi fra Restaurationen til vore Tider.

I Restaurationsperioden, ligesom under Revolutionen og Keiserdommet, optoge de praktiske Interesser den meste Tid og de fleste Kræfter hos hele Nationen. Organisationen af et nyt Statsliv (charte), som skulde forebygge en ny Borgerkrig, fortrængte Kunst og Poesi næsten aldeles, saa at det endnu blev den politiske Aandsretning, som traadte i Forgrunden og hævede sig om ikke over alle, saa dog de fleste ovrige Aandens Præstationer, eller ialtfald gjorde sig gjeldende deri. Nationernes Trang, fremkalder Revolutioner og Trangens begyndende materielle Tilfredsstillelse henleder deres Opmærksomhed udelukkende paa de statslige Interesser. Derfor ere saadanne Epocher i Nationernes Historie altid upoetiske og i deres Poesi politiske (eller upoetiske), det er geniløse Perioder, eet Bevis mere paa den af mig i denne Indledning fremsatte Paastand: at Poesien er Nationens Udtryk, Fordraaberne af Tidsaanden, og at hver historisk Periode med samme Sikkerhed kan bedommes efter dens Poesi, som Cuvier af den mindste Knokkel ikke alene kunde kjende, hvilket Slags Dyr den tilhorte, men ogsaa hele dette Dyrs individuelle Figur og Legemsdannelse. Hertil kommer, Restaurationen selv betræffende, at den

samme klassisk-filosofiske Dannelse i al dens Indskrænkethed endnu beherskede de mere aandige Gemytter, ikke at tale om, at den Begeistring, som under Keiserdømmet gav Nationen et høiere Opsving ved Bevidstheden om at være ledet af et, trods alle Feil, i Lykke som Ulykke beundringsværdigt Geni, ved Bourbonnernes Tilbagekomst og Indsættelse i deres forrige Magt saavelsom ved Tidens Længde, blev svækket. Vel kunde man her indvende, at det Poetiske slumrer i det Forbigangne, Historien allerede Tilhørende, saaledes som i dette Tilfælde den napoleonske Periode kan betragtes; men det er først efter lang Tid, naar en ny Dannelse har brudt en ny Bane og skabt en ny Tidsaand, at Fortidens poetiske Elementer paa en episk Maade kunne gjøre sig gjældende. Dette er ikke Tilfældet med Restaurationsperioden; den er at betragte som en ligefrem Fortsættelse af den „Weltzustand", den Tidskræfternes organiske Totalitet, som var Rammen om Napoleons hele Virksomhed, saa at det høist poetiske ægtetragiske Stof, som hans Personlighed og Skjebne indeholder, først maaske bliver en fjern Tids og fjern Slægts modne poetiske Frugt.

Paa den anden Side skulde man troe, at Restaurationens i religiøs Henseende formelle katholsk-christelige Charakter spillede en ligesaa vigtig Rolle i denne Periodes poetiske, som politiske og overhovedet historiske Udvikling; men det forholder sig ikke saa. Vel hørte nemlig en udvortes katholsk Christendom med til Restaurationens Ceremoniel, men denne Religiøsitet existerede heller ikke uden paa Overfladen, thi de

officielle Fordringer til den vare kun, at de, som stode i nøie Forhold til Statsmagten, saavelsom de offentlige Læreanstalters Personale, pligtskyldigst iagttoge saavel denne, som de øvrige Grene af det noget forældede Hofceremoniel. Det var den udvortes Anstand, man stræbte efter, uden synderligt Hensyn til det aandige Indhold. Til Undervisningens filosofiske Charakter passede dette desuden saameget bedre, som den herved tilveiebragte seminariemæssige Disciplin overhovedet blev foretrukken for Keiserdommets militære, (nu bleve Eleverne f. Ex. om Morgenen vækkede med Bedeklokker, istedetfor for med Trommer); men denne Christendom udartede snart til Jesuitisme, idet den mere indholdsrige Opdragelse, man efterhaanden indførte, blot tjente til at fremme de afskyeligste og for Nationens Tarv skadeligste Partiinteresser. Man stræbte øiensynlig efter at bringe det til en ny Ludvig den 14des og 15des Periode. Følgen blev naturligvis, at Tidsaanden fjernede sig i det Hele taget fra den sande Christendom og sluttede sig endnu fastere til dens egen selvbehagelige filosofiske Dannelse, der i den offentlige Mening hævdede sin Plads, som identisk med den borgerlige Frihed. I det poetiske Gebet vare begge de politiske Partier, Jesuiterne og de Liberale, eller med andre Ord Majoriteten af den offentlige Mening, enige i, at tilbagevise ethvert Forsøg paa at overstige de engang satte klassiske Grændser, de Liberale paa Grund af den ovenanforte Sammenhæng mellem den klassiske Poesi og Datidens Filosofi, Jesuiterne paa Grund af deres ovenantydede Forkjærlighed for hele

den Tids Dannelse, til hvilken den franske Poesi fra Malherbes til Racine og Corneille henhører. Endmere Stabilitet sikkrede ogsaa enkelte Personligheder den klassiske Poesi; thi alle Forfattere, som havde noget Navn i Litteraturen, tilhorte næsten uden Undtagelse Keisertiden, saa at ingen Klassicismen fremmede Elementer kunde komme til Udbrud; thi saa stereotype end disse litterære Notabiliteter vare i hele deres Forfattervirksomhed, saa vidste de dog at modificere de samme Fraser, de havde brugt i Keisertiden, efter den nye legitimistisk-konstitutionelle Tidsregning. Slog nu Nogen af disse Forfattere sig til, eller udsprang af den liberale Opposition (Etienne, Delavigne), saa havde det ingen væsentlig Indflydelse paa hans Poesi, da, som sagt, Liberaliteten og Legitimismen ofte af det samme kastaliske Væld. Saaledes udmærker f. Ex. Casimir Delavigne sig nok fremfor de ovrige samtidige Digtere, som ikke vidste at holde sig saa uafhængige af Statsmagten, som han, ved et heldigt, betimeligt Valg af Stoffer, varm national Folelse, Selvstændighed, og et i det Hele taget storre Talent, skjondt paa samme Gebet, som hine, — men derimod ikke ved nogen slaaende ny og original Behandling af Stofferne, eller gribende Energi i Udtrykket. Thi en fuldkommen Miskjendelse vilde det være af Censurens stigende Filisteri, (som nu streg, hvad den under Ludvig den 14de lod passere,) hvis man fra det legitimistiske Partis Intolerance mod enkelte Tirader i Lyst- og Sorgespil vilde slutte sig til disses poetiske Kjetterier eller overhovedet til deres poeti-

ske Nyhed. Dog kan man ikke nægte, at Casimir Delavigne ved en varm Opfattelse og Behandling af nationale, ikke klassisk-konventionelle Stoffer, ligesaavel som Beranger, Barthelemy og Mery, fortjene at henregnes til Overgangsmomenterne fra den gamle poetiske Maneer (Klassicismen), til den nye Retning Romanticismen. Hvad Beranger angaaer, maa det bemærkes, at den Digteart, han har gjort sig berømt ved, „Chansonnen", tilhører en tidligere Tid og har altid været en Franskmændene egen Digteart; man kunde for at distingvere den fra den ældre Vaudeville kalde den „de dannede Stænders Leiligheds-Folkesang", forsaavidt som den er en ofte i Øieblikket opstaaet epigrammatisk-poetisk Kommentar til slige Tilfælde i det daglige Liv, som kunne have almindelig Interesse i glade dannede Kredse, hvorved det altsaa altid bliver Hovedbetingelsen, at den lette selskabelige Munterhed ikke forstyrres, men derimod oplives og opvækkes. Saaledes bliver al gemen, aandlos, tung og slæbende Opfatning og Antydning banlyst; men den dybere alvorligere Mening forsvinder ogsaa, og Chansonnen fremtræder som Product af et let Sind og en med sig selv og Andre fornøiet elskværdig Naivitet, Noget, som for Revolutionen med Rette kan ansees som en Deel af den franske Nationalcharakter. Denne Gemytsbeskaffenhed er nemlig betinget af, sjelden at beskjæftige sig med alvorlige Ting. Og dette var i Sandhed Tilfældet med den franske Nation for Revolutionen: i det religiose, moralske og filosofiske Gebet formedelst selve

denne til de Dannedes daglige Føde præparerede Filosofi, og i Politiken paa Grund af Mangel paa offentligt Liv og overordentlige, Staten i Bund og Grund rystende Begivenheder. Under Ludvig den 14de manglede det vistnok ikke paa betydningsfulde Episoder i det daglige Letsind, men derfor tilhører ogsaa den langtrukne Alexandrinerpoesi og ikke den lette Chanson denne Periode, der i hele sit Væsen var af en Vægtighed og Værdighed, som i Poesien fordrede en mere gravitetisk Holdning, end Chansonneus lette Riim og muntre Melodi. Ludvig den 15des Regjeringstid derimod var Chansonnens Periode; Chansonnen var dengang det eneste Lyriske, som rørte sig, forsaavidt som man kan henregne den til lyrisk Poesi i dennes sande Betydning. Revolutionen og Keisertiden kjendte derimod ikke Chansonnen, hin formedelst det Nærværendes Rædsler, denne paa Grund af dens egen Alvor og praktiske Virksomhed, saavelsom den friske Erindring om Terrorismen. Restaurationen derimod fødte Chansonnen paany, idet den løsnede Aktivitetens Baand, men for om føie Stund at lade den døe hen for evig. Smagen for saadanne smaae Blomster, spidse Smaatorne og fordringsløse Smykker i det daglige Liv veg stedse mere og mere for Livets alvorligere, skjøndt tildels grovere Sider, og maatte tilsidst aldeles træde i Baggrunden for de vigtigere og mere gribende Interesser. Beranger gav Chansonnens Indhold en større Udstrækning, med andre Ord han gav den Naadestødet, idet han skabte en ny Digteart af dens Aske. Han optraadte humoristisk, idet han i Chansonnens

alvorsløse Form, lette Riim og nonchalante Rhytmus indklædte de blodigste for største Delen politiske Sandheder. Jeg kan ikke være enig med Goethe som ytrer (Gespräche mit Eckermann): „Beranger ist ein Talent, das sich selber genug ist; er hat daher auch keiner Parthei gedient", thi Beranger var afgjort liberal, ja endogsaa radikal og Antibourbonianer, hvorfor han blev landsforvist. Som det mest slaaende Beviis paa hans politiske Troesbekjendelse kunne anføres la Gandriole, les contrebandiers o. a. fl. om hvilke Mager l. c. meget rigtig bemærker, at „der Eindruck ein wahrhaft peinlicher ist." Det er heller ikke i hans politiske Chansons at han viser sin lyriske Kraft og sin ægte franske Individualitet;*) nei! det er i hans nationale, især de napoleonske (f. E. det deilige Digt „Poniatowsky"), og i de alvorlige, moralsk-sentimentale som: Le dieu des bonnes gens, la sainte alliance des peuples, le Juif errant og især les Bohemiens, hvori han udvikler en heel stor Verdensanskuelse, og hvor han altsaa aldeles gaaer udover Chansonnen. Forresten staaer Beranger saa meget mere midt imellem „Klassicismen" og „Romanticismen", som han i sine religiøse og politiske Anskuelser afgjort tilhører den filosofiske Liberalismus, medens han derimod i sine poetiske Anskuelser er af den ægte klassiske Skole. Men, mærkværdigt nok! endskjøndt han uden videre vrager Alt, som erindrer om Christendom og Middelalder, og endskjøndt han

*) Mager kalder ham: „der incarnirte Gallicismus."

sætter Voltaire, Rousseau, Corneille, Racine etc. over alle andre Digtere, saa har han dog med Villie og Vidende bidraget Betydeligt til idetmindste at ødelægge een Green af den filosofisk-klassiske Dannelse, som han ellers sætter saa høit, idet hans egen aandelige Trang, sig selv ubevidst, oversteg de Skranker, som hele hin Dannelse lagde selve denne specielle Aandsyttring i Veien. Forresten stemmer ogsaa denne Anskuelse af Berangers Stilling i den nyfranske Poesi overeens med hans egne Yttringer i Fortalen til chansons nouvelles et dernières, Paris 1833, hvor han udtaler sin Troesbekjendelse, angaaende Classicismen og Romanticismen. Barthelemys og Merys første Værker, Villéliade, Sidiennes, Corbiéréide o. a. fl. høre til den ægte klassiske Middelmaadighed; deres historiske Heltedigt i 8 Sange, Napoleon en Egypte, er ikke Andet end versificerede Bulletins; deres senere Værker derimod, navnlig dem, Barthelemy ene er Forfatter til, som: Nemesis (journal hebdomaire) og især douze journées de Revolution, hælde allerede betydeligt til den nyromantiske Retning. Man mærker en dyb Indignation hos Forfatteren over de Skranker, som Klassicismen, Liberalismen og Filosofien have lagt hans Aand iveien, og det er dem, han ofte med sand poetisk Kraft gjennembryder; i douze journées skildrer han ogsaa undertiden Revolutionen i al dens Rædsel med en næsten shakspearsk Pathos.

Det er disse Forfattere som jeg troer man med størst Ret kan kalde Overgangsmomenterne til den nye

Retning i den franske Poesi, som er dette æsthetiske Spørgsmaals egentlige Centrum og Kjerne. Jeg indrømmer, at denne Indledning er bleven noget lang, men „den poetiske Smags Frem- eller Tilbageskridt“ i et vist Tidsrum kunde ikke bedømmes uden stadigt Hensyn til de foregaaende Tidsrum, som maae antages at staae i Konneritet med det omspurgte. Her bliver dette nu desuden af saa meget større Vigtighed, som jeg i det Følgende skal søge at bevise, at den franske Poesi for Øjeblikket umuligt kan betragtes som noget Afsluttet, men derimod meget snarere som noget Begyndende og sig udaf de foregaaende Litteratur- og Historieperioder Udviklende.

Mange Litterærhistorikere, Mager, St. Beuve, (Revue des deux mondes) o. a. have fremdeles sat Chateaubriand Lamartine, ja endog V. Hugo paa Grændsen af Klassicismen og Romanticismen; men, uden at ville sætte min Autoritet imod disse Forfatteres, kan jeg dog ikke dele deres Anskuelse i den Henseende. Hvad Chateaubriand angaaer, saa kunde man vel med chronologisk Grund — han er født 1769, Atala udkom 1801 — henregne ham til Overgangsmomenterne; men da denne Forfatter forresten staaer som en Goethe i den franske Litteratur, baade ved sin Alsidighed og den lange Tid, han har hersket i Litteraturen, og hans senere Værker desuden alle have Romanticismens Præg, saa troer jeg hin Modgrund maa falde bort. Hvad Lamartine og V. Hugo angaaer, kan jeg ingen Grund finde til at sætte dem paa Grændsen, da de,

navnlig den sidste, først optraadte polemiserende imod den gamle Retning, og den nyromantiske Skoles Fanebærere, desuden leve de — ligesom Chateaubriand — begge endnu og producere begge Aar for Aar Digte, som naturligvis mere og mere fjerne dem fra det gamle klassiske Pedanteri.

Vi have altsaa i det Foregaaende seet, hvorledes Klassicismen fortærede sig selv og hvorledes dens egne Sønner sig selv ubevidst bleve den utroe og hældede til en ny den modsat Retning; vi have seet Forfattere som vare halvt Klassikere og halvt Romantikere (Beranger, Delavigne etc.). I det Følgende skulle vi undersøge Romanticismens Fødsel og Opvært og den dermed Haand i Haand gaaende Smagsretning. Overgangen tilbyder sig beqvemmest paa dette Sted og her skal jeg da vende mig til Spørgsmaalets egentlige Besvarelse.

Den franske poetiske Litteratur fra 1824 til vore Dage.

Jeg har i Indledningen allerede antydet Elementerne i den Poesi, som man almindelig kalder den „nyromantiske" Poesi i Frankrig. Hovedtendentsen er da en gjennemgaaende Bragen af „Klassicismen" og dens Æsthetik, som navnlig i „Romanticismens" Barndom gik over til en fantastisk Regelløshed, — en naturlig Følge af den ved det klassiske Pedanteri i de poetiske Gemytter frembragte Reaktion. Ordet „Romanticismus" maa nemlig ikke forverles med „Romantik"; thi denne er et almindeligt Begreb, som betegner den indre poetiske Idee, som efter Christendommens Indførelse har gjort sig gjeldende i hele Europa, ligeoverfor den hedenske Klassicitet; medens hin derimod kun har en relativ Betydning og betegner den i den nyfranske Poesi herskende Modsætning mod den saakaldte „Klassicismus". Jeg har i Indledningen endvidere søgt at bevise, hvorledes den litterære Hvile, som i Frankrig fandt Sted under Restaurationen, begunstigede en ny Retning og en eiendommelig Bevægelse i Poesien, som, benyttet og udvidet af geniale Hoveder, tilveiebragte

en vis Revolution i de skjønne Videnskaber. Egentlig var nu det herved opstaaede Schisma i Litteraturen kun en Partikamp mellem tvende Klasser af den litterære Ungdom, idet den ene holdt fast ved det Bestaaende, medens den anden ubetinget vragede det; men just ved dette Schisma udvikledes dog de Kræfter, hvis Analyse er Maalet for denne Afhandling.

For 19 Aar tilbage begyndte man nemlig først i Salonnerne og i Dagbladene i Frankrig (ɔ: Paris) at tale om visse unge Mennesker, som gjorde sig skyldige ikke alene i theoretiske, men ogsaa praktiske Kjetterier mod det klassiske Parnasses Love, idet de saavel theoretisk, som praktisk havde paataget sig at bevise, at Folkelivet og Sproget, udenfor den klassiske Poesis afstukne Marker, frembød Stof for poetisk Behandling, og at der i hele Nationens Aand slumrede digteriske, skjøndt ikke klassiske, Elementer. Forresten saae de klassisk-litterære Notabiliteter med fornem Foragt ned paa disse ungdommelige Forsøg, og Publikum lagde knapt Mærke til dem; de andre derimod lode sig ikke herved afskrække fra med Suffisance at understøtte deres Anskuelser og vovede endogsaa at ytre, at hvad de ældre klassiske Digtere*) angik, saa var disses poetiske Kraft kun et slaaende Bevis paa deres store Talent, som, deres skjæve Theori uagtet, havde kunnet frembringe poetiske Mesterværker; medens derimod deres Efterfølgere paa det klassiske Parnas ved deres totale Mangel paa Talent kun lidet var berettigede

*) Racine, Corneille etc.

til, fra hine store Navnes Skalkeskjul at befale Andre, at holde sig indenfor de samme snevre Grændser og kommandere over disses Bestræbelser. Da det fremdeles efterhaanden viste sig tydeligere og tydeligere, hvilken Aand der især gjorde sig gjeldende hos disse unge Mennesker, og deres Modstandere hos dem opdagede en vis Hang til Middelalder, Christendom og andre saadanne „Barbarismer", saa troede „Klassikerne" ikke ved noget Middel at kunne gjøre dem mere latterlige, eller skade dem mere i den offentlige Mening, end ved at give dem Navnet: „Romantikere", hvorved disse da ogsaa bleve kompromitterede i Liberalismens Øine, for hvem Middelalder var eensbetydende med Aristokrati, Despotismus, Jesuitismus og Inquisition. Dette Navn lode disse sig ogsaa vel behage og optoge det som Partinavn, idet de allerede ansaae det for et stort Skridt fremad, af deres Modstandere at være anerkjendte som et Parti. Saaledes er Navnet „Romantikere" opstaaet; et Navn, som lidt efter lidt vandt en større Popularitet i Frankrig især ved den indre Sammenhæng mellem den romantiske Tendents og flere bekjendte Forfatteres Skrifter (f. E. Lamartines, Chateaubriands og Mad. de Staëls*), som ikke hørte til noget vist Parti, eller i alt Fald først senere tiltraadte et saadant. André Chenier, som dog var Klassiker, beraabte de sig ogsaa paa, men med

*) Endskjøndt disse Forfattere dog med Rette kan henregnes til „Romanticismen".

mindre Nytte end Hine; thi, ihvorvel han havde et Navn i Litteraturen, saa var han dog tildels gaaet Folket ad Glemme som Digter, og havde ialtfald ikke mere nogen egentlig Autoritet som saadan.*)

Chateaubriands poetiske Prosa havde rigtignok i Begyndelsen været den klassiske Kritik noget Uforstaaeligt, men dels stod han dog Klassicismen nærmere, end de Fleste af Nyromantikerne, dels havde han under Napoleon, ved sin Overeensstemmelse med dennes litterære Principer (Religiositet etc.) skaffet sig et Navn, som hans senere totale Frafald fra den klassiske Retning ikke formaaede at berøve ham, saa meget mindre som hans Roialismus under Restaurationen, hans politiske (Ministerium i England) og parlamentariske Indflydelse sikkrede ham de officielle Journalers Medhold. Lamartines klassiske Form og hans Statsmagten og den høiere Selskabelighed (Jesuitismen) kjærkomne religiøse Tendents, ligesom Mad. de Staëls selskabelige Aandrighed, og den Medfølelse hun, paa Grund af de under Napoleon lidte Forfølgelser, nød (og som for en stor Del udslettede det ved hendes Værk sur l'Allemagne**) opvakte Mishag hos Klassikerne) var en for Romantikerne endnu vægtigere Autoritet. Herved vandt Romantikerne da strax betydeligt i den offentlige Mening, ligesom Klassikernes fortvivlede Idee: at kalde Statsmagten til

*) Han blev guillotineret 1794.

**) Hvori hun ytrer at der udenfor Klassicismen er poetiske Elementer, og at disse tildels maa søges i Tydskland.

Hjelp mod deres Modstandere ved at bringe Censuren i Bevægelse, og især ved de med Hensyn til deres Allerhelligste, Theatre français, tagne Forholdsregler (pieces romantiqves maatte ikke opføres)*), skadede deres Sag mere end den gavnede dem.

---

*) Syv Klassikere overrakte i Januar 1829 Carl den 10de en Petition hvori de ansøgte om at Theatre français maatte være den klassiske Poesi forbeholdt; hvorpaa Carl den gang var fornuftig nok til at svare: „at han i poetiske Sager kun dømte, naar han varpaa Comoedie". (Mager l. c.) — Goethe siger, Theatre français betræffende efter at han først har forklaret det Naturlige i at Franskmændene ville beholde dette Theater, som den klassiske Kunsts Monopol (Kunst und Alterthum 6. p. 384-5): „Der Franzos will nur „eine Krise". Dieses einsichtige Wort Napoleons deutet dahin, daß die Nation an eine gewisse einfache, abgeschlossene leicht faßliche Darstellung auf dem Theater gewohnt ist . . . . . . Der lebhafte, durch und durch selbstliebige Franzos kann seine Neigung für eine gewisse Aristokrati nicht aufgeben. Und in diesem Sinne hing er an der alten Anstalt, erhielt denselbigen Respect, vor seinem Achill und Agamemnon, wie vor den edlen Familiennamen, die ihm seine Geschichte rühmlich vor die Ohren brachte. Es war eine Art von Cultus im Theater zu sitzen, als mentaler Souffleur, die bekannten Stücke zwischen den Zähnen zu murmeln, und bei dieser frommen Handlung zu vergessen, das man sich von Herzen ennuyre. Der Drang, etwas Bedeutenderes, größern Weltcharactere, Universalereignisse auf den Brettern zu sehen, mußte jedoch in der neueren Zeit rege werden. Wer die Revolution übergelebt hat, fühlt sich in die Geschichte hinein getrieben, er sieht im Gegenwärtigen das Vergangene mit frischem . . . Blick" etc."

At nu disse litterære Tvister ikke kunde gaae af uden Indblanding af politiske, er saa meget lettere at indsee, som disse to Partier hørte til forskjellige politiske Troesbekjendelser, idet Statsmagten, ihvorvel den i sit politiske Liv fremmede Jesuitismen, dog i Poesien tog sig af den hedenske Klassicismus. Følgen blev, at Romantikerne, som i deres Barndom baade hørte til det konservative royalistiske Parti (quà den ridderlige Middelalders Tilhængere) og af samme Grund ogsaa til de Christelig-religiose, bleve, om ikke Liberale, saa dog de Antiliberales Antagonister, — paa nogle Enkelte nær, som enten slog sig til de Radikale, eller til de Doktrinære.

Endskjondt nu Romantikerne idetmindste ikke mere vare Gjenstand for Foragt eller Ringeagt, og endskjondt deres Popularitet stedse var i Tiltagende, saa modte de dog en haardnakket Modstand i Journallitteraturen; de officielle meest gjeldende Blade og Tidsskrifter vare naturligvis Romanticismen diametralt modsatte, og de faa Øvrige toge heller ikke dens Parti, idetmindste ikke med nogen Kraft. De indsaae altsaa, at for at holde deres Modparti Stangen, maatte de oprette en Journal, som kunde være deres Organ, og daglig imodekomme daglige Angreb; at fatte et Forsæt og fuldføre det var for disse Bruushoveder det Samme, og — istandkom **Globe** en fortreffelig Journal, der fra 1824 og til Julirevolutionen blev Vehiklet for alle deres Opinioner. Nu var da Krigen erklæret paa Liv og Død; Romantikerne sloge om sig med Vittigheder, undertiden Grunde, men fornemmelig Citater

af fremmede Digtere og Filosofer. Nu gjorde de ogsaa et stort Spring opad i den offentlige Mening; hvilket fornemmelig grunder sig paa et Træk i den franske Nationalcharacter, som historisk kan eftervises ved flere Leiligheder; Folket nemlig, som en masse besidder en høi Grad* intensiv Nationalfølelse, og er blevet vant til hyppige Omvæltninger, yttrer denne blandt Andet derved, at Majoriteten af den offentlige Mening altid slutter sig til den stærkere Tiltrækningskraft, og erklærer sig for den Magt, være sig politisk eller litterær, som enten tilsyneladende eller virkelig er den stærkeste, og lover en Stabilitet, som kan danne et varigt Middelpunkt for hele Folket d. v. s. for Nationaliteten. Heraf følger, at den offentlige Mening selv først igjennem mangehaande Forvirringer og Vibrationer, til de forskjellige Tider, kan komme i Ligevægt. Overgangene kunne naturligvis ikke være bratte, hvor Massen er saa stor, og Gradationerne eller Bølgerne i Tidsaanden af saa stort Omfang. Saaledes see vi i dette Tilfælde, at Klassicismen før og først efter Restaurationen var en integrerende Deel af den franske Nationalitet — at Romanticismen i Begyndelsen blev foragtet og dens Tilhængere betragtede som uskadelige og ubetydelige Insekter; men at Folket eller rettere den offentlige Mening, da den saae, at Klassikerne fra Medlidenhedstonen i deres Polemik gik over til Skjældsord og fra Skjældsord appellerede til Statsmagten — at den da med Eet hældede til Romanticismen, da den, uden maaskee selv at gjøre sig nærmere Rede derfor, i den anede et nationalt Element,

et Centrum for Folkefølelsen; med andre Ord: Romanticismen kom i Mode; man mærkede at dens Tilhængere vare tappre, stridbare, og ofte endog stridbehændige, vaabenfærdige Kjæmpere, hvem det var om Sagen selv at gjøre; det manglede heller ikke paa Krigspuds; saaledes fandt Victor Hugo paa, at de skulde lade deres egne Værker udkomme under Navn af Oversættelser fra andre Sprog. Naar det nu var smukke poetiske Producter, beed Publicum paa, Værket blev populært og Hensigten opnaaet; thi da godtgjorde Forfatteren at det ingen Oversættelse var, men hans eget originale Produkt, og Folket, den klassiske Kritik selv ikke altid undtagen, kunde ikke være bekjendt at underkjende sin egen Dom. Disse og lignende Puds bleve udførte med Held, og Klassicismen dalede. Dog var Publicum endnu omfindtligt; den Klassicismen tilvante Smag kunde ikke ganske finde sig i Romanticismens Utvungenhed, som naturligvis ogsaa tiltog i samme Forhold, som den selv blev populær; saaledes var det ikke sjeldent at det lykkedes Forfatterne at føre Publicum rask og ubemærket over de større Anstødssteне, medens det derimod lig en sky Hest steilede for et lille Ord, et ikke tilstrækkelig klassisk-pathetisk Udtryk. Saaledes f. Ex. ved Opførelsen af Shakspeares Othello i Alfred de Vignys Oversættelse, den eneste smagfulde og troe Bearbeidelse, den franske Litteratur maaske har at opvise. I Forstningen gik Alting godt, og Stykket gik til Tilskuernes egen Forundring om ikke med enthusiastisk Bifald, saa dog uden Mishagsyttringer, indtil den

frygtelige Scene, hvor Mohren lægger alle Skinsygens Qvaler og hele Stykkets tragiske Oplösning i Spørgsmaalet efter Lommetørklædet. Der havde Vigny simpelt hen oversat det engelske the handkerchief ved le mouchoir, og dette lille Ord virkede med en saa fortryllende Kraft paa Parterrets Lattermuskler, at Stykket maatte afbrydes og „Othello" er idetmindste i den Skikkelse tabt for den franske Scene*). En anden Hindring for Romanticismens afgjorte Seier var dennes Tilhængeres paa en vis Frygt, en vis Varsomhed grundede Dobbelthed. De vil nemlig gjerne forsone de hos deres Læsere til fast Vane, til anden Natur blevne klassiske Anskuelser og forældede Fordomme, med deres egen Skoles friske og gjærende poetiske Spirer. Saaledes komme de f. Ex. i hyppige Modsigelser, naar de skulle bringe deres, være sig oprigtige eller hyklede Beundring for de gamle Klassikere (Racine, Moliere, Corneille, Voltaire, Boileau etc.) i Harmoni med deres Antipathi mod Klassicismens unge Tilhængere. Disse vide nemlig undertiden at krybe i Mesternes Klæder, saa at denne hellige Reliqvie ikke sjelden bliver beskadiget ved en den

*) Dette harmonerer aldeles med hvad Hegel (Aesthetik I, 344) fra deres filistrøse Diction (man maatte i Poesi nemlig ikke nævne Skee eller Gaffel; det maatte omskrives) slutter til Franskmændenes Uimodtagelighed for Shakspeare og ender med disse Ord: „die Franzosen haben sich deshalb am wenigsten mit Shakspeare vertragen können, und wenn sie ihn bearbeiten gerade das jedesmal fortgeschnitten, was uns an Ihm das Liebste seyn würde".

Paagjeldende tiltænkt altfor djærv Salve; nu veed Romantikerne, hvor hellig, hvor sacrosancta hin Rustning endnu er i den offentlige Mening, og for saa at gjøre det godt igjen, naar De befrygte at de ere gaaede for vidt, geraade de i Modsigelser og tage ikke sjelden tilbage det, de lige iforveien med historisk og filosofisk Vigtighed paa romantisk Vis havde udviklet og fastsat, som noget med Sandheden Synonymt.

Denne Vaklen grunder sig naturligvis fornemmelig paa, at Romanticismen endnu ikke er kommen til en fast ved Reflexion, ved Spekulation tilvunden æsthetisk Verdensanskuelse. De umiddelbare Kræfter ere endnu ikke blevne sig selv bevidste; de ere ikke redigerede i et konseqvent System; kort — denne i visse Henseender Meget lovende Poesi er endnu i sin Barndom: saaledes kan Victor Hugo i Fortalen til sine: Odes yttre en saa prosaisk, filanthropisk-ufilosofisk Anskuelse af Kunstens Formaal som følgende Frase: „Hver Forfatter i hvilkensomhelst Sfære maa bestandig have det for Øie som en Hovedhensigt, paa een eller anden Maade at gavne.” Man kan see, han er ikke engang kommen til Horatses Sætning: „Et prodesse volunt et delectare poetæ” thi Horats mener dog at Digterens Hensigt ikke er alene at gavne, han vil ogsaa more; end sige til Hegels, som sætter Kunstens Formaal i Kunsten selv, uden det mindste Hensyn til noget udenfor den selv Existerende (som: moralsk Forbedring, materiel Nytte [den didaktiske Poesi] etc. etc.) han siger nemlig [Æsth. I Einleitung] „Kunsten er kaldet

til at afslore Sandheden og indklæde den i den sandselige „Kunstgestaltnings" Form; til at fremstille den forsonede Modsætning mellem den abstrakte Lov og de konkrete Tilfældigheder, hvorved Kunsten altsaa faaer sit Diemed i sig selv, nemlig i selve denne Afsloren og Fremstillen". Denne Modsætning er vel at mærke en almindelig, alle Kunstens Sider omfattende Modsætning, idet den i Villiens Gebet, ifølge den moderne moralske Anskuelse, viser sig som Modsætningen mellem Villiens aandelige Almindelighed, og dens sandselige naturlige Særegenhed; i Naturens Rige, som den abstrakte Naturlovs Modsætning mod Naturkræfternes i og for sig eiendommelige Fremtrædelser; i Aandens Gebet, som Menneskets aandelige Naturs Modsætning mod det Sandselige, som Aandens Kamp mod Kjødet, Pligtens Strid paa Pligtens Vegne, eller det kolde Buds Strid mod de særlige Interesser, det varme levende Gemyt, de sandselige Tilboieligheder og Drifter, kort — mod det Individuelle overhovedet; endvidere som den haarde Konflikt mellem den indre Frihed og den ydre Naturnødvendighed." Opløsningen af denne Modsætning er det som Hegel gjør til Kunstens Formaal; og hvor uendelig meget ædlere og mere ophøjet, Kunsten og Poesien værdig, er nu denne Anskuelse, end hiin Hugos filanthropiske, bornerede Frase! Dog — selv Hegel er begyndt at trænge ind i den franske Overfladiskhed, og det kan

ikke forudsees, hvilken Frugt der med Tiden vil kunne skyde op af Nutidens Chaos, naar en god politisk Sommer er de voreude Spirer gunstig, saaledes som de for Oieblikket tegne paa fransk Grund. Allerede G o e t h e havde 1825 en Anelse om at noget Usædvanligt vilde komme ud af den da gjærende franske Poesi; han siger nemlig [E c k e r m a n n „Gespräche", det eneste Sted, paa „Kunst und Alterthum" nær, hvor han udtaler sig om den nyfranske Poesi] „Die jetzige Epoche der französischen Litteratur ist gar nicht zu beurtheilen. Das eindringende D e u t s c h e*) bringt darin eine große Gährung hervor, u n d e r s t n a c h z w a n z i g J a h r e n (1845) w i r d m a n s e h e n, w a s d a s f ü r e i n R e s u l t a t g i e b t". Man maa heller ikke tage det saa noie med slige Yttringer, som forekomme i Fortaler, og polemiske, ved Modpartiets ofte slette og uredelige Kritiker fremkaldte Artikler; det er ikke altid at den kunstneriske Skaberkraft, og den klare Bevidsthed om Ideen folges ad; ligesom Een kan staae hoit som Kunstner, selv om han ikke klart kan gjore Rede for sit Formaal. I dette Tilfælde, hvor Talen er om den nyromantiske Poesi, vilde det især være ubilligt at bedømme den efter dens egne kritiske Bekjendelser; det er kun efter dens digteriske Produkter man maa vurdere den; og gjor man det, vil man indsee, at den er et betydeligt Fremskridt i, en mærkværdig Udvidelse af det franske Folks aandelige Liv, og at

---

*) Han glemmer det E n g e l s k e.

Kjendskab til den er en nødvendig Betingelse for at forstaae det Folks Nutid, Fortid og Fremtid, hvis Indflydelse paa Europas, paa Verdens Begivenheder, det være sig nu rosende eller dadlende, Enhver dog maa indrømme. Naar vi nu med Hensyn til Stoffet, til Indholdet betragte den nyfranske Romanticismus i Modsætning til den nyfranske Klassicismus saa see vi, at hin deri stemmer overens med den egentlige middelalderlige Romantik (F. E. i Jean Pauls Betydning af Ordet) at den beskjæftiger sig med sin Tid lige saa gjerne, om ikke heller end med den forbigangne; nihil humani a se alienum putat; den indrømmer Individualiteterne deres Ret og boltrer sig uden Tvang og uden pedantiske ydre Baand saavel i Virkelighedens som Fantasiens store Rige, saavidt som det strækker sig fra Himmel til Helvede (inclusive); det er jo ogsaa Romantiken i den Jeanpaulske „Uendelighed", „Grændseløshed", som strækker sig ligesaavidt som Christendommen, der just har aabnet den menneskelige Aand disse umaalelige Regioner. — At det latinske: in magnis voluisse sat maa blive Devisen, hvor det Omhandlede baade er saa høit og saa omfangsrigt i Forhold til de menneskelige Evner, forstaaer sig af sig selv; kun er det Skade, at hvor Gebetet er saa stort og frembyder saa Meget at vælge om, ledes Gemytterne, især i vor Tid, saa let til Skyggesiderne, — til de gruelige, de rædsomme og de mørke Regioner. Mennesket er nemlig engang saaledes beskaffent, at de, til dem selv overladte Aanders poetiske Opdagelser og Erfaringer fornemmelig lede dem til Virkelighedens og Fan-

tasiens mørke Sider; den frie Grandskings og Udviklings Resultat bliver som oftest Erkjendelsen om Smerten, Trøstesløsheden, Syndigheden og Værdiløsheden, som dette Liv er saa fuldt af; disse Dødens Segl finde de paa alle Livets Begivenheder og de blive staaende ved det Bibelsprogs rystende Sandhed: „vanitas vanitatum et omnia vanitas". Denne jødiske Hypochondri aander i Tidens hele aandelige Stræben; selv Goethe, den hellenistiske Optimist, har Noget af den, endskjøndt den hos ham mere har hævet sig sig til objektiv Humor. Ingen Poesi, selv ikke den gamle græske Tragedie, dvæler saa hyppig og saa gjerne ved disse sørgelige Sandheder, som den moderne Poesi i Almindelighed, og den franske i Særdeleshed. Men dette har ogsaa sin naturlige Aarsag i Nutidens Liv, Nutidens Opdragelse, og for en Del ogsaa i Nutidens historiske Begivenheder (Revolutionen med alle dens Rædsler f. Ex). Hvorledes kan det vel være anderledes, end at enhver større Aand med en stærk moralsk Følelse og et ømt Hjerte, der har sænket sig ned i den moderne Civilisations Pol, Hoffets Rænker, Theatrets Illusioner, det selskabelige Livs Konvenientser og Intriguer, Politikens Krogveie, Salonnernes Støi og Spillehusenes Spænding, hvis han ikke gaaer under i denne Malstrøm, ialtfald maa træde ud deraf igjen med Feber i Hjernen og Tomhed i Hjertet, med Tabet af Tilfredshed og Helbred og med: „vanitas vanitatum, omnia vanitas" paa Læben. Den nyfranske Poesi har altsaa meget naturligt grebet dette i al dets Fortvivlelse tragisk-poetiske

Thema udaf selve Nationallivet og nuanceret det i alle dets forskjellige Tonearter. Herved har den faaet denne mørke Kolorit, som foranledigede Goethe*) til at kalde den „die Poesie der Verzweiflung"; dersom det var hans Mening med dette Udtryk at sige noget Ufordeelagtigt om den, saa maa han vist have overseet, at det just er den engelske ved Byron og den tydske ved ham selv repræsenterede Poesis Indtrængen i den nyfranske Romanticismus, som, om ikke primært foranledigede, saa dog betydeligt forstærkede denne mørke Kolorit. Da nu denne spiller en saa vigtig Rolle ikke alene i den franske, men ogsaa i hele den moderne Poesi, saa kunde det være af Interesse at betragte den lidt nærmere.

Der rører sig i Tidsaanden overhovedet en kolossal Tvivlen, en Skepticismus, som undertiden vel træder frem som paatagen Maneer, men som i sin Sandhed tyder hen paa et ædelt Udspring, og som i den Form vel staaer i et vist antithetisk Forhold til Idealet, dog ikke af Had og Fornægtelseslyst som Heinrich Heines (f. Ex. „Ich träumte ich wär' der liebe Gott"**) etc.), men tvertimod for et modsat Friheds- og Stoltheds-Ideals Skyld.

Det er nu engang begrundet i Nutidens — jeg kunde have Lyst til at kalde det — Følelseliv, at Ulykken har noget Fornemmere ved sig end Lykken, Sorgen er fornemmere end Glæden, Afholdenheden fornemmere

*) Som dog igrunden selv ikke har Noget at lade de Franske høre: Cfr. Werther, Faust (1. Th.), „Wahlverwandtschaften."
**) „Buch der Lieder."

end Nydelsen, Undersøgelsen og Drøftelsen fornemmere end Troen, Tvivlen fornemmere end Sikkerheden. — En saadan fra vor Aands og Naturs ædleste Kilder udspringende Følelseretning kan unægtelig paa dens høieste Trin anskue Troen, Kjærligheden, Haabet og overhovedet alle de Gemyttets Lyssider, der grunde sig paa en umiddelbar Given sig hen til Noget høiere, som Noget, der er under den frie Aands Værdighed. Denne Grundfølelse stødes nemlig i Troen eller Religionen af dennes mangehaande Uklarheder, i Kjærligheden af dennes Skuffelser og i Haabet af den blodagtige Stemning, der ikke taaler Forestillingen om det tilkommende Skrækkelige. Dette Mishag er fremdeles langt fra at være uædelt; det er etslags græsk-klassisk Fornægtelse af Orientens Kjærligheds- og Trylleverdener; og det var just i denne Fornægtelse, denne frygtsomme Antipathi at Grækenlands Storhed laae; thi det var den, der gav Odysseus Mod til at sætte Circe Sværdsodden for Brystet og Socrates til at fornægte Guderne. Det er af denne gjennemgribende Tvivlen nu, at der har dannet sig en Negations-, en Fornægtelses-Poesi, som ikke hengiver sig med ubetinget Kjærlighed eller ubetinget Tro til noget Livsfænomen, det være sig nok saa ophøiet, men som med et klart gjennemtrængende Blik mønstrer Alt, og just fordi den kjender det Allerhøieste, det Allerherligste saa nøie, just derfor og derved søger at hæve sig endnu høiere, anskuer Alting med et skarpt og koldt Øie for endelig at glide stolt og koldt derover, ligesom vor Moder Naturen,

ſom med ſamme Ligegyldighed frembringer og tilintetgjør de ſmukkeſte Blomſter.

Shakſpear (og maaſke tildels ogſaa Dante) er Faderen til denne Oppoſitionspoeſi i dens Idee. Hans egen Poeſi er jo dog etſlags Proteſtantismus imod Kjærlighedsidealet og dets middelolderlige Poeſi (the minstrelsy). Hans Poeſi klager hverken over et tabt eller vanſkelig gjenopnaaeligt Eden, men klæder ſig i Smertens og Stoicismens Harniſk, bydende med et overlegent Smil ſelv det Rædſomſte Spidſen. Den føler juſt deri ſin Kraft og Storhed, uden videre at kunne bære Bitterhed og Fortvivlelſe, uden at gaae under i den, uden at bøie ſig for den, trodſer den uden Klagemaal og Taarer. Den ſvæver ſig i Bevidſtheden om ſin egen individuelle Storhed, om i en ildfri Asbeſtkappe, der beſkjærmer for enhver Flamme. Derfor gaaer der igjennem Shakſpeares Tragedier en høi tilbagetrængt Smerte, lig de græſke Tragikeres, kun med den Forſkjel, at hos disſe bliver Smerten lindret ved Chorene, ſom repræſentere den moralſke Tendents; og ligner den græſke Tragedie en dødelig ſaaret, men i Smerten ubøielig Amazone, der ſkjuler ſine Lidelſer og holder Taarerne tilbage, ſom noget Uſkjønt, Uværdigt og Chaos Hjemfaldent, ſaa kunde man ſammenligne Shakſpeares Muſa med en kjæk Portia, der kløver et ulykkeligt fortvivlet Livs, og et giftigt Samfunds Bølger med en kjæk Arm og Smil paa Læben, — ſom legende beſkjæftiger ſig med det Hæslige og Onde og lever af Gift og Galde. Shakſpear er iſær Meſter i Kunſten at fremſtille tviv-

lende og i Livets Trængsler fortvivlende Aander som: den grublende Tænker Hamlet, der sukker under en streng Skjæbnes tunge Byrde, den af Fortvivlelsens Orm undergravede Ophelia, Julia, der drikker Jernsasthed af Fortvivlelsen, og ikke frygter den klamme Gravhvælving i en overtroisk Tidsalder, — eller den af Skinsygens Fortvivlelse ansporede blodtørstige Tiger Othello. Det er Fortvivlelsen, Shakspear nuancerer paa de forskjelligste, men altid lige sande Maader. Hos Macbeth viser den sig i Forbindelse med Raseri, hos Lear taareblanden, hos Falstaff fniser den med en rædsom uhyggelig Frivolitet. Kjærligheden benytter Shakspear kun som en Biting, men ikke som en Hovedsolelse, der er stor nok til at begeistre ham; de af dens Tab derimod udsprungne Qvaler forekomme ham langt høiere, og rimeligviis er det denne Forkjærlighed for Glædens og de blidere Følelsers Negation, som har foranlediget den ægte nordisk-humoristiske Shakspear til hellere at udtale sin Ideefylde i Tragedier end Komedier, skjøndt han selv i disse med Forkjærlighed dvæler ved det Rædsomme f. E. Shylocks Charakter, Antonios Gjeld, og især Oplosningen, navnlig 4 Act 1 Scene i Merchant of Venice. Hans Helte ere uboielige Charakterer, som ere sig selv nok og med Jernfasthed holde ved den engang betraadte Bane, den være sig god eller slet; Stoltheden, den stærke, bydende Stolthed er Grundprincipet i disse Mænd (Northumberland og andre, men især Richard III), som paa gammel nordisk Viis kun troe paa sin egen Kraft (trúa à mátt sinn og megin).

De ere for stolte til at sætte Lid til Nogen eller Noget udenfor dem selv; de kjende ikke til Anger eller Ruelse, og falde de, saa er det i deres trodsige Kamp mod den almægtige Skjæbne. Kun vaagner Samvittigheden uvilkaarlig en enkelt Gang, men bliver dyssel ned igjen med den samme Stolthed. Saaledes er Richard den Tredies Kamp med Skjæbnen, med sin egen Samvittighed i 5 Act frygtelig; f. E. hvor han siger til Ratcliff:

„— shadows to night
Have struck more terror to the soul of Richard
Than can the substance of ten thousands soldiers—"

Dog er denne rædsomme Pathos intetsteds spændt i den Grad, som i sidste Scene, hvor Richard raaber:
„A horse! a horse! my kingdom for a horse!

Hegel kalder de Shakspearske Characterer „selbständige, in sich selbst beharrende" og det stemmer ogsaa overens med mine Yttringer. Denne objektive, psychologiske, overlegne Kulde, denne mægtige majestætiske Poesi, denne foragtende, ned paa Alt seende Stoicismus er den Shakspearske Genius. Den samme Grundanskuelse, den samme indre Begeistringsgnist i andre modernere og tildels skarpere Lyn finde vi hos Lord Byron. Hans Poesi er en evig Sønderlemmen og Sønderskjæren. Han saarer, der flyder ikke Blod; men Vunden brænder og svider. En umaadelig Følelsedybde er fremherskende hos ham, men Bjergkilden er omgivet af evig Iis; den sprudler, men Straalen fryser. Følelsen er øm, stærk og levende, men Stoltheden kommer og siger: Du skal ikke lade dit

varme Hjerte mærke, det er dig uværdigt; udgyd ikke din Hjertelighed for en kold Læser, som ikke kan sympathisere med dig; men skjul din Ild og klæd dig i Stolthedens Iiskappe, vær Vulkanen som brænder og gnistrer indvendig, men udvendig er snееklædt; og hans Musa adlyder, men hun kan ikke fornægte sig selv, og det brændende Hjerte smelter Kulden paa sine Steder uden at vide af det. Denne Følelsedybde har Byron især vist ved den overlegne poetiske Kraft, hvormed han har vidst at gribe den gammel=hebraiske Poesi som han i sine **Hebrew Melodies** er bleven sig bevidst, og hvor hans i Sandhed østerlandske Fantasi med en saadan Forkjærlighed dvæler ved det gamle Testamentes Urverden Byrons Poesi er i Tone og Stemning en afgjort Opposition mod en erotisk Idealverden, en Opposition, opstaaet af den samme Væmmelse, som den Hebræerne følte for Indiens brogede Fantasi=spil*), en Opposition af en fornem trodsig Natur. Har nu Sjælen engang sat sig paa dette stolte, ensomme Standpunkt, saa kan den vel nok fastholde dette uden at optræde stadig polemiserende mod Idealet; den kan benytte dette som en ydre Form, ja endog gjøre det til sin Eiendom; men altid vil den dog komme til at behandle dette paa en Maade laante Ideal med en vankelmodig Vilkaarlighed, nu stødende det stedmoderlig fra sig, nu kjælende for det med en Moders hele Ømhed (cfr. Byrons „Don Juan"); den er en Vampyr, som drik=

*) Cfr. Ewald „über die hebraische Poesi."

ker Idealets Hjerteblod, kort sagt, den seer med samme Overlegenhed ned paa Idealet, som ned paa alt Andet. Denne skeptiske Poesi gjorde sig i Tydskland gjeldende hos Jean Paul, Hoffmann, tildels Goethe (Werther) og for Øieblikket Byrons Elev Heine o. fl. I Frankrig havde den allerede før under Ludvig den 15de inkarneret sig i Rousseau, men uden betydelige Folger for Smagens Retning paa den Tid, han levede; thi den dengang endnu letsindige Nation gjøs tilbage for denne Digters kolde Alvor, og fik først, efter at Revolutionens Rædsler havde forberedet den, Smag for denne Fortvivlelses-Poesi i dens mere raffinerede, mere moderne Byronske Form. Denne Retning har især gjort sig gjældende i Romanlitteraturen, navnlig kunde man anføre George Sand (Madame Dudevant) som den inkarnerede „Zerrissenheit" og „Weltschmerz", som en qvindelig Byron, eller som en i en ny Form og Tidsaanden mere tilpas opstaaet Jean Jaques Rousseau. Immermann (Memorabilien I) siger om hende: „at hun er den eneste af alle nyere franske Romanforfattere, hos hvem der rører sig en plastisk Originalitet, men som endnu ikke er kommen til Modenhed", (der maa man dog under alle Omstændigheder undtage V. Hugos notre Dame). Hos G. Sand er Elskovsidealet, Romantikens andet Livsprincip (Religionen er det første), behandlet som Menneskeslægtens snigende Gift; hun viser hvorledes Kjærlighedens og de ædlere Følelsers Kollision med den moderne Civilisation, den moderne Verdenstone (le monde) fører Sjæ-

len sin Dod (ɔ: Sinds og Hjertes Livslede, Tomhed, ennui*) imode; hun forvandler Læserens Begeistring for disse Folelsers Styrke og Storhed til Galde og forer ham igjennem alle Livspoesiens og Livsprosaens skjærende Modsætninger til den taareblandede Erkjendelse: „en sand Lykke er umulig under Solen". Denne bittre Aufkuelse udtales nu med en Qvindes Fiinhed og Delikatesse, men den samme Qvinde viser paa andre Steder, at hun er i Besiddelse af hele Mandens Djærvhed, og at hun selv har gjort alle de fortvivlede Livserfaringer, som berettige til at sætte sig udover smaalige Fordomme, Fordomme som man fornemmelig tilskriver det svage Kjen, og som man nodig savner hos det. Mad. Dudevant (jeg kalder hende her med Villie ved hendes rette Navn) har selv været ulykkelig i Ægteskab. Hendes Hjerte er ifolge Nutidens materielle Egoismus, der maaskee intetsteds er saa grel som i Paris og i Italien**), blevet Offer for pekuniære Interesser; en ruineret Greve har fundet for godt at restaurere sine Finantser med hendes Formue og har taget hende selv med i Kjobet; G. Sands Poesi oser af denne Kilde, og hun blev forst Forfatter, da hun havde folt denne Uretfærdighed i al dens Styrke med en saaret Qvindes hele Indignation. Denne Livserfaring har hun nu givet en ægte

---

*) Om denne siger hun i Valentine: l'ennui, ce mal horrible qvi est attaché a la generation presente, plus qu'a toute autre epoche de l'histoire sociale.

**) Efr. G. Sand: „Lettres d'un voyageur."

genial poetisk Form; hun udtrykker den sandt og brændende, og Lord Byrons dæmonisk-begeistrede Udbrud modificeres her ved Kjønsforskjellen, ved den dannede Qvindes ungdommelige Omhed. Hun har i „Indiana", „Lelia" og „Valentine" vakt Forhaabninger, som i Sandhed berettige de franske Belletrister til i hendes Fornavn Aurora at søge et af Forsynet givet Varsel, en Skjæbnens Antydning om den franske Litteraturs kraftige Opvaagnen just ved hendes Geni; og hun er ogsaa en Morgenrøde i det mindste i Romanen, som forresten, ligesom Goethe paastod, er og bliver det eneste mulige moderne Epos. Det Subjektive har nemlig i vor Tid en Vægtighed og spiller en Rolle, som det ikke kan hjelpe Objektiviteten at kjæmpe imod; denne er for Øieblikket næsten aldeles indskrænket til den egentlige Filosofi (Filosofien som System) medens Poesien næsten udelukkende dreier sig om Subjektet med dets Qvaler og Lidelser, Glæder og Bestræbelser. Goethe og Byron, den moderne Poesies Fædre, vare begge i deres poetiske Tendents subjektive, endskjøndt de, især Goethe, yndede at give denne den objektive, episke og dramatiske Form (Goethe: „Werther," „Wahlverwandtschaften," „Wilhelm Meister," „Wahrheit und Dichtung," „Faust." Byron: „Childe Harald," „Don Juan," „the Corsair," „Lara" og „Cain"); begge røre de sig selv med deres egne Erfaringer og Anskuelser i deres Helte og disses Livsbegivenheder. Romanen ville vi derfor med Goethe kalde „det subjektive Epos", som nok skal beholde Hegels „objektiver Weltzustand", men hvor Situationen, Hand-

lingen og Charakteren under alle Omstændigheder maa modificeres af, om ikke aldeles støbes efter Subjektet og dets Anskuelser; det digtende Subjekt anspores i vor Tid til Poesi, især ved de for omtalte Kollisioner, denne uopløste Kamp, denne tragiske Verdensdialektik, med alle dens Afvexlinger af Pathos og Prosa, dette store Drama, hvori Digteren selv, enten praktisk i Livet, eller theoretisk i Anskuelsen, i Tænkningen har havt en Rolle med; og derfor maa han ogsaa fornemmelig hente sit Stof derfra; men da det nu er eller bør være ham om at gjøre at være sand i sine Skildringer, saa holder han sig nærmest til de Scener af dette Drama, som han selv har taget Deel i eller bivaanet, thi dem maa han bedst kunne kjende og altsaa ogsaa skildre.

G. Sand er da fremdeles Repræsentantinden for de saakaldte „frie Qvinder"; hun er Tilhænger af den St. Simonske Emancipationslære. I de forstnævnte tre Romaner har hun udviklet den — ikke, for at bruge et goethisk Udtryk, med St. Simons „excentriske Borneerthed", men med en i de moderne Forholde, forsaavidt som disse vedrøre Qvindens Stilling i Livet, begrundet Sandhed; hun har i „Indiana" viist, hvorledes selv den i Ensomhed og Naivitet opdragne Qvinde*), ved en Mesalliance, ved at gifte sig uden at følge sit Hjerte, ved det selskabelige Livs**) Forfø-

---

*) Indiana er nemlig en født og opdragen Creolerinde paa den indiske Ø Bourbon.

**) Indiana kommer nemlig med sin Mand til Paris.

relser og endelig ved en sandselig Mands Egoisme bliver sin Ægtemand utro og siden et Offer for le scandale denne Nutidens Nemesis, den moderne Civilisations fatum, som Sheridan („school of scandal") og Scribe („la calomnie") dramatisk have skildret. I „Valentine" finde vi en adelig aristokratisk Dame, som een af disse blege ennuyés, Nutidens Born, der leve i Overmættelse, Stolthed, og Savn, og copiere Byron, forsorer ved selve denne Blegbed, Stolthed og ennui, der i Forening med en kraftig velklingende Stemme gjer ham uimodstaaelig, ihvorvel han forresten ingen Don Juan er. Det lyder igrunden parodisk; men det er dog en psychologisk Sandhed, som G. Sands, være sig Geni, eller Erfaring, har opdaget, at vor Tids høiere Selskabskreds især den kvindelig-aristokratiske fornemmelig sympathiserer med og interesserer sig for disse blege, stolte, livskiede Mænd, saadan som Benedict i „Valentine"; Goethes „Heiterkeit" er verschollen i Aristokratiet, den hører kun la bourgeoisie til, og findes blot i den idylliske Bondestand. Saaledes ere Nutidens Romaner, især de franske og engelske, (som Bulwers Pelham, Ernst Maltravers, Aliee, Godolphin, og hans sidste af Philaréte Chasles i Revue des deux mondes, som Bs. bedste Roman anbefalede Night and morning) fulde af Aristokratiets og den høiere Selskabeligheds Raffineerthed, der endogsaa ordinerer Opium, som en for Romanlitteraturens Sundhed (sic!) nødvendig Medicin.

Ogsaa i denne, ved Skildringen og Anatomien af det menneskelige, især qvindelige Hjerte, ved Opdagelsen af de skjulte Drivefjedre til Menneskets Handlinger, og ved den skarpeste Livsdialektik udmærkede Roman, forekommer en Scene med Opium i Heltindens Sovekammer, hvor hun, i en ved denne fantastiske Drik fremkaldt Ruus, uafvidende saliggjør den sandselige Elsker. Iforveien har hun længe været forlovet med en Herr de Lansac, men hendes Kjærlighed til Benedict, foruden forskjellige materielle Omstændigheder, har forsinket deres Giftermaal. Jeg forbigaaer Lelia, Mauprat, Jaqves, Leone Leoni, (hvilken sidste især udmærker sig ved en levende Skildring af de italienske Forholde) da det vilde føre os for vidt; men ved at citere et Par Steder af hendes „Lettres d'un voyageur" vil jeg noksom kunne bevise, at hun er kommet udover St. Simonismen, og at hendes, i det Hele excentriske Geni kommer sit Centrum nærmere:

„Marcia! jeg er bange for, at den nye Filosofis afmægtige og tomme Løfter have skadet dig. Om det nu er, fordi du har misforstaaet St. Simonismen, eller at denne i sin Grandskning og Spekulation ikke har fundet det rette Ord for din Bestemmelse, skal jeg lade være usagt, men vist er det, at du nærer Ønsker, hvis Opfyldelse er umulig." — „Du siger: „man lade mig styrte mig ind i det handlende Liv; jeg føler jeg er Kriger, Taler, Præst; jeg vil, jeg kan kjæmpe, tale, lære Andre."

„Dersom du kan det Marcia! er du i Sandhed en Undtagelse, og kunde i de heroiske Tider have kaldet dig Jeanne d'Arc, Marie Roland, Heloise. Men nu, i vor Tid, hvad vil du vel være? Søg i det selskabelige Liv, i Statsmagtens Gebet, i Industrien en Stilling, som du, uden at lee, kan indvie dig til. Det Eneste skulde da være Digterinde eller Kunstnerinde*) og det kan du jo forsøge."

„Man kan antage, at der i Parlamentsforhandlingerne, i Statsmagtens Udøvelse, i Nutidens Historie, kort i det Hele ere Elementer, som maatte være tillokkende for en ædel Sjel, en stor Aand, at der gaves flere ved medfødte Anlæg og ved Opdragelsen excentriske Qvinder, hvis brændende Lyst det var at finde sig en Stilling i Verden; men at disse hindrede heri og hæmmede af Forholdene, Lovene, Opinionerne gik til Grunde i Savn og Orkesløshed; — ja! man kan sætte det, man kan tænke sig det, men jeg for min Part troer ikke der for Tiden er een eneste saadan Qvinde i hele Europa."

„Det vil du ialtfald indrømme, at de ere yderst faa, og for disses Skyld at forandre Lovene til Kjønnets Fordeel, og aabne dem Allesammen (thi Undtagelser kunde ikke gjøres) med deres Svaghed, Koqvetteri o. s. v. Adgang til Statsbestyrelsen, Statsforvalt-

*) Heraf kan man see Sands Resignation over Qvindens, i det Aktive underordnede Stilling, da hun selv har grebet den eneste handlende Udvei for Qvinden, nemlig Poesien.

ningen o. s. v. det vilde dog være ufornuftigt og skadeligt.

„Tilgiv mig! jeg siger dig uforbeholdent min Mening; men jeg troer ingenlunde Qvindekjønnet passer for Statens Embeder; derfor mener jeg ingenlunde de staae under Mændene i Raad, men at de derimod i Charakter og Opdragelse ere forskjellige fra dem. Denne sidste Hindring kan forsvinde med Tiden, men de andre, som Gemytsbeskaffenhed og Charakter lægge dem iveien, troer jeg aldrig ville falde bort. Hvor store Fremskridt end den stolte Fornuft kan gjøre — Qvindens Hjerte er og bliver dog Kjærlighedens, Sagtmodighedens, Resignationens, Taalmodighedens og Barmhjertighedens Jordbund, med andre Ord: en speilklar Sø som reflekterer Guddommens Mildhed og Evangeliets udødelige Inspirationer. Det er Qvinden, som igjennem alle Aarhundreder vil opbevare og forplante den christelige Filosofis Skatte. Og for Tiden er det hende, som midt i vore Lidenskabers Syndflod frelser Spiritualismens og den christelige Kjærligheds Ruiner fra Skibbrudet."

„Du seer altsaa, jeg er langtfra at mene at Qvinden staaer dybere end Manden. Elle n'est pas semblable à l'homme, mais elle est son égale devant Dieu, ligesom Intet i Forsynets Planer tyder hen paa Qvindens Slaveri; hendes Organisation, Tilbøielighed viser hende en anden, ikke mindre ædel Bestemmelse, over hvilken det, efter mit Skjøn, vilde

være Tegn paa aandelig Vanslægtelse hos hende, at beklage sig.“ — „Har ikke Forsynet, ved at lægge hele Menneskeslægtens Barndom i hendes Arme, og ved hendes Bryst, ved at indpode hende denne gløddende Kjærlighed til Fostret, gjort hende alene delagtig i en „industrie“, en Glæde og ædel Nydelse i Beskjæftigelsen med Barnet, som ingen Mand kan ane i dens fulde Udstrækning. Hun er bestemt til at være Moder, til at besørge Huusholdningen.

„.... Hvorfor skulde man omstøde denne beundringsværdige Orden og vilde vel den indsnegne Fordærvelse blive mindre ved det, at Qvinden sættende sig lig Manden i Alt, vendte Naturens Orden om, o. s. v. ....

Dette er tilstrækkeligt, til at bevise hvor himmelvidt G. Sand er fra St. Simonismens Overdrivelser, og Tegnet er saa meget glædeligere, som disse Anskuelser ere udtalte i hendes sidste oven citerede Værk.

Af de øvrige Romanforfattere kan man hverken frakjende Balzac („Peau de Chagrin,“ „contes bruns par une téte á l'envers,“ „le lis dans la vallée,“ o. s. v.) Jules Janin (foruden Feuilletonen, „femme guillotinée,“ „confession“ og „Barnave“ etc.) Soulié („Memoires du diable,“ „Confession generale“ etc.) Michel Raymond (hvilke alle fire især udmærke sig ved en sand Skildring af Pariserlivet) eller Eugéne Sue („Plick et Plock,“ „Salamandre,“ „Atar Gull,“ „Latreaumont,“ „Vigie de Koätvän,“ „Arthur“ etc.) Virtuositet i Form og Sprog, men deres Stof og Poesi

derimod lider af utallige Overdrivelser. I den Henseende excellerer dog Eugène Sue, som næsten udelukkende beskjæftiger sig med Soromaner; dog er den Retning hos ham langt fra at være original, thi han har øiensynlig taget den efter Engelskmændene: Cooper og Captain Marryat; men Disciplen har langt overgaaet Mesterne; thi saa frygtelige Scener af Sølivet hine end kunne skildre (f. E. Marryats: Snarleywow) saa kunne de dog ikke maale sig med Sue, som just boltrer sig selvbehagelig i de rædsomste og undertiden væmmeligste Skildringer. Han er Frankrigs Spiess ligesom Ancelot er dets Kotzebue. Jeg vil kun til Exempel anføre den skrækkelige Scene i „Altar Gull" hvor Negeren af dette Navn udfører sin længe ulmende Hævn over sit christne, europæiske Herskab. Han veed, at Datteren paa Plantagen, Sophie, næste Dag skal giftes med en Europæer; han ræsonnerer som saa: „min Hævn er ikke fuldkommen, dersom jeg ikke med den ødelægger et længe næret Haab og tilintetgjør en Lykke, Familiens og da navnlig den unge Piges Øine med Længsel i lang Tid have været rettede paa; imorgen skal hun giftes, det er en Begivenhed, hvortil hele Familiens varmeste Ønsker og Følelser knytte sig; du sørger for, at hun er død inden Morgen gryer, den kydske Mø skal blegne uden at nyde de ægteskabelige Glæder;" saa raffineret er nu Negeren i sine Ræsonnements, men han gaaer videre; han overgaaer sig selv i Udførelsen af denne Plan. En simpel Dødsmaade vilde kun være Lidet

for en Negers Hævn, selv om han dermed dræber Manges Glæde tillige; nei! der skal en piqvant Sauce paa, tillavet af alle tænkelige Rædsler og Qvaler; — og hvad gjør da Atar Gull? han gaaer til Skoven, hvor han veed en Slange i de Dage ligger paa Æg; Atar Gull er ogsaa Naturhistoriker; han veed, at Han-Slangen altid om Eftermiddagen kommer til Magen med sit Bytte og at de fortære det, som kjærlige Ægtefolk, i Fælledskab; han veed, at Hanslangen fremdeles søger Hunnens Spor, naar denne fjerner sig, eller paa andre Maader forsvinder fra Reden. Atar Gull dræber Hun-Slangen i Reden og slæber det døde, blødende Aadsel efter sig til Plantagen, hvor det paa hans Forbønner (han er nemlig meget anseet af Plantageeieren og hans Hævn grunder sig kun paa et almindeligt abstrakt Had til Europæere overhovedet) bliver lagt ind i Brudens Kammer; Forældrene, som vide, at hun er bange for Slanger, ville nemlig more sig over hendes ugrundede Skræk, naar hun bliver den døde Slange vaer. Om Aftenen gaaer den unge Pige ind i sit Kammer og Forældrene, som for hendes egen Skyld ville afskjære hende Veien til Flugt, forat hun selv kan overbevise sig om det Ugrundede i sin Frygt, naar hun seer den døde Slange, laase Døren af efter hende, men blive dog staaende udenfor og lytte; imidlertid har Han-Slangen været i Reden, savner Hunnen, men opdager dens blodige Spor, følger det til Plantagen og op igjennem det Kammervindue, hvor Slangens Lig ligger; Pigen klæder sig af uden

at blive Noget vaer, men nu hører hun tæt ved sig en sagte Hvislen; Negeren jubler udenfor; hun omslynges af en skjællet Krop, hun skriger, — men Forældrene lee udenfor, de vide hendes Frygt er ugrundet; snart skriger hun ikke meer og Slangen drikker hendes Hjerteblod; da aabne Forældrene Døren og see et Syn . . . . Ingen anklager Negeren og han jubler etc. etc. Det kalder man Skildringer, det er Noget for franske Nerver; det er aandelig Aqualofana og Opiumsrus for slove Hjerter. Her passe fuldkomment Sibberns Ord (i hans Bog: om Poesi og Kunst p. 101 o. flg.): „Fornemmeligen tør man med Rette føre Klage, naar Digtninger, der ere egnede til at virke tragisk, paa en voldsom Maade sætte de frygteligste Følelser i Bevægelse, og røre op i hele den lidenskabelige Del af vor Natur, uden at vi derved saaledes føres ud paa Menneskehedens almene Grund, eller hen til Menneske-Følelsernes dybere Fond eller Væld, at deraf den høiere Styrkelse og Qvægelse, den Aandens Kraftiggjørelse og Oplivelse kunde gaae frem, hvorved Poesien først giver os sit etc. l. c.“ — Jeg har, som Franskmanden siger: pour la bonne bouche gjemt mig to Romanforfattere tilsidst, som staae hinanden diametralt modsatte: nemlig den lascive Paul de Kock og den strengt-sædelige Emile Souvestre; hin er Grisetternes, denne Gouvernanternes Digter; begge have deres Publikum, skjøndt blandt forskjellige Klasser; hin er vittig, har endog nogen engelsk Humor imellem, og veed at frembringe ægte komiske Situationer, skjøndt

som oftest paa det Slibriges Gebet; denne derimod viser os Lasten fra dens alvorlige Sider og fremstiller for os dens sorgelige Følger; han er Lastens Historiker, Chronolog, Mathematiker; med andre Ord: han viser os dens Ophav, Fremskridt, Slutning og Følger, han viser os den i dens geometriske Progression og paa dens forskjellige Stadier f. Ex. i hans Riche et Pauvre, et i Nutidens Litteratur enestaaende Fænomen. Paul de Kock derimod viser os Lastens, især Ukydskhedens og Letfærdighedens komiske Sider; han frembringer paa dens Gebet komiske Situationer; han tugter ikke det Onde, men det Latterlige, det Ubehændige, det Dumme. Paul de Kock har som sagt nok sit Publikum, men han er langt fra at være en egentlig anseet Forfatter; idet mindste beskjæftige Revuerne dem ikke synderlig med ham, og de to fornemste franske Litterærhistorikere Planche og St. Beuve, som i deres „Portraits litteraires" have optaget alle den nyere franske Poesis Notabiliteter, værdige ham ikke et Ord. Romaner af de Forfattere, som have præsteret betydelige Værker ogsaa i andre Retninger, troer jeg det er mest passende at omtale tilsidst. Til disse høre navnlig den ofte omtalte Kritiker Saint Beuve („Volupté, Consolations" etc.) og Romantikens General en chef, Victor Hugo (Romaner: „Bug-Jargal, Han d'Islande, dernier jour d'un condamné" og endelig den berømte: Notre Dame de Paris.)

I Lyriken og Dramet gjøre tre Elementer, og

viſe ſig treude Tendentſer, ſom (Chateaubriands: „Atala" alene undtagen) ikke træde frem i Romanlitteraturen. Paa den ene Side helder denne Poeſi nemlig til Chriſtendommen (Chateaubriand, Lamartine, Hugo, A. de Vigny, A. de Musſet, Jean Reboul etc. etc.) og ſtaaer ſaaledes i et aandeligt Slægtſkabsforhold til den Del af Folkemasſen, ſom meer eller mindre befinder ſig under Kirkens Indflydelſe. Paa den anden Side ſeer den i den politiſke Frihed en, om ikke tilſtrækkelig, ſaa dog ene mulig ydre Borgen for den frie aandelige Udvikling, og udgjør juſt derved den politiſke Liberalismes ædlere Elementer. *) For det tredie bevæger den ſig med inderlig Kjærlighed om Napoleons hiſtoriſke Geſtalt, og det er til en vis Grad lykkedes den at opfatte denne overordentlige Mand fra hans poetiſke Side, idetmindſte har den derved fundet et Tilknytningspunkt til en ſtor Del af Nationen, hos hvilken den til Afguderi grændſende Beundring for og Kjærlighed til denne Mand er et Slags Palliativ for anden Religion, — en ſaa at ſige Napoleontismus, hvortil al høiere Erkjendelſe, al ædlere Bevidſthed, ſom hæver den over det daglige Livs proſaiſke Interesſer, knytter ſig. Denne høie Interesſe er iſær fremtraadt i poetiſk Form hos Alexander Dumas, Alfred de Musſet, **) og da fornem-

*) Dramatikerne: Scribe, Alex. Dumas, Melesville o. a. fl.

**) Ogſaa Beranger, men da han, ſom ovf. omtalt er, at

melig Victor Hugo, som i den smukke Ode: Lui siger om sig selv i Forhold til Napoleon at denne er: „le soleil, donc je suis le Memnon;“ et andet Sted („Litterature et philosophie melées,“ Oeuvres 19 et 20) siger han: „siden Aarhundredet har havt sin Achilles (Napoleon kalder sig saaledes i Correspondencen med Josephine) maa det ogsaa kunne frembringe sin Homer;“ ... det har frembragt det handlende Geni, det tænkende Geni folger lige bagefter;“ han er beskeden nok til at mene sig selv med denne „Nutidens Homer;“ men Herr Victor Hugo har ikke betænkt, lader det til, at efter Herodots Regning er der over halv andet hundrede Aar imellem Achilles og Homer. Ogsaa Lamartine, Barbier og Barthelemy have drukket Begeistring af Napoleon og en stor Del af den nyfranske Poesi kunde man passende kalde „Napoleonlitteratur.“ —

Det christelige Element skylder Chateaubriand sin Indforelse i den franske Poesi. Det var nemlig Aar 1800 efterat Herr de Chateaubriand havde været i America, seet Niagara, beundret Naturen, og grublet over Forsynets skjulte Veie, at han traadte op med sit beromte Skrift: „Genie du Christianisme.“ Denne litterære Proteus har den Egenhed at man ikke veed under hvilken Græen

---

betragte som en Halvklassiker, saa maae vi forbiga e ham her.

af Litteraturen man skal henføre hans Skrifter; han skriver lyrisk Prosa, og selv om hans Værker for det Meste ere i ubunden Stiil, saa vil dog Ingen tage i Betænkning at henregne ham til Digterne. Jeg har før yttret, at han paa en Maade staaer som en Goethe i den franske Litteratur og i flere Henseender vil det kunne bevises. Saaledes staae de begge som Nestorer igjennem flere Menneskealdere i en stolt antik Ro over deres Samtid; de gribe begge med Vælde ind i Tidens og Litteraturens Bevægelser; de indbefatte begge en heel litterær Epoche; begge ere fleersidig dannede, ægte kraftig-sunde Aander og endelig — begge have omgivet Statsmagten som: — Ministre.*) Derfor er det ikke min Mening, at sætte Châteaubriand saa høit som Goethe: denne er den største baade som Digter og Tænker; hin staaer øverst som politisk Charakter og som saadan vedkommer han os ikke her.

Genie de christianisme gjorde i sin Tid en umaadelig Opsigt; Châteaubriands offentlige Charakter som Forfatter skriver sig fra den Tid, og hans tredobbelte eller rettere tresidige Indflydelse paa Folket som religiøs, poetisk og politisk Fænomen begynder sin Æra ved dette Skrift. Disse tre Magter: Poesien, Religionen og Politiken (Royalismen dengang)

---

*) Goethe er født i Jødebyen Francfurt: — Chateaubriand i Jødebyen St. Malo Rue de Inifs, hvor La Mennais ogsaa nogle Aar senere er født.

have ogsaa i 30 Aar, fra 1800 til Julirevulutionen, gjæret i denne Mand, hvis hele Liv er et Epos. Man vil iøvrigt neppe med Rette kunne paastaae, at hint Skrift er et absolut Mesterværk; det svulmer hverken af en rivende poetisk Kraft, eller trækker sig tribage i sig selv med filosofisk Dybde; men det er et relativt Mesterværk; det staaer over sin Tids religiøse Anskuelser; det gav disse ved et yndigt billedrigt Sprog, en reen Følelse og en melancholsk Tendents en ny Retning. Det frapperede ved sin nye Kolorit, ved Stil og Tone, som aldeles vare forskjellige fra Klassicismen, uden derfor at polemisere mod den; det kom i Mode og Châteaubriands Lykke var gjort. At Napoleon begunstigede ham paa Grund af hans religiøse Tendents, har jeg før bemærket; ligesom hans politiske Indflydelse under Restaurationen trods hans aabenlyse Frafald fra Klassicismen, dog sikkrede hans Poesi Medhold. Den melancholske „René" blev Damernes Yndling „og „Atala" frapperede det mandlige Publicum ved sin uaffekterede og sande Originalitet; denne sidste har man*) sammenlignet med Palmyras hvide Søiler: „ce sont en effet de style grec, mais avec les lianes des grands deserts pour chapiteaux;" den udmærker sig ved den poetiske af Metaforer svulmende Stil, ved denne christelige Følelse og det stille Vemod, som hver Sætning aander. Det bedste Bevis for „René" og „Atala" er at de ligesom Goethes „Werther" og „Ottilia" ere

*) Saint-Beuve.

blevne staaende Typer i Litteraturen, som Enhver kjender uden at de behove at skildres nærmere. Chateaubriand udmærker sig fremdeles ved den aurea mediocritas han stedse iagttager: ligesom han i Politiken stadig holder sig midt imellem den moderne Liberalisme og den royalistiske Legitimisme, saaledes staaer han i sine Værker over sig selv; Pennen løber ikke saaledes af med ham, som med Hugo og Vigny for Exempel; hans Melancholi stiger aldrig til Fortvivlelse og hans Ypighed aldrig til Frivolitet. I Politiken har Tale- og Presfrihed, i Poesien Tankens frie, Følelsens kjække Udtryk været Maalet for hans Bestræbelser; Frihed, ikke Selvraadighed og Tøilesløshed, har været hans Valgsprog saavel i det Ene som i det Andet. Hans moralske Følelse er stærk og hans Indignation kjæk: saaledes brød han med Napoleon ved Prindsen af Enghiens Mord og yttrede sin Indignation paa Prænt uforbeholdent og dristigt, ja modstod, da han selv denne Cæsar Augustus vilde forsone sig med ham og faae ham god igjen. Her er ikke Stedet, til at gaae ind paa en Detailkritik af hans: „Genie de Christianisme,“ „les Martyrs,“ „l'Itineraire,“ „la monarchie selon la charte,“ „les Qvatre Stuarts“ etc., jeg vil kun endnu bemærke, at hans „Memoires“ ere et værdigt Sidestykke til Goethes „Wahrheit und Dichtung;“ de have endogsaa, paa Grund af Châteaubriands eventyrlige, afvexlende Liv en endnu større historisk Interesse. Man seer her, foruden andre Skatte, og-

saa den Sandhed at **Châteaubriand**, som i saa mange litterære Retninger har taget Initiativet, ogsaa er den første af de nyfranske Digtere, som igjennem Tvivlens og Troens Kampe og Afvexlinger har vundet sin Livsanskuelse; men med den Forskjel at **hans** Kamp er endt med Troens, **hines** med Tvivlens Seier. Hos ham har Tvivlen været „det **Medium**, Intelligentsen er gjennemgaaet, for at komme til Troen,"*) medens desværre saa Mange af de Andre ere blevne staaende deri; det er dem, som hos **Dante** ere blevne forstenede i Skjærsilden, medens hos ham den oprigtige Villie og den religiøse Følelse ere gaaede af med Seiren. Saaledes siger han etsteds i sine „Memoires": Qvand les semences de religion gérmèrent la première fois dans mon ame, je m'epanouissait comme une terre vierge qvi, délivrée de ses ronces porte sa première moisson. Survint une bise aride et glacée, et la terre se dissecha. Le ciel en eut pitié, il lui rendit ses tiédes rosées; puis la bise souffla de nouveau. Cette alternative de doute et de foi a fait longtems de ma vie une melange de desespoir et d'ineffables delices." Der er i faa Ord **en Sjels** religiøse Historie, der er at betragte, som de fleste nyfranske Digteres Typus. **Goethe** siger i de oftere citerede: „Gespräche mit Eckermann", hvor Talen er om **Victor Hugo**: „wenn ich ihn recht betrachte, so sehe ich

*) **Martensen** (i Perseus) „om Faust."

wohl, wo er und andere frische Talente seines Gleichen herkommen. Von Châteaubriand kommen sie her, der sogleich ein sehr bedeutendes rhetorisch-poetisches Talent *) ist." Saint-Beuve kalder ham: „le père des romantiques" og vistnok staaer han som en Heros i Spidsen, for de franske Nyromantikere, især de lyriske.

Næst efter Châteaubriand fortjener Mad. de Staël „Corinnas" Forfatterinde at nævnes, hvor der er Talen om den religiøse Lyrik i Frankrig, ikke som om hun, lig Châteaubriand eller Lamartine umiddelbart beskæftigede sig med religiøse Materier; men fordi hun i sine Romaner udvikler Hjertets Lyrik fra et sandt christeligt Standpunkt; hvem kan vel være mere christen end Corinna? Det er Kjærligheden, den sande christelige, rene, romantiske Kjærlighed, som besjæler denne ideale Qvinde. Som Litterærhistorikerinde har Mad. de Staël ved sit Værk: „de l'Allemagne" saavelsom sin Bog „de la litterature" havt en stor Indflydelse paa Smagen i Frankrig, idet hun baade rettede Nationens Blikke paa tydsk Litteratur og viste den distinkt dens egen Litteraturs Tilstand. Hendes Dannelse gaaer egentlig ud fra Rousseau, ligesom hendes Omgang med Datidens største

*) Jeg maa i Forbigaaende bemærke, at det vil sige Meget, at kaldes „Talent" af Goethe. Ordet: „Genie" har han kun brugt om Shakspeare, og Byron kalder han: „eine große Natur."

Aander: Byron,*) Oehlenschlæger,**) Benjamin Constant, A. W Schlegel og mange flere hjalp til at hæve og forædle hendes Aand.***) Hun burde være Rousseaus (J. J.) Datter og Victor Hugos Moder; i det Mellemproportionalforhold staaer hun til disse to Forfattere. Hun staaer i samme Forhold til dem i poetisk som i chronologisk Henseende. I sit Liv navnlig de ægteskabelige Forholde, har hun delt Skjæbne med George Sand og deler ogsaa i det Punkt Ansknelser med denne Digterinde. Mad. de Staël har havt en uberegnelig Indflydelse paa den nyere franske Poesi; blandt Andet ved den Del hun tog i Tidsskriftet „Mercure," hvor flere interessante Afhandlinger af hende (f. E. en Kritik over Barantes Bog: „de la litterature française en dixhuitième siecle") ere indrykkede. Allerede hendes daglige Omgang maa have været af stor Indflydelse pva yngre Talenter, som kom i Berørelse med hende og jeg kan i den Anledning ikke Andet end tiltræde Saint Beuves Mening i Slutningen af hans Critik over Staël („Nouveaux portraits litteraires" 3) hvor han siger: „o Vous, que l'opinion déja unanime proclame la première****) en literature

*) Lettres and Journals of Byron by Th. Moore.

**) Oehlenschlägers Levnet af ham selv. St. Beuve. l. c. 3.

***) Cfr. Varnhagen von Enses: „Denkwürdigkeiten" I. hvor hendes Forhold til Herr de Narbonne udforlig skildres.

****) G. Sand.

depuis madame de Staël, vous avez, je le sais dans votre admiration envers elle, comme une reconnaissance profonde et tendre pour tout le bien qu'elle vous aurait voulu et qu'elle vous aurait fait! Il y aura toujours dans votre gloire un premier noeud, qvi vous rattache a la sienne." Kun troer jeg dette gjælder om mange flere end Sand alene, navnlig om Lamartine. Desuden bidrog hun Meget til at give Litteraturen en Afverling ved de friske Kræfter hun bragte Frankrig fra England, Tydskland, Italien og selv Danmark (Oehlenschläger). Man beklagede meget paa den Tid de Forfølgelser, hun modte af Napoleon, men just denne Omstændighed blev paa den Maade heldbringende istedetfor ufordelagtig for den franske Litteratur og Poesi, at hun, derved foranlediget til Reiser i fremmede Lande, forøgede sine egne og sit Lands litterære Skatte.

Alphonse de Lamartine overgaaer Châteaubriand i christelig Følelse; han er en sand Christen af Sind og Hjerte; han er aaben for alle de blidere Indtryk: Kjærlighed, Venskab, Medlidenhed, Glæde, Veemod er hans Gebet og dog har han indsukket Byron, Rousseau, Dante; dog har han reist i Orienten*) og gjort sig bekjendt med dens Yppighed og Vellyst; hans „Meditations" og „Harmonies" ere lyriske Udbrud, som aande et varmt Hjerte,

*) „Voyage en orient."

en Fortrøstning til Tro og Christendom, som Ingen skulde troe at Nutiden, mindst den franske, var istand til at opvise. Lamartine er kun Lyriker; han er iøvrigt ikke saameget skabende, selvproduktiv, som han veed at benytte det Givne skjønsomt og anvende det Læste med Smag. — Lamartine er ingen stærk mandig Natur; han er mere kvindelig; han modtager Indtryk udenfra, og hans Eget er ikke stærkt nok, til at bryde igjennem. Saaledes har han ladet sig forføre til at skrive: „le dernier chant de Childe-Harold," en høist uheldig Idee; — for det første: at ville fortsætte Lord Byrons smukkeste Digt, som denne selv havde fuldført, og hvori hans Poesi progressive gjennem de fire lidt efter lidt, med lange Mellemrum udkomne Sange, havde kulmineret til det høieste Punkt af Fantasiens Frihed og Følelsens Ild; og som, holdt i denne rivende tragiske Tone, udfolder en heel Verden af Digterfavn og Digtervrede over det Bestaaendes Antithese mod det Ideelle; for det Andet i franske Vers at ville skrive Slutningen, Katastrofen, den sidste koncentrerede Digterflammes mægtigste Udbrud efter at Byron selv har udfoldet det engelske Sprogs Kraft i byronske Vers, — og endelig at ville fortsætte et Digt, som ender med disse to Stropher:

My task is done—my song has ceased—my theme
Has died into an echo; it is fit
The spell should break of this protracted dream.
The torch shall be extinguish'd, which hath lit

My midnight lamp—and what is writ, is writ—
Would it were worthier! but I am not now
That which I have been—and my visions flit
Less palpably before me—and the glow
Which in my spirit dwelt is fluttering faint,
and low.

Farewell! a word that must be, and hath been
A Sound which makes us linger; — yet farewell!
Ye! who have traced the Pilgrim to the scene
Which is his last, if in your memories dwell
A thought, which once was his, if on ye swell
A single recollection, not in vain
He wore his sandal-shoon, and scallop-shell;
Farewell! with him alone may rest the pain,
If such there were — with you the moral of
his strain *)

---

*) Meningen er omtrent denne:

Mit Hverv, min Sang er endt; min Tales Strøm
I Echo bruser hen, — ihast jeg maa
Mig rive løs af denne lange Drøm;
Jeg slukker Faklen, som har i min Vraae
Ved Midnat lyst — hvad skrevet er skal staae.
Gid det var bedre! men ei meer saa snild
Jeg er som fordum; mine Syner gaae
Med mindre Liv forbi mig, og den Ild
I Sjælen flagrer mat, som fordum lued vild.

Farvel! — et Ord, som har, som altid vil
Os røre, skjønt med Sorgens bittre Lyst, —
Farvel! I som har fulgt Childe-Harold til
Hans sidste Maal. Og hvis i Eders Bryst

Paa den anden Side kan man ikke frakjende ham en ofte sand Begeistring og en tvangløs let Versifikation, som erindrer om Goethes: „Ich singe wie der Vogel singt, der in den Zweigen wohnt"; der er en Friskhed, en ofte barnlig Naturlighed, en goethesk „Heiterkeit" udbredt over hans Digte, som ikke kan Andet end røre og vilde røre endnu mere hvis han ikke paa den anden Side altfor ofte henfaldt til Svaghed, og qvindeagtigt Foleri. Ved sin Reise i Orienten blev Lamartine endnu mere religiøs; han havde fulgt Frelserens Fjed fra Betlehem til Golgatha, ligesom St. Peter i Heibergs „nye Digte" anbefaler Sjelen, og da han kom tilbage, skrev han: „Jocelyn" et lyrisk Epos, hvis Sujet er —: en Landsbypræst; han gjennemgaaer de christelige Dogmer i vor Tid, og dog er hans Digt poetisk; — hvad kan ikke Følelsen gjøre, naar den er sand? hvad kan ikke Troen gjøre, naar den er stærk? Forresten er Lamartine undertiden baade langtrukken og ukorrekt (Planche: „Portraits litteraires" I.) sin lette Stil og ofte flydende Versification uagtet. Hans hele Poesi er indesluttet i følgende Vers af ham selv:

„Encore un hymne oh ma lyre!
Un hymne pour le Seigneur!

Een Tanke, som var hans, een enkelt Røst
Maae klinge efter blot, eet Minde groe;
Omsonst han vandred' ei fra Kyst til Kyst.
Farvel da! Kun med ham skal Sorgen boe,
Hvis nogen var, — med Eder Glæde, Fred og Ro.

Un hymne dans mon d e l i r e!
Un hymne dans mon b o n h e u r!

Hans poetiske Tendents er og vil blive af stor Fordel for den nyfranske Poesi; dens Kydskhed og Religiositet vil altid blive en Modvægt mod adskillige Andres negative Frivolitet.

Det er disse tre Forfattere, som uden forsætlig at hengive sig til noget Parti, dog bleve Romanticismens Treenighed, Romanticismens Chorførere og Generaler; de bleve Grundpillerne og Grændsefæstningen for de egentlige Romantikere (som Parti) da disse i deres Polemik med Klassicismen henviste til dem som tre af hele Folket, Kritiken og Statsmagten anerkjendte Autoriteter.

En L a m a r t i n e aldeles modsat Lyriker er B a r b i e r, Organet for den meest energiske Indignation, den stærkeste Fortvivlelse og Misfornøielse med Tiden, medens hin derimod jubler i religiøs Glæde, og indklæder sine Tanker i Haabets Morgenrøde. — Men det vilde føre os forvidt at gjennemgaae alle de franske Lyrikere, thi der er en Legio: J e a n R e b o u l, E d g a r Q u i n e t, S o u m e t, de to Deschamps, V i g n y, M u s s e t etc. etc. Dog vil jeg kortelig berøre de to sidste. M u s s e t har optaget den byronske, Don-Juansk-nonchalante Tone i sin Lyrik; saaledes siger han etsteds, hvor han undskylder sin poetiske Stræben:

„J'aime surtout le vers, cette langue immortelle
C'est peutêtre un blaspheme et je le dis tout bas,

Mais je l'aime a la rage. Elle a cela pour elle,
Qve les sots d'aucun temps n'en ont pu faire cas,
Qv'elle nous vient de Dieu, — qv'elle est limpide et belle
Qve le monde l'entends et ne la parle pas."

„Les contes d'Espagne et d'Italie" ere holdte i Byrons Parisina-tone; den unge franske Adelsmand kopierer i det Hele den engelske Lord ikke uden Held. Forresten har han ogsaa forsøgt sig i Romanen og Dramet („la confession d'un enfant de siécle" „a qvoi rèvent les jeunes filles," „caprices de Marianne" etc.) Alfred de Vigny er Organet for det som Franskmanden kalder: „blasé" og Tydskeren: „zerrissen." Han debuterede med: „l'ode an Malheur" og fulminerede i Dramet: Chatterton; denne Digters sorgelige Skjebne afgav et kjært Stof for den hypochondriske Vigny og han har behandlet det med en ualmindelig poetisk Kraft, som ikke forfeilede Publicums udelte Bifald. I Romanen har han præsteret „Cinq Mars" o. fl. a. Hans sidste Arbeide er „Stello."

I den dramatiske Litteratur er der især tre Forfattere man kan fremhæve som Repræsentanterne for tre forskjellige Retninger: Alexandre Dumas, som repræsenterer det historiske Drama*) (i den snevrere Betydning af Ordet) Napoleontismen**) og det al-

*) Henri III, Christine, Charles VII, Kean.
**) Napoleon.

verlige Intriguedrama i det Hele,*) Eugène Scribe, som repræsenterer Vaudevillen, Folkekomedien, og som tildels ogsaa slaaer over i de Leclerqske: „Proverbes" (f. Ex. „Pst!") og endelig Romanticismens „general en chef" Victor Hugo, Repræsentanten for Tragedien og det høiere Drama (Cothurnen med de høie og lave Hæle) som: Angelo, Hernani, Cromwell, Marion Delorme, Lucréce Borgia, Marie Tudor, og le roi s'amuse." I Anlægget og Mechanismen kan man ikke nægte de to første (Dumas og Scribe) om en stor Virtuositet, mens derimod Dialogen hos hin, den poetiske Idee hos denne lider af adskillige Mangler. Overhovedet er Scribe ikke saa meget Digter, som han er Forfattermester, der har et uhyre Skrive-Værksted, Forfattermester-svende, Svende og Drenge i Mængde; Poesien er hos ham bleven et Haandværk, som drives med Damp og Maskinerier. Han har udgivet „Théatre de Scribe dedié a ses Collaborateurs, jeg kan ikke huske i hvor mange Bind; men hvilke ere da disse „Collaborateurs" og hvorfor tog han dem ikke med, da han lod sig optage i „l'Academie française?" Materialismen er hos ham bleven en integrerende Deel af Poesien, og hvem veed, om ikke de Stykker, som komme ud under hans Navn, ere af een af hans Svende, men at han selv kun er Entrepreneuren, som styrer Værkstedet og staaer for det Materielle; eller at han som en Skræder skjærer til og

*) „Gabrielle de Belle Isle, Don Juan de Marana."

og lader de Andre sye. En sand Digter er Scribe under ingen Omstændigheder; Poesien er hans Haandværk, ikke hans Idee; han holder poetisk Handelskontor og har Kasseboger for Dramer, Kontraboger med sine Collaborateurs om Scener, Ideer og Vaudeviller; han har Urtekræmmerskuffer for Charakterer og Pointer etc. etc. Men Dette er eet af vor Tids Tegn, som trækker Poesien ned i Hverdagslivets Trivialiteter; vistnok ere der i dette poetiske Elementer, men de ere latente tilstede deri som Gnisten i en Flintesteen og kun den sande Digter kan fremtrylle dem af den ovrige Materialisme; hos os maa man tilstaae Forf. til en Hverdagshistorie et sandt Mesterskab i at finde Poesien i Hverdagslivet og omvendt omgive dette med Ideens Glorie. Egentlig er det kun den lette Dialog, det sindrige Anlæg og undertiden en naturlig forviklet Intrigue som Scribe excellerer i; men til den sande Poesi, til den hjertedirrende Fantasi mærker man ikke Meget hos ham; heller ikke finder man nogen hoi Verdensanskuelse gjennemført i hans Dramer; tvertimod — dennes Vaklen viser sig just i den undertiden unaturlige altfor kunstigt forviklede Intrigue, hvormed han spænder sit forvænte Publikum og smigrer den fordærvede Smag; ingensteder finder man dog den yderlige Kunstlethed hos ham, som i det bekjendte „verre d'eau“, hvor det Verdenshistoriske aldeles træder i Baggrunden for smaaligeIntriguetter; den store Indflydelse, hint „Glas Vand“ havde paa Europas politiske Stilling horer man Lidet om og ialtfald knyttes ikke Hovedinteressen dertil; altsaa har

Digteren ikke været gjennemtrængt af Overbevisningen om den Ideeus, den Forsynets Almagt, som med „smaa Aarsager udvirker store Følger" men derimod af underordnede Hensyn i en mindre Stil; det er egentlig i „la calomnie" at noget egentlig Substantielt fornemmelig fremtræder hos Scribe; Nutidens Nemesis „le ridicule", „le scandale" træder der frem med moderne Pathos og forsaavidt har Forfatteren der forfulgt en Idee, hvor ubevidst end Dette kan være skeet; men en efemer Satire, en Døgnpoesi gjør sig dog ogsaa der altformeget gjeldende. Forresten er Scribe og Co. uendelig produktiv og præsterer han end ikke multum saa leverer han dog multa. Med Hensyn til Intriguens Forvikling har Scribe en Rival i Alexander Dumas, men maa forsaavidt vige Pladsen for denne, som Dumas unægtelig er meget mere begeistret, meget dybere og ædlere berørt af Historien (**Henri III**). Napoleon er Dumas's Yndling, tildels hans historiske Genius og som Dramatiker er Dumas Napoleontismens Repræsentant, men denne moderne historiske Heros synes endnu ikke at være moden for Poesien; som de ædle Vine maae saadanne store Sujetter gjemmes; det er først ved Alderen efter Sekler at de faae den egentlige poetiske bouquet, den sande Ideens Duft. Derfor kan D.s „Napoleon" som Drama kaldes uheldigt, ligesom det ogsaa mere egner sig for **Cirque Franconi** end **Theatre Français**. I Ideen staaer Dumas dog over Scribe, men Routinen, Dialogens utvungne Lethed har han ikke i den Grad opnaaet som denne; hvilket Enhver ved at sammenligne Scribes „**Bertrand et Raton**"

med Dumas's „Don Juan de Marana" kan overbevise sig om. Men den største Digter af de tre er og bliver under alle Omstændigheder Victor Hugo. Poesiens Hovedelement — thi i den ere der ogsaa Hoved- og Biingredientser — den skabende Fantasi har Victor Hugo i høieste Grad; hans stærke Følelse staaer i Forhold dertil, men enten det har sin Grund i hans Tid, i den politiske Gjæring og polemiske Bitterhed i Poesien, hvorunder og hvormed han som Digter er opvoxet og udviklet; eller det ligger i hans eget vilde Sind, — den klare Besindighed har han aldrig kunnet skaffe sig og til den Harmoni, eller inderlige Sammensmelten ere hans forskjellige poetiske Elementer ikke komne, hvorpaa Poesiens sande Kulmination beroer. Lyrisk og heftig i Begeistringens sprudlende Kraft griber Hugo sit Stof, han gjennemarbeider det endog med Alvor og Tænkning, men som en poetisk Mazeppa tumles han af sin egen Pegasus og som en yppig Ranke klynger hans Fantasi sig med svulmende Billeder, Indfald og Episoder til det givne Stof, saa at dette kommer til at see ud, som et Begyndelsesbogstav, man neppe kan kjende formedelst de mange Forziringer, de overlæssede Pennesvingninger; han er desværre endnu een af de vilde fantastiske Digtere, som i deres Begeistring komme bort fra Hovedæmnet og tabe dem i fjerne Regioner, som kun igjennem Ideeassociationernes løse Kombinationer have Konnexitet med Udgangspunktet. Ham fragaaer den „geniale Besonnenheit"*), som Jean Paul

*) Som et Exempel paa et „besonnenes Genie" kan man hos os anføre Thorvaldsen. I Johannesgruppen f. Ex.

med Rette saa stærkt inhærerer; men Hugos Poesi er foruden dens poetiske Kraft ogsaa ren, alvorlig og paa sine Steder religiøs; han opfylder sin egen Fordring til Digteren: „comme poëte il devra etre pur, digne et serieux“; den moderne Poesis Frivolitet er ham fremmed og den Ukydskhed, som til en vis Grad hersker baade i Romanen og Dramet, hader han. Hugo er Begeistringens Digter, han er en alvorlig Tænker, som har gjennemreflekteret sit Stof; Skade at han i Dramet ikke er bleven saa meget Herre over sin Form, over Planen, det Mechaniske i Anlægget, som saa mange andre franske Dramatikere, der hverken have hans Talents Omfang eller Renhed; thi baade Romanen og Dramet i Frankrig bevæger sig gjerne i slibrige Materier, som vel nok oftere støde an imod det strenge Sædelige, end det egentlig Æsthetiske; men som dog let kan blive af skadelig Indflydelse paa Smagen, og ialtfald fjerne Læserens eller Tilskuerens Fantasi fra det ægte Poetiske i Kunstværket, medens det leder den hen til det udenfor liggende sandselige Element. Hugo har fremdeles forsaavidt „introduit l'art scenique en France (Optagelsestalen i „Academie française“) som han lader en bestemt Idee gaae igjennem sit Drama, en Idee, der grunder sig paa en universal Verdensanskuelse, tilvunden ved Læsning og Tænkning, Erfaring og Anelse. Rapo-

---

har han udeladt den bekjendte deilige romerske Centurion, fordi han indsaae, at denne vilde trække Tilskuernes Oine til sig fra Hovedfiguren Johannes. Thorvaldsen staaer med en antik Kunstnerværdε over alle sine Evner, han er et Geni med Charakter.

leons praktiske Filosofi fremtræder theoretisk hos Hugo: det er „Fatalismen", ikke i dens mohamedanske Krashed, men i dens selv christelige Sandhed, — hvor Mennesket gjennem alle, om nok saa smaa, af dets egen fri Villie, Lidenskaber og Charakter, i disses Vexelvirkning med en over den staaende Gudsfinger, fremgaaende Begivenheder og Situationer, føres sin Undergang, eller Seier og i alle Tilfælde sit Endeligt imøde, — som driver og leder Hugos dramatiske fabula; Handling og Charakterer fremgaae hos ham af den samme organiske men ved Skjæbnens tilsyneladende Vilkaarlighed nu og da afbrudte Nødvendighed; og selve denne Vilkaarlighed idealiserer han forsaavidt fra det menneskelige Standpunkt, som han ved Antydninger i Dialogen og ved andre Situationer søger at gjøre den mere sandsynlig, mere forstaaelig for Tilskueren i dens Sammenhæng med det Forbigangne og Tilkommende, end den fra Forsynets Standpunkt træder frem i Historien, hvor kun fjerne Slægter, kun de tænkende Mennesker kunne dechiffrere dette skjulte Stjernesprog. En frappant Forskjel mellem Hugo og Frankrigs øvrige Dramatikere viser sig ogsaa just i denne Grundidee; de Øvrige gjøre gjerne Planen eller rettere Handlingen i Stykket til Substrat for Dialogens Vittighed, politiske og personlige Antydninger; de gjøre med andre Ord Dramets Hovedelement: Handlingen*)

---

*) Oehlenschlægers „Prometheus". Jean Paul „Vorschule der Æsthetik". Hegel sætter Handlingen og Charakterskildringen jevnsides, idet han meget rigtig betinger den ene ved den anden. Charakter-

Bihensynene underordnet; saaledes har Eugène Scribe i det bekjendte Stykke: „verre d'eau, ou: les effets et les causes" [hvorved han antyder Stykkets Idee: at vise Skjæbnens Magt, som kan udrette det Største (i menneskelig Forstand) med det Mindste (i menneskelig Forstand)] nok benyttet det bekjendte historiske, fatalistiske Moment, at Anna Malborough spilder et Glas Vand*) paa Dronning Annas Kjole, og at Malboroughs Hjemkaldelse fra Armeen derved bevirkes; men han har svækket denne Hoved-Aarsag, denne Forsynets Finger i de menneskelige Handlinger, ved andre paa den yderste Spidse opskruede, af ham selv udtænkte Biintriguer mellem Lord Bolingbroke og andre af Stykkets Personer; der viser sig just en Mangel paa „die geniale Besonnenheit"; denne Hoveddrivefjær var tilstrækkelig, i Forbindelse naturligvis med de, ved den foranledigede, nærmeste Aarsager, til at føre Handlingen Oplosningen imøde; men, for det forvænte Publikums Skyld, maatte Scribe gjøre Vorherres Viisdom piqvantere og ved denne Besssermachen har han stødt an imod den græske, klassiske: Handlingens Enhed**), som til alle Tider vil hævde sin Rettighed, selv naar Tidens

erne vise sig i Handlingen (men ogsaa i Dialogen) og denne fremgaaer af Charaktererne, disses Kollisioner og endelig Forsynets Indgriben i disse Vexelvirkninger.

*) Efter Smollet (Hist. of Engl.) en Kop Chokolade, men det har Scribe vistnok af sceniske Grunde forandret.

**) Aristoteles.

og Stedets Eenhed aldeles ere forglemte; i den Henseende var det franske klassiske Drama kunstmæssigere, men der holdtes igjen det Hele i de tre Eenheders Mundklemme, og Dialogens affekterede Pathos, saa at det romantiske Drama uden Sammenligning i dets Helhed er at foretrække for hint, naar man seer hen til de friske Spirer, som love, naar Gjæringen er forbi, et ægte moderne til Tidens Udvikling svarende Drama.*)

For at vende tilbage til Hugo: hans fabula er altid simpel og sand; Handlingens Udvikling ofte genial og Charaktererne som oftest godt holdte — endskjøndt rigtignok hans Triboulet i „le roi s'amuse" er noget unaturlig; der har nemlig Hugo paataget sig at bevise, at Triboulet, en vellystig Konges i Synden udlevede Haandlanger, og Majestætens i en fordærvet Tidsalder, ved et slibrigt Hof, og blandt raffinerede Libertinere opvorne pourvoyeur a la couche royale dog er et dydigt Menneske med et varmt følende Hjerte og en Faderkjærlighed til sin Datter, som kun lader sig nøie med at afvaske den Plet, Kongen har kastet paa Datterens Ære, med Majestætens Blod — men derimod taber han sig ofte i lange, yppige lyriske Udbrud, moralske Expektorationer og fjerner sig saaledes ikke sjeldent fra den dramatiske Diktion, og den for Handlingens raske Udvikling

*) Thi Racines og Corneilles Stykker ere trods deres mange, maaskee af ingen Tid, den græske undtagen, overtrufne Fuldkommenheder (især i Dialogen) dog nu antiqverede.

uundværlige, sammentrængte Korthed; derfor ere hans Stykker, deres mange store og poetiskvigtige Fortrin uagtet, ikke saa egnede for Scenen, som flere franske Dramaturgers dialogiserede Ubetydeligheder. Victor Hugos Fortrin i poetisk Henseende ere just Aarsagen til at han som Dramatiker staaer under Scribe i Popularitet. Hugo er nemlig en ægte Søn af den moderne, subjektive Poesi, og derfor hælder han, selv i sine Dramer (Goethes ovf. citerede Ord: „er hat viel Objectives" forrestten i Ære) til den subjektive Lyrik, Noget som maaskee ogsaa skyldes det Calderonske*) Dramas Indtrængen i Franskheden; Scribe derimod er mindre subjektiv, uden derfor at være mere objektiv; han indblander nemlig ikke saameget subjektive Anskuelser og Folelser i Behandlingen af Stoffet, uden at man derfor kan sige at Verdensaanden og dens Bevægelser skinne igjennem hans Arbeider; naar nu dertil kommer en vis ved Øvelse og skarp Forstand tilvunden Takt for det, der tager sig ud paa Scenen og det der ikke tager sig ud der, saa kan han naturligvis, med de mange collaborateurs Medhjelp undgaae Hugos Feil i Kompositionen, uden derfor at kunne sammenlignes med H. i Genialitet, i Ideen, den poetiske Skabelse og Konception. Dennes „Cromwell" f. Ex. er, som Planche udtrykker sig (l. c.) „irréalisable sur la scéne"; Lucrèce Borgia derimod, hans bedste Drama, er med

*) Goethes Ord herom ere i Sandhed mærkværdige, cfr. Eckermanns „Gespräche I p. 141, 218 og 232 f. Ex. „wie viel treffliche Deutsche sind nicht an Shakespeare und Calderon zu Grunde gegangen?

Bifald bleven givet paa **Theatre français.** Lucrèce og Gennaro ere Shakspearske Figurer fulde af Ynde og Kraft; Moderkjærligheden og Hævnen gaae med Ormuzds og Ahrimans dualistiske Splid igjennem denne Lidenskabernes Strøm og føre Forviklingen dens Opløsning imøde; i det Hele taget er dette Drama, trods dets Ild og Lidenskabelighed, mindre lyrisk i Tone og Dialog end hans øvrige, især **Hernani** og **Marion de Lorme.** Hans **Angelo Malipieri** er en byronsk Produktion, fuld af dæmonisk Skummelhed og negativ Lyrik, ligesom han i dette Drama og **Marie Tudor** har grebet Fantasiens vildeste Mark med en „skjælvende og klam Haand," som en fransk Kritiker*) noget sært udtrykker sig. Hvorom Alting er, en Epoche har han gjort ikke alene i den franske, men ogsaa i hele den europæiske Dramatik overhovedet; han har fulgt en ny Idee i den dramatiske Handling, som ikke, saavidt mig bekjendt, er bleven anvendt af Nogen før ham; det forstaaer sig, han skylder Shakspeare, de gamle Tragikere, Frankrigs Klassikere (Racine etc.), Tydskerne (Goethe, Schiller etc.) og Calderon Meget, men Noget har han lagt til af sit Eget, og dette Noget er tildeels fremgaaet af hele hans øvrige poetiske Dannelse (f. Ex. Byrons Indflydelse). Hugos Begeistring for Napoleon har ellers i den Henseende været af en betydelig Indflydelse; denne store Mands anende Tro eller Overtro, som man vil, har fundet Gjenklang hos den sværmeriske Digter, og

*) i „**Revue des deux mondes.**"

den napoleontiske Fatalisme er som sagt bleven hans Tragedies ledende Princip.

Som Romanforfatter divergerer Hugo mærkelig fra sin Charakter som Dramatiker, ved en Afverling, en Flersidighed i Invention og Behandling, der er saa meget frappantere, som man baade i hans Drama og Lyrik altid gjenkjender ham. Den som har læst hans rædsomme: Han d'Islande og Bug-Jargal der er ligesaa barok, som Navnet den fører, vil ikke falde paa, at Notre Dame de Paris er af samme Forfatter, som hine, naar han ikke seer det paa-Titelbladet. Igtrunden er det heller ikke at undre, naar man betænker, at Bug-Jargal er Frugten af 15 Dages Arbeide, et Arbeide, som Forfatteren i sit 16de Aar paa Grund af et Væddemaal paatog sig. Hovedideen, det ledende Princip er Venskabet: „l'amour sans ailes;" den er skrevet i de Dage, naar Kjærligheden endnu ikke har bemægtiget sig Ynglingens Hjerte, men hvor Venskabet i dets opoffrende, ideelle Skikkelse endnu er Maalet for hans Ønsker; her er det en Europæers varme Venskab for en Neger, som spiller Hovedrollen, medens det i hans næste Roman „Han d'Islande" er en Ridders („om det runde Bord") romantiske Kjærlighed til sin Brud, som i et nordisk Land afvexler med en islandsk Rovers Barbari og Grusomheder. Man seer, at Kjærligheden har løst Venskabet af, i den unge Digters lidenskabelige Sjel.

Begge disse Romaner, ligesaavel som hans psychologiske Skildring: „le dernier jour d'un condam-

né*) ere ungdommelige excentriske, ukunstmæssige, men med alt det geniale Produktioner; Notre Dame de Paris derimod, hans sidste Roman, er et sandt Kunstværk af litterærhistorisk Betydning, hvorved vi derfor maae dvæle lidt længere.

Hovedideen, det primære Livsprincip, Begeistringens Udgangspunkt i denne Bog er Kunsten, Architekturen, Kathedralkirken: „Notre Dame" og endelig Kjærligheden til denne Kirke med dens architektoniske Forholde. Dette Stof, som ved første Diekast ikke synes at tilbyde Fantasien nogen stor Tumleplads, eller Folelsen nogen særlig Anledning til Begeistring, har Digteren vidst at aflokke den hoieste Interesse; Hugo har givet denne Roman en national Baggrund („Weltzustand"), han har omgivet sit Maleri med det 15 Aarhundredes Ramme, og allerede derved opfyldt een af Kunstens hoieste Fordringer. Dernæst har han valgt nationale Typer: Phoebus, Gringoire, Claude Frollo, Qvasimodo; endelig har han saa at sige dyppet hele denne Skildrings Totalitet i Ironiens Styr, og derved gjort den udødelig; han har givet den en ironisk Tone, som lader Læseren ane en dyb Alvor.

Denne Ironi repræsenteres i „Notre Dame" specielt af Gringoire. Denne er en Skeptiker, en Eklektiker, som ikke ulig Shakespears Launcelot, blander Sandhed med Fjanteri, Alvor med Narrestreger;

---

*) Denne har tjent Jules Janin til Forbillede i hans: „l'ane mort, et la femme guillotinée."

man kan ikke blive klog paa ham, thi just hvor man vil holde hans Troesbekjendelse, hans egentlige Mening fast, og just naar man med Længsel imødeseer Resultatets Fødsel, slipper han bort som en glat Aal, som en Proteus, der kun lader sig udfritte i sin egen eventyrlige Skikkelse, som han altid tilsidst vender tilbage til, nemlig Ironiens. Han har Noget tilfælles med Sancho Pansa, Noget med Falstaff, Noget med Goethes Mephistopheles og med Lucifer i Byrons „Cain;" men desuden har han det, som kun lader sig udtrykke paa fransk: „quelque chose comme le raisonnement opposé au sentiment;" han er, ligesom Saint Beuve siger: „pauvre diable rabelaisien, ... se guerissant d'une manie par une autre."

Men hvem gjelder da, og hvorpaa gaaer da Gringoires Ironi ud? Den strækker sig til Alt, som den berører, men navnlig raillerer den over den Architekturens Kultus, som udgjør den troende Substants, den egentlige Religion i „Notre Dame"; i poetisk Henseende er han juste-milieu, hvilket Digteren ontyder med følgende Ord: si Gringoire vivait des nos jours, quel beau milieu il tiendrait entre le classique et le romantique".

Blandt Andet viser han os f. Ex. en tragisk Digter, forladt og melancholsk, som i al sin Smerte og „Zerrissenheit" standser ved Beskuelsen af „For-l'Eveqve's" = Kapellets udvendige Skulptur = Prydelser og dette gjør han „dans un de ces moments de jouissance egoiste, exclusive, supréme, ou

l'architecte ne voit dans le monde, que l'art et voit le monde dans l'art.“ Denne Charakter og tildels ogsaa Gringoires erindrer om Jaqves i Shakspeares: As you like it; det er den samme mystiske uforklarlige, men dog vor Medfolelse opvækkende Melancholi, hvis Grund vi kun kan ane, men som derfor ogsaa desto mere rorer os, da vi ikke fuldkomment fatte den; overhovedet er dette Shakspeares Princip aldrig gauske at afflore sine Figurer og Ideer af stor Virkning for Læserens Interesse, da dennes Fantasi derved sættes i Virksomhed og han saaledes paa engang nodes til at recipere og producere.

Den samme satiriske Tone finder man endvidere hos Phoebus i dennes afstikkende Kontrast mod de unge, naive og noget koqvette Piger paa Gondelauriers Hotel.

Dog med Eet forsvinder Ironien; Præsten, Qvasimodo, Esmeralda træde op med Lidenskabens Pathos, og et endnu hojere, nemlig Skjæbnens Pathos staaer igjen over dette med Fatums ubonhorlige Vælde; ligesom i Hugos Tragedier, staaer Moirernes Jernhaand over disse Figurers Handlinger og Bevægelser, uden Medfolelse, uden Miskundhed. Derfor skeer det ogsaa som Saint-Beuve udtrykker sig, at: „Il manque un jour céleste à cette cathédrale sainte; elle est comme eclairée d'en bas par des soupiraux d'enfer“; kun troer jeg denne ellers skarpsindige Kritiker har Uret i, hele Tiden at stikle paa Victor Hugos, som han siger: „infernale Charakter,“ thi paa denne Maade bliver Goethes „Faust“,

Shakspeares Dramer, de gamle Tragikere etc. ogsaa infernale. Saint-Beuve burde huske paa, at om Gud end ofte viser Miskundhed, straffer han dog tillige med en guddommelig Kraft; han er langmodig, men ogsaa inexorabilis ikke at tale om, at den klassiske Auskuelse af Guddommen,*) er denne meget værdigere i dens strænge Retfærdighed, lige fjern fra Medlidenhed og Vrede, end den romantiske i al dens anthropomorfistiske Sentimentalitet. — Dandserinden Esmeralda elskes af fire Personer i dette Drama, nemlig en Soldat, en Poet, en Præst og Qvasimodo; de ved denne firedobbelte Kjærlighed frembragte Forviklinger danne Episoder i den store Verdensanskuelse, som ved sin, skjønt under Ironiens Dække skjulte Alvor, dog uden Episoder vilde trætte Læseren for Meget; Episoderne ere fortræffelige, Ariosto værdige; og mange af dem erindre ogsaa om Ariost, saaledes f. Ex. ere der flere Træk af den bekjendte Episode med Feen Alcina, ligesom det især er Kontrasten mellem Esmaraldas Skjønhed, og Qvasimodos Hæslighed, der frembringer en ægte komisk Virkning midt i dette Værks øvrige Alvor.

Og saa Slutningen, hvor ikke alene Episodernes Helte og Heltinder, men ogsaa andre poetiske Figurer, gjennem Kampe, over Blod og Brand, og i en Higen efter deres Endeligt, det være sig glædelig eller sørgelig, føres en haablos Ruin imøde, medens

*) Jeg mener den øverste Guddom: fatum.

Lyrikens Orgel toner igjennem den gamle Domkirke og akkompagnerer det bekjendte deilige Digt i Feuilles d'Automne: „Ce qu'on entend sur la montagne,“ en deilig Sorgens og Tvivlens Symfoni svarende fuldkomment til hele Romanens Alvorstone.

Der er Noget i dette Digt, som før bemærket, af „Faust,“ uden at være taget derfra; der er en ironisk Alvor, en Dualisme og endelig en mystisk Kolorit saaledes som i hint goetheske Digt; og sætter jeg end ikke „Notre Dame“ ved Siden af Faust, finder jeg at denne ene Roman, selv om Hugo aldrig havde skrevet og aldrig skrev Mere, fuldkomment berettiger Goethe til hine store Ord i „Gespräche mit Eckermann“: „sein (Hugos) Talent ist incommensurabel.“

Dog staaer Hugo øverst som Lyriker, og det er egentlig i den Egenskab, at jeg har giemt mig ham tilsidst. Det er i den Egenskab, at han især har gjort en Epoche i den nyfranske Poesi siden Julirevolutionen, som berettiger til store Forhaabninger om den tilkommende franske Poesi (cfr. „Revue des deux mondes“ 21. 1840. pag. 689—702: „dix ans aprés en litterature“ ved Sainte Beuve). Som saadan hører han til de primitive, selvstændige Naturer, der have hele store nye Ideer færdige i deres Fantasi, i Modsætning til de mere kvindelige og svagere Digtere, som kun kunne udstyre det Givne med Billeder og Poesi, men ikke selv give af sit Eget noget afrundet Helt. Saadanne Digtere ere f. Ex. Chamisso, Hölty, Southey, Wordsworth, Coleridge og utallige andre, Jean Reboul, Musset og i det Hele

taget dem, man plejer at henregne til anden og tredje Rang; medens derimod: Goethe, Schiller, Byron, W. Scott, Oehlenschlæger, tildels Ewald; Tasso, Ariost, Dante, Shakspeare, Cervantes, Camöens o. a. fl. ere ægte primitive Digtere, endskjøut der naturligvis selv blant dem ere uendelig mange Gradationer og Nuancer.

I sin Lyrik har Hugo lagt en Flersidighed for Dagen, som i flere Henseender kunde sammenlignes med Goethes. Hugo kan baade være „heiter" „harmlos," som han; undertiden ogsaa elegisk som Goethe, endskjøndt den byronske Lyrik dog er hans egentlige Element. Saaledes har Hugo i sine „Orientales" med Hafiz's Naivitet og i Diamys billedrige Sprog, leveret Digte, der ofte erindre om Goethes: „Westöstlicher Divan," hvor Fantasien uden af de stærkere Følelser at ledes til noget enten Alvorligt eller Mørkt, fri og „harmlos" boltrer sig i Tankens og Virkelighedens umaalelige Rige. — Men det er alligevel ikke i „les Orientales" at Hugo som Lyriker har kulmineret; i dem viser han mere sin Kunstfærdighed i Forbindelse med en yppig Fantasi; i hans næste lyriske Samling derimod: „les feuilles d'Automne" see vi Mennesket, med det saarede, varme Hjerte, see vi Digteren som Digter, i hans Kamp med sin egen Prosa, som Menneske med Omverdenens Materialisme og de civiliserede Forholdes Forkeerthed. Hans Ungdoms og Manddomssorger blandede med Poesiens Nydelser og andre f. Er. Kjærlighedens aandige Glæder, træde her frem

i en ved forøget Dannelse og Studium forædlet og afsleben Form. De svare til den Titel de føre; det ere mangen Sorgs, mangen Glædes, mangt et Savns og mangen Henrykkelses modne Sjelefrugter, Hugo her har offret paa Litteraturens Alter.

Men Høsten er forbi, Efteraarets svulmende Druer, bugnende Frugttræer, og bølgende Kornmarker ere vegne for Vinterens Kulde og det hvide Sneetæppe. Hugo synger i det lange Tusmørke og han seer kun Livets og Tidens mørke, kolde Side. Saaledes ere hans „Chants de crèpuscule" sande Tusmørkesange; Sainte Beuve siger træffende om dem: „c'est comme l'indique le titre, une heure déjà assombrie, le declin des esperances, le doute qvi gagne, l'ombre alongée, qui descend sur le chemin, et avec cela, a travers les aspects funèbres, des douceurs partienliéres comme il en est à cette heure charmante; la nuit qui s'avance, mais la nuit qui la tristesse aime comme sa soeur." De ere alle Variationer paa Byrons Digt:

„There's not a joy the vorld can give, like that it takes away,
When the glow of early thought declines in feelings dull decay;
'Tis not on youths smooth check the blush alone, which fades so fast,
But the tender bloom of heart is gone, ere youth itself be past.

Then the few whose spirits float above the wreck of happiness
Are driven o'er the shoals of guilt or ocean of excess;
The magnet of their course is gone, or only points in vain
The shore to which their shiver'd sail shall never stretch again.

Then the mortal coldness of the soul like death itself comes down;
It cannot feel for others' woes, it dare not dream its own;
That heavy chill has frozen o'er the fountain of our tears,
And though the eye may sparkle still, 'tis where the ice appears.

Though wit may flash from fluent lips, and mirth distract the breast
Through midnight hours that yield no more their former hope of rest;
'T is but as ivy-leaves around the ruin'd turret wreathe,
All green and wildly fresh without, but worn and grey beneath.

Oh could I feel as I have felt, — or be what I have been
Or weep as I could once have wept, o'er many a vanish'd scene;

As springs in deserts found seem sweet, all brackish
though they be,
So, 'midst the wither'd waste of life, those tears would
flow to me".*)

Dog — det er ikke blot denne Individets Vinteraften, det er ogsaa hele vor Tids Tusmørke, som

---

*) Ei giver Verden os en Fryd saa stor, som dem den brat
Berøver os, naar Hjertets Ild slaaer over i Tankens Nat;
Ei Rosen paa den Unges Kind blot døer saa hastig hen,
Nei! Hjertets zarte Blomster visne længe før end den.

Thi de Faa, hvem Skjæbnen Medgangs lette Snekke gav,
Dels drive blindt paa Syndens Skjær, dels om paa Vellysts Hav;
Og har de ei Kompasset tabt, omsonst det viser hen
Til Kysten, som det lække Vrag skal aldrig naae igjen.

Da falder over Hjertet Dødens kolde, klamme Dug,
For Andre har det intet Slag, og for sig selv kun Suk,
Thi Taarens Væld i Hjertets Vinternat er frosset til,
Og funkler Øiet end, det er kun Isens Straalespil.

Skjøndt Vid kan spille tit og Latter klingre fra vort Bryst
Ved Midnat, som nu vies blot til vilde Orgiers Lyst,
Det kun er som Ruinen vildt omslynget udenpaa
Af Efeuranken frisk og grøn, men inde — skimlet, graa.

O, kunde jeg føle nu som før, og græde som jeg har
Saa ofte grædt i sounden Tid, mens jeg en Anden var;
Saa kjær som Kilden er den Vandringsmand paa Ørknens Vei
Saa vilde midt i Livets Øde Taaren være mig.

Da Digteren skrev denne Sang, som var bestemt til at sættes i Musik af Thomas Moore, var han 26 Aar.

rører sig i disse Hugoske Sange. Derfor blive de heller ikke staaende ved hans egen subjektive Hælden til Graven, ved hans egen Livsaftens Tusmørke, som kun bebuder en kommende Nat for den tvivlende Digter; men de beskjæftige dem tvertimod med det Tidens Tusmørke, som ligt Aftenrøden seer en kommende Morgen imøde. Men desværre her forlader Hugo dens Brøst og Trøst i dens Almindelighed altforofte, og taber sig i Politikens Specialiteter. Han træder her frem som tilhørende et vist politisk Parti og Digteren maa vige for Statsborgeren (vide ovf. Goethes citerede Ord om Politiken i Poesien). Oden, denne Pindars og Horatses Høisang, misbruger han til at udtrykke trivielle politiske Anskuelser med; bedre at Horatses: „Pindarum qvisqvis studet imitari“ passede paa ham i dette Tilfælde! Vel har han Ret hvor han siger, at Digterens Sjel er som Klokken, der ringer ved hver Festlighed, hver Sorg, for Bryllup som Begravelse (tanqvam æs tinniens), men den er ikke Præsten, der udvikler sin Text; den angiver det i dets Almindelighed, men indlader sig ikke paa minutiøse specielle Drøftelser. Overhovedet Politik! Politik! er den nyfranske, ja overhovedet den moderne Poesies onde Princip, dens skadelystne og skadefro Ahriman. I denne Del af „Chants du crepuscule“ er desuden en prosaisk Blanding, et trivielt Potpourri af monarchiske Reminiscentser, christen Fraseologi, Saint-Simonistiske Ønsker og endelig politisk Liberalisme. Man mærker tydelig paa disse Digte, at de ere blevne til i et udenfor dem selv lig-

gende Øiemed; de ere ikke skrevne i Digterens uvilkaarlige Begeistring for Ideens Skyld; men de ere skrevne paa egen eller Andres Kommando og beregnede paa visse Læsere, for at frembringe en vis Virkning; de ere som en fransk Recensent træffende udtrykker sig: „voulues" ikke „venues". En saadan praktisk Anvendelse er, som Hegel (l. c.) siger, en Nedværdigelse for Poesien som „ihren Zweck in sich selbst hat." — Blant de øvrige er det ikke let at fremhæve noget; de ere alle saa sande og høre alle under Hjertets Lyrik; dog vil jeg især gjøre opmærksom paa den 29de, som begynder:

„Puisque nos heures sont remplies
De trouble et des calamités;
Puisque les choses qve tu lies
Se detachent de tous cotés . . . .

som aander en dyb Melancholi i et omt Hjerte; og saa „la cloche", hvor han sammenligner Klokken med Digtersjelen, endskjøndt dette Digt rigtignok bærer nogle Spor af Schillers „Lied von der Glocke". — Ogsaa i denne Samling har Napoleon begeistret Victor Hugo, et Bevis mere paa Hugos dygtige, udholdende Natur, som ikke flagrer med flygtig Ild fra det Ene til det Andet, uden at holde sig stadigt til det engang Begyndte, men som, her i en god Betydning, er: „non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo"; han vil ikke slippe Gjenstanden for sin Begeistring, førend han har udtømt den af Klippen frembrydende Begeistringsstraale; men naar udtømmes den i Napoleons Liv

slumrende Poesi? Hugo har nu besjunget Napoleon fra hans Lykkes glimrende Dage til hans Ligbegjængelse*), i hvilken Anledning han dette Aar har udgivet en Cyklus lyriske Digte.

Den sidste betydelige Samling lyriske Digte er dog hans: „Rayons et ombres" udkommen i Paris 1840. Denne vidner om et Kjæmpeskridt i Hugos baade poetiske og religiose Udvikling. Allerede Fortalen indeholder hans Troesbekjendelse og viser tydelig at Hugo, skjondt baade Digter og Franskmand, er kommet langt ud over Umiddelbarheden, at han klover det sidste Stykke af Reflexionens Hav med stærk Arm, at han allerede har den ene Fod paa Ideens blomstrende Strandbred. Men den nylig tændte Tankens Ild brænder urolig, den skyder Gnister; Hugo bliver undertiden siddende i Paradoxer. Jeg kan desværre ikke hidsætte hele hans Fortale, men den er altfor mærkværdig til at jeg ikke skulde citere Stykker af den; saaledes siger han f. E.: „L'un des deux yeux de poëte est pour l'humanité, l'autre pour la nature. Le premier de ces yeux s'appelle l'observation, le second s'appelle l'imagination. — De ce double regard toujours fixé sur son double objet nait, au fond du cerveau du poëte, cette inspiration une et multiple, simple et complexe, qu'on nomme le genie."

*) Som et Tegn mere paa hans Begeistring for Napoleon kunde anføres hans Udraab i Fortalen til: Rayons et ombres — „Je voudrais être empereur."

Efter at han nu fremdeles har udviklet at Poesien ikke alene „nihil humani" men ogsaa „nihil ad naturam universam pertinentis", a se alienum putat" og navnlig fremhævet „cette profonde peinture du **Moi***), qui est peutètre l'oeuvre la plus large, la plus generale et la plus universelle qu'un penseur puisse faire", bliver han ved:

„Il (le poëte) aurait le culte de la conscience comme **Juvénal**, leqvel sentait jour et nuit: „un temoin en luimème", „nocte dieqve suum gestare in pectore testem"; le culte de la pensée comme **Dante**, qvi nomme les damnés: „ceux qvi ne pensent plus", „le gente dolorose ch'anno perduto il bon del intelletto"; le culte de la nature comme **Saint Augustin** qui, sans crainte d'être déclaré pantheiste, appelle le ciel „une creature intelligente": „coelum coeli creatura est aliqva intellectualis."

„Et ce qve ferait ainsi, dans l'ensemble de son oeuvre, avec tous ses drames, avec toutes ses poësies, aves toutes ses pensées amoncelées, ce poëte, ce philosophe, cet esprit, ce serait, disons le ici, la grande epopée mysterieuse, dont nous avons chacun un chant en nous-même, dont **Milton** a ecrit le prologue et **Byron** l'epilogue: le Poeme de l'Homme." Endelig slutter han sin interessante Fortale med disse Ord, hvor han taler om sig selv, l'auteur i tredie Person: „Sans mécon-

*) Jeget.

naitre la grande poesie du Nord représentée en France même par d'admirables poetes, il a toujours eu un gout vif pour la forme meridionale et précise. Il aime le soleil. La Bible est son livre.*) Virgil et Dante sont ses divins maitres. Toute son enfance, a lui poete, n'a eté qu'une longue rèverie melée d'ètudes exactes: C'est cette enfance, qvi a fait son esprit ce qu'il est. Il n'y a d'ailleurs d'aucun incompatibilité entre l'exact et le poetique. Le nombre est dans l'art comme dans la science. L'algebre est dans l'astronomie et l'astronomie touche à la poesie; l'algébre est dans la musique, et la musique touche a la poesie. L'esprit de l'homme a trois clefs qvi ouvrent tout: le chifre, la lettre, la note. — Savoir, penser réver, tout est là."

Er det ikke en sjelden Fortale, en i Sandhed brillant Ouverture til den Række af begeistrede Sange, som denne ægte lyriskmusikalske Samling indeholder.

Det første Digt i Samlingen hedder: „fonction du poëte". Enhver, som læser dette Digt med Opmærksomhed, vil deri finde en indre Lighed med

---

*) Ligesom Byrons, med hvem Hugo i Smagen ogsaa har en stor Forkjærlighed for Dante tilfælles.

med det første Digt i J. L. Heibergs „Nye Digte" som bærer Titelen: „Gudstjenesте". Det er inddeelt i to Hovedafdelinger og den sidste af disse i 6 mindre Afsnit. Den første Afdeling begynder med disse Ord:

„Pourquoi t'exiler o poëte,
„Dans la foule, ou nous te voyons?

Fjerde Vers i samme Afdeling lyder saaledes:

"Va dans les bois! va sur les plages!
Compose tes chants inspirés
Avec la chanson des feuillages
Et l'hymne des flots azurés!
Dieu t'attend dans les solitudes
Dieu n'est pas dans les multitudes.
L'homme est petit, ingrat et vain
Dans les champs tout vibre et soupire
La nature est la grande lyre
Le poëte est l'archet divin!"

I 2den Afdeling derimod hedder det i tredje Vers:

„Dieu le veut, dans le temps contraires,
Chacun travaille et chacun sert.
Malheur à qui dit à ses fréres:
Je retourne dans le desert!
Malheur à qui prend ses sandales
Qvand les haines et les scandales
Tourmentent le peuple agité!
Honte au penseur qui se mutile
Et s'en va, chanteur inutile,
Par la porte de la cité!

Og senere:

„Mais Dieu jamais ne se retire!
Non! jamais, par les monts caché
Le soleil, vers qui tout aspire,
Ne s'est complétement couché!
Toujours, pour les mornes vallées,
Pour les ames d'ombre aveuglées,
Pour les coeurs que l'orgueil corrompt,
Il laisse, audessus de l'abime,
Quelques rayons sur une cime,
Qvelques verités sur un front!

Fremdeles siger han til Alle, til: „les generations", „les douteurs", „philosophes", „naufragés" „sages", „lutteurs", „hommes de perseverance", „chercheurs qu'une lampe accompagne, etc.:

„Courage! — dans l'ombre et l'ecume
Le but apparaitra bientôt!
Le genre humain dans une brume,
Ces l'enigme et non pas le mot.

Assez de nuit et de tempête
A passé sur vos fronts penchés.
Levez les yeux! levez la tête
La lumiére est là-haut! marchez!

Endelig slutter han med:

„Car la poesie est l'etoile
Qui mene à Dieu rois et pasteurs!"

Forresten maa den læses heelt ud, naar man skal kunne følge den store Tanke, Digterens høje Funktion, som gaaer igjennem denne Poesiens Hoisang, og

hvor Skjalden dog tilsidst, som hos Heiberg, bor ligesom Gud i Andres Selskab og seet af Andre, digte og virke, ikke isolere sig i Hovmod.*) „Regard jeté dans une mansarde" slaaer ind paa det napoleonske Gebet; „Le monde et le siècle" er Frugten af Hugos modne, alvorlige Verdensbetragtning; men det jeg som lyrisk Digt sætter øverst i denne Samling er hans: „Guitarre". Hør engang!:

„Gastibelza, l'homme a la carabine
Chantait ainsi:
„Quelqu'un a-t-il connu Donna Sabine
Quelqu'un d'ici?
„Dansez, chantez, villageois! la nuit gagne
Le mont Falù
Le vent qvi vient à travers la montagne
Me rendra fou!

„Qvelqu'un de vous a-t-il connu Sabine
Ma sennora?
Sa mére etait la vieille maugrabine
D'Antequera
Qvi chaque nuit criait dans le Tour-Magne,
Comme un hibou
Le vent qvi vient a travers la montagne
Me rendra fou.

*) Det kunde være interessant at sammenholde denne Anskuelse med Lord Byrons i Cain, hvor Lucifer just siger det Modsatte om Gud: „at han er alene, isoleret, uden Omgang: „he is alone, indefinite, indissoluble tyrant", eller: „let him sit on his vast and solitary throne" etc.

„Dansez chantez! des biens que l'heure envoie,
Il faut user
Elle etait jeune et son oeil plein de joie
Faisait penser.
A ce vieillard qu'un enfant accompagne
Jetez un sou!...
Le vent qvi vient à travers la montagne
Me rendra fou.

Og senere hen:

„Le roi disait, en la voyant si belle
A son neveu
„Pour un baiser, pour un sourire d'elle
Pour un cheveu
„Infant Don Ruy, je donnerais l'Espagne!
„Et le Perou!“ —
Le vent qvi vient à travers la montagne
Me rendra fou.

Fremdeles de to sidste Vers:

„Sur ce vieux banc souffrez que je m'appuie
Car je suis las
Avec ce comte elle s'est donc enfuie!
Enfuie helas!
Par le chemin qvi va vers la Cerdagne
Je ne sais où ...
Le vent qvi vient à travers la montagne
Me rendra fou.

Je la voyais passer de ma demeure
Et c'etait tout.

Mais à prèsent je m'ennuie a toute heure
Plein de degoût,
Reveur oisif, l'ame dans la campagne
La dague au clou...
Le vent qvi vient à travers la montagne
M'a rendu fou."

Hvilken Virkning gjør ikke Omqvædet der; det Hele er forresten saa lyrisk, saa poetisk tænkt, saa smukt gjengivet, at jeg maa anbefale Enhver, at læse dette Digt heelt. Det har da ogsaa vundet almindelig Anerkjendelse. I det engelske Tidsskrift Athenæum, Edinburgh Review og flere Steder er det især fremhævet som Tegn paa Hugos lyriske Kraft og Ynde.

Men jeg sagde denne Samling vidnede ogsaa om Hugos religieuse Udvikling; der vil jeg da igjen citere det første Digt: „la fonction de Poëte, „Tristesse d'Olympio og følgende:

Dieu qui sourit et qui donne
Et qui vient vers qui l'attend'
Pourvu que vous soyez bonne
Sera content

Le monde où tout étincelle
Mais où rien n'est enflammè
Pourvu que vous soyez belle
Sera charmé. etc.

Overhovedet er det et glædeligt Fænomen, naar Digteren, naar Mennesket, efter at have tumlet sig i Verdens vanitas og gjennemgaaet alle Tvivlens,

alle Fortvivlelsens, Vantroens og Fornægtelsens Kampe, endelig vender tilbage til sin Gud, sin Tro og sit Haab, luttret og med Afsmag og Afsky ikke for Verdens vanitas alene, men ogsaa for Hovmodens og Tvivlens Fornægtelser; det var den Epoche Byron var begyndt at gjennemgaae, da han altfor tidlig midt i Ædelmodighedens Opoffrelse døde i Missolunghi, (det samme Sted, hvor Freden for Grækenlands Vel senere blev sluttet); det er den Epoche Victor Hugo nu ogsaa er begyndt at gjennemgaae, og det er maaskee derfor først herefter, at man kan vente sig hans Talents og hans Livs modnere Frugter.

„Les voix interieures" har jeg med Villie oversprunget, da de vist ere hans lyriske Naturs meest negative og mindst heldige Produkter.

Her forlade vi da Victor Hugo, Repræsentanten for hele den nyere franske Poesi, en stor Natur som omfatter ikke mindre end tre Sider af den, tre Epocher i den, som viser os dens religiose, fremmede (tydsk-engelsk-italienske) og napoleonske Elementer i tre forskjellige poetiske Former (Digtearter) den episke, dramatiske og lyriske og som endelig repræsenterer Romanticismen i dens Barndom og dens Kampe (Globes Polemik) dens Manddom og Seier (over Klasßicismen) og til tredje og sidst, dens af Julirevolutionens og andre tildeels politiske Rystelser fremgaaede, endnu ikke til Modenhed komne Modifikationer og Retninger, hvis Kulmination en fransk Kritiker (Philaréte Chasles) lover Frankrig i disse forskjellige Retningers, forskjellige Lysstraalers

Koncentration i et af denne Gjæring opstaaet Genis, (i Ordets moderne [Hegel] kolossale Betydning) Brændpunkt.

Af andre Lyrikere har jeg allerede nævnet A. de Vigny*) og A. de Musset, men ingen af dem fortjener egentlig, efter min Mening, (og det er den, jeg især gjør gjeldende) at betragtes som en litterærhistorisk Milepæl, et Moment, som afslutter eller begynder en ny Vei i Poesien;**) ingen af dem udmærker sig ved noget Originalt, noget Eget, ham selv tilhørende; hos begge den samme „Zerrissenheit", den samme Blaseerthed, samme Weltschmerz, Hypochondri, Jamren; samme Opkog af Byron og Rousseau; samme Koqvetteren med (ikke som hos Hugo, Anatomi af) Jeget og dets Ulykke; de staae i en vis Henseende, paa sin Maade ved Siden af Heinrich Heine, kun have de den Alvor, han mangler, og mangle den bidende Satire, den Ironi og Vittighed, han er i Besiddelse af.***) Men der er en anden Lyriker, vi

*) Romanen: Cinq-Mars og Dramaet: Chatterton have vakt stor Sensation i den franske Verden.

**) Om ingen kan dette maaskee saa fuldkomment siges som om Goethe, hvem man just passende kan sammenligne med en Milepæl paa Poesiens Vei, der baade afslutter een Periode og begynder en ny.

***) Mere passende kunde man maaskee sammenligne Heine med Barbier, den største franske Satiriker, selv Boileau ikke undtagen. Barbier har mere Alvor, mere Oprigtighed end hin; Heine derimod mere vittig Spot, mere saarende Raillerien end Barbier. Barbier kan ikke

med mere Rette bør dvæle ved: Jean Réboul, Chateaubriands og Lamartines sande Elev. Hos ham er det især den christelige Folelse, den stærke oprigtige Tro, som fortjener at fremhæves, saameget mere, som man kan see at Tvivlen ogsaa i hans Sjel har kjæmpet med Troen; saaledes begynder hans Ode til Christus:

O Christ! delivre nous de l'intime blasphême,
Ou notre âme s'abjure et s'oublie elle-même, etc.

„Le Christ a Gethsemane" er maaskee det Christeligste Nutidens Poesi har at fremvise, men — det vil desværre ikke sige Meget. En Romance: „L'Arabe a son courrier" vidner om lyrisk Kraft og Energi i Udtrykket.

Foruden de Anforte ere der Hundreder af Talenter og Ikketalenter som have spillet storre eller mindre Rolle i den nyfranske Poesi, saaledes kunde man nævne Charles Nodier, som, skjont ikke Romantiker, dog

---

holde sig ligegyldig, kold i Lastens Skildring, som den negative, raffinerede Heine, hvem det ikke er saameget om Dyd og Moralitet som om Ikke-Latterligt at gjøre. Jean Paul siger: „den umoralske Tidsalder tager Satiren op som Spøg, den poetiske Tidsalder tager Spogen op som Satire;" hvis dette forholder sig rigtig, er Tidsalderen forsaavidt umoralsk, som den leer ad Satiren, og forsaavidt ikke upoetisk som den sjelden tager Spogen op som Satire; ialtfald er det i moralsk Henseende ikke noget godt Tegn, at Lasten gjøres latterlig, thi man leer kun ad det Ubetydelige „Nichtswürdige", Dumme, Forkeerte, og som Saadant behandler Heine det Lastefulde; medens Barbier derimod kan komme i Harnisk over det.

har havt en ikke ubetydelig Indflydelse paa Romanticismen; Edgar Qvinet, Forfatteren af et Digt: „Napoleon", Soumet, A. og E. Deschamps Oversætteren af Dantes: „l'inferno"; Merimée (Theatre de Clara-Gazoul Mosaique double meprise etc.) Alphonse Karr; Jules Sandeau („Marianna etc.") Michel Masson („Souvenirs d'un enfant du peuple") o. m. fl. ere at betragte som Drabanter der følge hine dygtige Planeter, (Sole tør jeg ikke kalde dem) som jeg længst har dvælet ved.

Mager har i sin franske Litteraturhistorie opramset dem allesammen, selv Litteratorer som Marmier, Philaréte Chasles o. a., men et Navneregister ligger udenfor denne Afhandlings Tendents, og vi maae derfor lade os nøie med de allerede anførte.

Nu kunde det ved første Øiekast synes, som var en Charakteristik af de nyfranske Digtere ikke nogen passende Besvarelse af det forelagte Spørgsmaal om „den poetiske Smags Frem- eller Tilbageskridt" eller ialtfald kun en partiel, forsaavidt som derved kun en lille Deel af den franske Smags Repræsentanter, kun en ubetydelig Part af den franske Nation kom i Betragtning, men jeg skal søge at bevise, at hermed er idetmindste den vigtigste Deel af Spørgsmaalet færdig.

For det første er det jo Digterne som give Smagen, Kritiken Stof til Recension, Stof til Bedømmelse; thi der kan naturligvis ikke her være Talen om „Smag" som et abstrakt Begreb, uden noget konkret Fundament; der er Talen om, hvad tiltaler det

franske Folk i poetisk Henseende og hvad ikke? Dette i dets Konkrethed almindelige Princip fremtræder nu naturligvis i forskjellige givne Værker, thi kun i disse kan Folkets Smag, kan dette Princip komme til Bevidsthed, og kun i denne Selvbevidsthed kan det blive Gjenstand for videnskabelig Drøftelse. At fastholde Mængdens, Majoritetens ja selv Kritikernes „Smag“, i dens indre undtrykte, ja selv i dens almindeligt ikke konkret udtrykte Skikkelse, vilde være en Chimære, selv hvor den er kommet til mere Fasthed og Modenhed, end Tilfældet er i Frankrig. Forfatterne, og inden snævrere Kreds Digterne, ere udsprungne af Folkebevidstheden; deres Meninger, Tanker, Ideer ere Gjenklang af det som Folket, sig selv mere eller mindre bevidst, besidder af aandeligt Forraad. Vel kan nu dette aandelige i Nationen slumrende Element ofte være den selv i dens Masse uklart, men da er det Geniet, da er det den store Digter, som griber Gnisten, oppuster den til en hellig Flamme og lyser dermed for sit Folk; da først erkjender det: dette var jeg i Besiddelse af, men kun han kunde finde det — og Digteren bliver populær, selv hvor han i Forstningen, forend Massen havde besindet sig, modte Modstand. Nu kan Digteren enten i sin Objektivitet gribe det almindelige Menneskelige, som alle Nationer, alle Folkeslag have tilfælles; han kan lege med de almindelige Folelser og Lidenskaber, hvad enten han individualiserer dem i bekjendte historiske Begivenheder, eller han inkarnerer dem i sin egen Fantasis, sin egen poetiske Skaberkrafts Skikkelser; eller han og-

saa kan lade mere konkrete, kun hans eget Folk egne Folelsenuancer, Skikke, Sædvaner, Historie etc. træde frem i poetisk Form; i begge Tilfælde bliver han populær, naar hans Poesi tilfredsstiller hoiere Fordringer, naar han gjor den almindelige af Nationens Majoritet og da navnlig den dannede, Tonen angivende Del anerkjendte poetiske Lov (den poetiske Smag) tilpas. At nu denne Lov modificeres af forskjellige Hensyn, at den varierer efter de forskjellige Tidsaldere og fluktuerer med Aarene, som alle andre menneskelige Meninger, er bekjendt nok og trænger ikke til nærmere Argumentation; selv een talentfuld Mand, een Digter kan omstode den bestaaende Smag ɔ: han gjor Folket opmærksomt paa andre i det selv slumrende, og af de da herskende, tilbagetrængte poetiske Elementer. Som Exempel herpaa kunne anfores: hertillands Ewald og Oehlenschläger, som greb det nordiske Element; i Frankrig V. Hugo o. a. som tilbagetrængte den herskende Klassicismus og saaledes forskjellige hos de forskjellige Nationer. Som oftest, for at undgaae de altfor bratte Overgange, maa den originale, geniale Digter, bibeholde en Side af den bestaaende Smag, medens han saa ubemærket som mulig blander en ny Retning ind i sit Kunstværk, ligesom naar man giver Born Medicin, og saaledes bliver han ved, indtil han har indfort en heel ny Poesi; men — det er ikke min Hensigt at udtomme alle de forskjellige Maader hvorpaa det Nye overhovedet fortrænger det Gamle, her vil jeg kun gjore opmærksom paa hvorledes Poesien er betinget af den poetiske Smag og omvendt.

Mennesket bestaaer nu engang af to Dele: Sjæl og Legeme; det Aandelige modificeres af det Sandselige og Materielle; selv Digtekunsten, Aandens høieste, ædleste og fineste Udtryk staaer i en vis, mere eller mindre betydelig Relation til det Materielle. Selv i hin homeriske gyldne Tid vandrede Rhapsoderne om og sang deres Digte for Folk for at — leve og modtage Gaver; heraf fulgte at det maatte være dem om at gjøre at behage og at de i deres Sange maatte tage Hensyn til Popularitet; Troubadourer, Minnesangere, og Minstrels sang for Fyrster og Borgherrer og vilde ogsaa behage, vare heller ikke følesløse for Guld og Ære; og i vor Tid, Materialismens Guldalder, er det da let at indsee, og Erfaringen lærer det hver Dag, at Penge og andre personlige Hensyn spille en vigtig Rolle hos Digtere og Forfattere. Der er nemlig et Slags Mennesker, som hedde Forlæggere; de ere i vor Tid Poesiens Accouchører, uden deres Hjelp kan neppe nogen Bog komme til Verden, thi Bogtrykkerkunsten er kommen istedetfor Oplæsningen af Digterværkerne, som fandt Sted hos Rhapsoder og Troubadourer; disse Folk betale nu godt for det, de kalkulere, skal faae Afsætning, de studere Folkesmagen i alle dens Skikkelser og observere, hvilket Slags Bøger de sælge mindst eller meest af; dette opmuntrer naturligviis Forfatterne til at arbeide i de Fag, og ifølge de Smagsnormer, som Forlæggerne betale høiest; og saaledes skeer det ad denne materielle Vei at Digterværkernes Tone, Tendents o. s. v.

betinges af Folkesmagen, af det kjøbende Publicums Liebhaberi*).

Men Smagen er ikke een, der ere flere Slags; saaledes har næsten hver Stand sin Smag, derfor have ogsaa de forskjellige Digtere hver sit Publikum: Paul de Kock læses af Grisetter og „Messieurs les etudiants" etc., medens Hugo derimod søges af Adelen og de høiere selskabelige Kredse, Balzac af Borgerne, Kjøbmændene o. a.; Sue af Somænd, Soofficerer, Damer etc. etc., men ogsaa i disse snevrere Kredse existere der Fordringer, som maa tilfredsstilles, hvis Popularitet skal opnaaes; at disse Fordringer nu ikke ere de samme hos Alle, forstaaer sig af sig selv; men en større eller mindre Almindelighed have de dog og naar Alt er tilsammenlagt, bliver der dog eet Grundprincip, eet gjennemgaaende af dem Alle fulgt „tertium comparationis" som konstituerer det almindelige Nationale i Smagen.

Saaledes er det blandt Andet (det mere Ideelle maa naturligviis søges i Digterværkerne selv) især Fremstillingens og Sprogets Skjønhed og Elegance som maa være Frankrigs Digtere en ufravigelig conditio suæ qvâ non for al Popularitet; Stilens Fuldkommenhed, Fremstillingens Klarhed og Formens Ziirlighed see alle det brogede Publikums forskjellige Dele paa og uden dem kan ingen Navnkundighed, ingen materielle Fordele opnaaes.

---

*) I Dramet er det Skuespildirektørerne, som raade for hvad der bliver givet paa Scenen og ikke givet.

Det vi altsaa endnu maa dvæle en Tidlang ved, forend vi kan forlade dette Smagsspørgsmaal er Sprogets Udvikling og endelig, til Slutning, nogle faa Bemærkninger om den egentlige Kritik og dennes Repræsentanter.

I samme Forhold altsaa, som Poesien udbredte sig over hele den materielle og aandelige Virkeligheds Gebet og oversprang Klassicismens og den liberale Filosofis snævre Skranker, i samme Forhold maatte ogsaa de Baand, som den klassiske Skole fra Malesherbes i det 17de Aarhundrede havde paalagt Sproget og som ved dettes og Ideens naturlige Vexelvirkning væsentlig maatte bidrage til Begrebernes Indskrænkning og Tvang, blive den opbrusende poetiske Ungdom utaalelige. Sprogets indskrumpne, forknede og forstenede Tilstand var naturligvis den klassiske Skoles eget Værk, thi de underordnede Aander, hvem de ældre Mesteres (Corneilles og Molières etc.) i sit Slags udmærkede Værker vare de yderste Poesiens Grændser, et kategorisk Imperativ, („huc usque, non ultra,") bevægede dem kun indenfor disse og gjorde saaledes Begrebernes og Sprogets Gebet endnu snevrere, saa at Corneille, Racine etc. med Udkanten af deres Rige saa at sige laae udenfor de afstukne Pedanteriets Marker; heraf fulgte, at enhver mere selvstændig, kraftfuld, fleersidig og omfattende Aand, med Uvillie folte denne Indskrænkning, ligesom da ogsaa Voltaire engang sagde: „notre langue est une gueuse fière; il faut lui faire l'aumône malgré

elle"*). Saaledes er da den poetiske Diktions og overhovedet Sprogets friere, kraftigere og herligere Udvikling og Udvidelse den romantiske Skoles Værk, dens største Fortjeneste og i Klassikernes Øine tillige dens største Forbrydelse. Vel var nu den Maade, hvorpaa denne fordelagtige Forandring kom istand, ikke altid den bedste; og vel førte den romantiske Skoles polemiske Stilling og deraf følgende hensynsløse Vragen af alt Klassisk, til mange Overdrivelser, Misgreb og Daarskaber, som paa ingen mulig Maade maa forvexles med denne kritiske Reaktions Resultater; men just denne voldsomme, radikale Opposition foraarsagede en i det Litterære og i Sproget ligesaa gavnlig Rystelse som Revolutionen var det i det Politiske. At faae noget Ordentligt ud af det klassiske Sprogs Elementer lod sig i faa Tilfælde gjøre, fordi disse saaledes vare befæstede, saaledes indmurede med pedantiske Regler, at ingen friere Aandens Lysstraaler kunde trænge ind i dette Filisteriets Fængsel, uden ved at rive Reglernes mosbegroede Mure ned. Dette kunde nu ikke skee theoretisk a priori, det maatte skee praktisk a poste-

*) Det danske Sprog er selv det bedste Beviis paa, indtil hvilken Grad et Sprog kan vanslægte og uddøe, og dog igjen reise sig. Saaledes vil Enhver, som har læst danske Bøger fra det 16de, 17de og halv- 18de Aarhundrede, (f. Ex. Oversættelsen af Le Sages: le diable boiteux o. m. fl.) med Forundring bemærke, hvorledes Sproget paa en kort Tid, ved en vaagnende Nationalaand og Nationallitteratur, fra den dybeste Usselhed kan reise sig til Kraft og Ynde.

riori, og Elementerne hertil, Materialerne maatte søges udenfor det klassiske Sprogs og de klassiske scholastiske Reglers Gebet. Herved kom nu den romantiske Poesi paa en meget naturlig Maade til at søge sin Diktions Elementer paa det daglige Livs, i sin egen og andre Nationers Nutid og Fortid; men nu havde Nutiden, og følgelig ogsaa Sproget, saadant som det taltes i det daglige Liv af de dannede Stænder, allerede forlængst maattet give efter for de politiske Omvæltninger og saavel det private, som det offentlige Livs fremadskridende ved disse foranledigede Udvikling; derfor kom det egentlig kun an paa, ind i den „højere" Poesie at trække Udtryk og Vendinger, som allerede havde været gængse i Selskabstale og som i videnskabelige Værker, saavelsom den saakaldte lavere Poesie (Chansonen*) og Komedien) i længere Tid vare blevne brugte uden at være Klassicismen en synderlig Anstødssteen, endskjøndt de samme Udtryk maaskee havde maattet vente i Aarhundreder paa at faae Indgang i „Akademiets" Ordbog.

Selv de lavere Klassers Sprog tilbød forsaavidt ogsaa et ikke ubetydeligt Udbytte, som dette endnu mere fjernende sig fra Akademiets Sfære, havde opbevaret en Livlighed, en Frihed og Energi i Udtrykket ligesom ogsaa et betydeligt Ordforraad, der indeholdt mange brugbare Elementer.

Men Intet blev dog i denne Henseende saa frugt-

*) I denne Henseende har da, som ovenfor bemærket, Berangers Indflydelse paa Romantiken især været betydelig.

bringende for den franske Romantik, som dennes Tilhængeres Studium af den litterære Epoche i Frankrig, der gik forud for den klassiske Poesi, og hvor den svindende Middelalder opløste sig i mange individuelle Elementer, hvoriblandt ogsaa Sprogets kraftige Udvikling.*) Indforelsen af det 16de Aarhundredes naive, kjernefulde og betegnende Udtryk i det 19de Sekulums Poesi, det klassiske Elements friere Uddannelse, og selv de hyppige Forsøg i Middelalderens og de nyere Versemaal og Riimarter, saa ofte end disse udartede til blot udvortes Kunstfærdighed,**) kunde dog ikke Andet end have en fordeelagtig Indflydelse paa det franske Sprogs Udvikling i det Hele; thi hvad der er Overflødigt, Vilkaarligt eller Tidsaanden modstridende i dennes fremadskridende Udvikling, vil snart falde bort af sig selv og forsvinde, ligesom under alle Omstændigheder Formeget i dette Tilfælde var bedre end Forlidet.

Foruden det 16de Aarhundredes Poesi og Litteratur i egentlig Forstand, fortjener ogsaa Bibelen, dennes talrige Oversættelser paa fransk, og de i Forbindelse hermed staaende protestantisk-religiose Skrifter at komme i Betragtning, hvor Talen er om Sprogets Fremskridt. Det er fornemmelig Lamartine (som staaer i Spidsen for denne Retning, og som ved sit

*) Immermann (Memorabil.) siger jo om Chateaubriand „han har et stærkere Bryst og skarpere Syn end Arnaud af Marveil, eller Pierre Vidal af Toulouse.

**) F. Ex. Bibliophile Jacob's Romaner og Balzacs: „contes drôlatiques", en komplet Efterligning af Rabelais.

grundige Studium af den hellige Skrift og Theologien overhovedet, i denne Henseende har gavnet Romantikens Diktion saameget; ikke at tale om at den ved denne hos Digterne opstaaede Religiositet frembragte Reaktion mod hele Tidens Irreligiesitet gav dem en vis Energi i Udtrykket, som hos Châteubriand kulminerede i det bekjendte: „la theophobie de ce temps."

En Forfatter, der staaer aldeles ene for sig i denne Henseende er den underlige P. L. Courier, som ved sin bizarre, humoristiske og afstikkende Charakter adskiller sig baade fra Klassikerne og Romantikerne, men som ved den i hans Pamfletter udtalte historiskpoetiske Sandhed og det til denne passende originale Sprog og uklassiske Stiil ikke har bidraget saa ganske Lidet til at give baade Romanticismens Poesi og Stilistik et nyt Element. Sprogets Emancipation skriver sig egentlig først fra ham uden at den endnu tog den senere indtraadte bestemt romantiske Retning.

En anden Digter, som jeg før har nævnet som en til Romanticismen, sig selv ubevidst, hældende Klassiker er André Chenier; hans Indflydelse paa den nye Retning ligger især i en, af hans stærke Følelse udspringende Formalitet i Versebygningen: nemlig de enjambements i Alexandrineren*) som han først vovede

*) Ferd. Freiligrath en af Tydsklands yngre Digtere siger træffende om denne Verseart:
„Der trabt bedächtig durch die Bahn am Leitzaum nur,
Ein Heerstraßgraben ist die leidige Cæsur,
Für diesen feinen zaubern Alten.
(Gedichte 8te Auflage. Stuttgart 1840, Pag. 156).

at gjøre Brug af. Dette Versemaal grunder sig i dets klassiske Form, paa to ufravigelige Regler: det skal have to faste Hvilepunkter: eet, som frembringes ved Hjelp af Cæsuren i Midten af Verset, og eet som bestaaer i en Pause, en Afbrydelse af Meningen, som idetmindste maa være lig den et Komma antyder. Denne Grundlov er fornemmelig Skyld i Alexandrinerens trættende Monotoni, og den sententiøse, epigrammatiske Charakter, som gjør Folelsernes og Tankernes uafbrudte, raske Strøm umulig, og tvinger den til at dele sig i langsomt flydende Draaber.

Denne pedantiske Stivhed vovede forst*) Chènier at bryde, han lod Sætningen frit gaae over i den næste Linie, naar Meningen krævede det, naar hans stærke, alvorlige Folelse fordrede det, og hans Fantasi ikke kunde lade sig noie med det ene Verses snevre Grændser; han vindicerede først den Frihed som Ret, som Andre kun hemmelig, sjeldent og vaersomt, nedtvungne og deres egen korrekte Samvittighed tiltrods, havde vovet.

Hvad nu den egentlige poetiske Diktion angaaer, saa ligger Hovedforskjellen mellem Klassikerne og Romantikerne deri: at hine, enten ved Ideens fuldkomne Udtømmelse og Adjektivernes Kumulation, søge at gjøre den poetiske Tanke mere poetisk, mere energisk; eller derved, at de, ovenpaa den ad Forstandens Vej givne Definition af deres Idee, komme med et

*) Ogsaa [os Lafontaine finder man undertiden: enjambements.

tilsvarende Billede, som ad Fantasiens Vej frembringer en lig Virkning paa Sjelen, som hiin prosaiske Definition. Derved slaaer den nu nok ind paa Symbolets, Allegoriens Gebet, men nærmer sig dog til det, som Hegel kalder „die kahle prosaische Abstraktion", derved, at den i sine Billeder sjeldent benytter sig af billedlige Udtryk, men derimod yttrer sig selv der, saa bestemt prosaisk, saa abstrakt, som muligt.

Den romantiske Skole udtaler derimod enten slet ikke den oprindelige Idee, eller indlader sig idetmindste ikke paa nogen egentlig udforlig Definition deraf, men giver Ideen strax i et Billede, eller i en Række af Billeder, hvori den saameget som muligt undgaaer alle abstrakte til Forstanden talende Adjektiver og derimod anvender de malende, til Fantasien, til Ojet talende. Saaledes siger f. Ex. Klassikeren: „un ciel melancolique", Romantikeren derimod: „un ciel noir". Man kan derfor medrette sige om Romanticismen, at den digter for Ojet, mere antyder end udtrykker, og deri ligger just dens Fortrin, thi uendelig meget rigere og mere afvexlende er Billedets, Symbolets, Antydningens Virkning end den tore Definitions; hine kunne gjøre sig alle Hjertets Fibrer, alle Sjelens Anelser og Bevægelser forstaaelige, medens Definitionen derimod kun kan fattes af den beregnende kolde Forstand.

Det forstaaer sig, at udelukkende i deres Ensidighed og Vilkaarlighed kunne Billeder ikke være tilstrækkelige til Tankens Forklaring og den romantiske Poesi kan derfor ingenlunde aldeles undvære de Hjelpekilder, som Sproget i de af Klassicismen anvendte

filosofiske Udtryksmaader besidder; tvertimod maa den bruge dem, hvor hiin billedlige til Fantasien talende Diktion ikke er tilstrækkelig, naturligvis med al Vaersomhed og Delikatesse. At den foromtalte Reaktion mod Klassicismen vel tildels havde til Folge, at selv den nodvendige klassiske Filosofi af den romantiske Poesi blev vraget og forsmaaet, kan ikke nægtes; men da den forste Kampens Hede var forbi, optog dog de dygtigste Talenter saa Meget deraf i deres Poesier, som var tilstrækkeligt, til at give deres symbolsk- maleriske Stil Relief, til at give deres lose, fantastiske Skizzer Farve og bestemte Konturer, ikke at tale om den store Fordeel, som den romantiske Poesi derved har vundet, at den aldeles sætter sig ud over den klassiske Diktions Snærperi med Hensyn til det Poetiske eller Upoetiske, Edle eller Uædle i Udtrykket, med andre Ord vrager Udtrykkets, Gjenstandenes (Stoffets) og Billedernes klassiske Stivhed og anerkjender i den Henseende kun Sæderne og det virkelige Liv (o: den almindelige Smag) som sin Norm, sin æsthetiske Lov. Der kan naturligviis ikke være Tale om, hvorvidt et Udtryk eller et Stof a priori, ubetinget absolut er uædelt og upoetisk; men saasnart som et Udtryk etc., paa Læseren, forudsat denne folger en almindelig, national, ikke sin egen individuelle Folelse, paa urette Sted og imod Digterens Hensigt, frembringer et latterligt eller ubehageligt Indtryk, saa er der for Digteren, der digter for sit Folk, ikke Andet at gjore, end enten undgaae lignende Udtryk paa lignende Steder, eller at lade det komme an derpaa, om

det maatte lykkes ham, at beseire eller omstemme denne Nationalfolelse. Lykkes det, saa maa ubetinget hver Seier han saaledes vinder over den af hele Tidsaanden fremgaaende nationale Smag ansees som Sprogets positive Berigelse og Uddannelse, ligesom omvendt Sproget maa ansees gjort armere ved at forvænne denne Folelse, og foroge Folkets Ømfindtlighed mod dette eller hiint Udtryk og Stof.

Endskjondt der i alt Saadant naturligviis finder en levende Verelvirkning Sted imellem Folket og Forfatterne, saa maa man dog i dette Tilfælde desværre bebreide Akademiet og den klassiske Skole, at de med Hænder og Fodder satte dem imod Sprogets Uddannelse, og med ængsteligt Filisteri gjorde Alt for endnu mere at forvænne, forkjæle Nationalsmagen og begrændse, indskrænke Sprogbrugen. At see deres Ængstelighed f. Ex. i Oden, Tragoedien og overhovedet Alt, som de henregne til den hojere Poesi, hvor de med Odysseus og Æneas's Vaersomhed seile imellem det „Norendes" Scylla og det „Trivielles" Charybdis. Jo mere altsaa den romantiske Poesi i Begyndelsen maatte kjæmpe imod og doje af denne indskrænkede klassisk-forkjælede og forvænte Nationalfolelse, og jo oftere den udsatte sig for af denne, ifolge dens engang pedantisk fixerede Love, at kaldes „triviel" eller „rorende"*); desto storre Fortjeneste har den af den Fasthed, hvormed den trodsede den offentlige Mening og

*) Jeg vil blot erindre om den ovf. bemærkede Oversættelse af Shakspeares „Othello" („the handkerchief").

berigede Sproget, dette selv tiltrods, med hvert Udtryk, som den efter sammes indre og almindelige i det daglige Liv gjeldende Værd, og ikke overeensstemmende med den forældede Etiqvette, paatvang det.

Det kan paa den anden Side ikke nægtes at denne Sprogets Emancipation førte til mange Tøilesløsheder i Udtrykket. Den stærke Reaktion, har som bemærket, ligesaavel i denne som i den ideelle Retning foraarsaget, at Romanticismen, istedetfor at holde Middelvejen, er kommet til den modsatte Ende; men naar alt det Polemiske i Litteraturen har tabt sig, naar Gemytterne ere komne i Ligevægt, vil Diktionen ligesaavel som Ideen, ogsaa komme i Ligevægt.

Sproget svulmer for Øieblikket af Billeder, Metaforer og dristige Vendinger; den ubundne Stiil adskiller sig fra den bundne, ene og alene ved Mangel paa Riim og Rhythmus, endskjøndt selv Rhythmen kan findes i de nyfranske Romaner for Tiden; Poesien boltrer sig tøilesløst i Fantasiens meest fantastiske Egne; den springer gjennem de løseste Ideeassociationer fra det Ene til det Andet og tumler sig vildt i Følelsernes Hav, i Tankens Regioner, uden at styres af Forstandens Tøiler; derfor er Diktionen ogsaa dristig og undertiden tøilesløs, bizar; derfor (og denne Grund er vist ikke saa aldeles ringe) have Digterne især valgt Romanen, den ubundne Fortælling, til Formen for deres Ideer. De vil ikke generes af Riim og Versemaal, men de samme Tanker vil de udtrykke; de samme poetiske Spring vil de alligevel have Lov

til at gjore; saaledes er denne poetiske Prosa, Romanstilen og Novellen*) opstaaet.

Hvad endelig Kritiken augaaer, saa har man om denne i Almindelighed sagt, at dens Opgave var: „at restaurere den æsthetiske Sandhed", hvormed dens Vigtighed i Smagens Etablering med det samme indrømmes; det er nemlig den, som berigtiger det subjektive Skjon, som medforer objektive anerkjendte æsthetiske Principer, som belærer Mængden og ofte omstemmer den offentlige Mening. Dennes Tilstand (dens Partiskhed og Upartiskhed, dens Aandrighed og Usselhed o. s. v.) er derfor af en uberegnelig Indflydelse paa den almindelige poetiske Smag, den kan baade belære Digteren og Læseren; hin kan tage sig Kritikens Ord ad notam i sit næste Værk eller det kritiserede Værks næste Udgave; denne kan paa Kritikens Anvisning gribe Bogen igjen, læse den om med Opmærksomhed, forandre sin Mening eller modificere den; Kritiken kan endelig skaffe Læsere, vække det sovende Publikum; den kan saaledes vise sig som det poetiske Produkts Daab, uden hvilken det ikke let bliver optaget i det æsthetiske Samfund; derfor er Kritikens Tilstand i et Land af altfor stor Vigtighed til at overspringes, hvor der er Talen om den litterære, eller som her den „poetiske Smag".

For Revolutionen (ɔ: det næst foregaaende Tidsrum) under den og næst efter den existerede der egentlig ingen Kritik i Frankrig, uden forsaavidt som æl-

*) Vel at mærke i dens nærværende Form.

dre Værker og altsaa naturligvis kun Klassicismens Produkter bleve Gjenstand for en mere eller mindre overfladisk Diskussion; thi selv til disses grundige Bedommelse var Indtrædelsen af en ny Litteraturtilstand nodvendig, da det, som bekjendt, kun er en af det Bedomte mere eller mindre uafhængig Aandsretning, der med klart og uhildet Blik kan anskue en foregaaende Tilstand; her skal Akcenten lægges paa foregaaende, thi deri ligger le mot d'enigme. Altsaa kunde Klassicismen forst faae sin Kritik ved sin Dod, i en ny Poesi, som stod overfor den, som et Andet, og i dette Tilfælde som et fiendtligt Andet; den klassiske Kritik er saaledes Romanticismens Eiendom og denne vaagnede forst med Tidsskriftet Globe; de unge Mennesker paatoge sig som sædvanligt „at vrage" det Gamle; dog var denne Vragen her Intet mindre end hensynslos, navnlig bleve gjerne hine Maîtres: Racine, Voltaire, Corneille betragtede og behandlede som: ὅαπτοί êtres suprêmes, hvilket just er denne Kritiks svage Side; dem turde de af en vis pietistisk-national Ærefrygt ikke sondere, men kun tilbede dem i deres Abstraktion og sit eget stille Sind; havde de undertiden Skrupler med Hensyn til disse litterære Guders Infallibilitet og Almagt, gjemte de dem dybt i deres Inderste og lagde Haanden paa Hjertet. Globes Fortjeneste er foruden dens aandrige Polemik imod den enerverede Klassicismus og dennes latterlige Pedanteri, fornemmelig dens mange gode Artikler om fremmede Litteraturer og Digtere som Shakespear, Byron, Scott, Goethe, Man-

zoni, Dante, Schiller o. a. Om denne Sidste hedder det f. Ex. i Anledning af hans Don Carlos: „Denne store Digter idealiserer sin Gjenstand mere end nogen Anden. Dette reflekterende, lyriske Drømme hengivne Geni griber først sin Idee med Kjærlighed; han tilbeder (adore) den længe i dens Abstraktion, og danner langsomt efterhaanden deraf en symbolsk Person; men medeet bemægtiger han sig i Begeistringens Ild Historien, og slynger den ind i den opfundne nye Typus. En Epoche, en Begivenhed, et Menneske bliver som ved Trylleri, hans med Kjærlighed nærede Tankes Udtryk; virkelige historiske Fakta, Charakterer, Folelser, Lidenskaber og Fordomme fra en svunden Tid, Alt passer sig efter det Billede, som han gjemmer i sit Hjertes Grund. Alt omdanner sig, saa at sige, idet det straaler tilbage derfra." Om „Vilhelm Tell" hedder det (Tome VI. Nr. 58) efter at der udforlig er bleven talt om flere Efterligninger og Oversættelser af den: „Viennent maintenant les autres imitateurs: il y-a encore, dans la pièce de Schiller, mantière à plusieurs succès." Af Goethes „Werther", „Wahlverwandschaften", „Faust" ꝛc. indeholder Globe flere interessante Recensioner baade af Originalværkerne og af Oversættelserne*), som det vilde føre for vidt at dvæle ved. Goethe var selv en stor Beundrer af Globe; saaledes siger han f. Ex. (Eckermanns Gespräche 1, 249): „Die Mitarbei-

*) Globe 1826 Nr. 55—64. Recension af „Oeuvres dramatiques de Goethe traduites de l'allemand" 4 Voll. 8vo.

ter sind Leute von Welt, heiter, klar, kühn bis zum äusserſten Grade. In ihrem Tadel sind sie fein und galant, wogegen aber die deutschen Gelehrten immer glauben, daß die den sogleich hassen müssen, der nicht so denkt wie sie. Ich zähle den Globe zu den interessantesten Zeitschriften und könnte ihn nicht entbehren." Han udtaler sig med Agtelse og Beundring om dem paa flere Steder, f. Ex l. c. II. 18. o. m. fl.

Herved berigede de nu den franske digteriske Aand med nyt Stof og nye Anskuelser, som ovenikjøbet havde en ganske anden Substantialitet end den klassiske Forstenings-periode; og de omdannede da ogsaa den franske Nationalsmag i den Grad, at Kampen imellem Klassicismen og Romantismen ved Aaret 1830 kan ansees tilendebragt, da jo Bourbonnerne og Klassicismen fulgtes ad fra Frankrig. Dette skyldes nu (jvfr. ovf.) atter fortrinsviis Victor Hugo, hvis Fortaler desuden, især den til hans Cromwell (1827) kan betragtes som en stor Deel af den nyromantiske Skoles ars poelica.

Men „Globe" udartede desværre, da den kom i St. Simonisternes Hænder. Disse gjorde den til Organet for deres egne forskruede, overspændte og excentriske Liighedsideer og Bladets æsthetiske Kritik idetmindste forfaldt aldeles.

Senere, især efter Julirevolutionen 1830 blev „Journal des Debats politiques et litteraires" Kritikens Hovedorgan, men Jules Janins overfladiske, skjøndt vittige, Feuilleton kan ikke siges at have spillet eller spille nogen vigtig Rolle i den videnskabelige Kritik. Da er „Revue des deux mondes" og

„Revue de Paris" i den Henseende af meget større Værdi. Flere dygtige Skribenter have der leveret særdeles interessante Afhandlinger baade om fremmed og indenlandsk Litteratur og en igjennem hele Revuen gaaende Artikel med Overskrift: „Poetes et romanciers modernes de la France", ved St. Beuve, Gustav Planche, Ch. Labitte, Charles Magnin o. a. er een af denne Afhandlings Kilder.

I det Hele har naturligviis den i de sidste Tider i Frankrig tiltagende Belæsthed og Kjendskab til fremmede Litteraturer ogsaa meget hjulpet paa Kritiken. Denne er herved bleven mere fleersidig, mere objektiv; de nye Elementer have modificeret og tildeels ogsaa forjaget den ældre Maneer og staaende kritiske Grundtypus. Frankrigs egen Litteratur har desuden hjulpet til at give Kritiken Opsving og Sammenligningen, Paralleliſationen mellem egne og andre Litteraturer har ledet til flere interessante Resultater.

I den Henseende maa jeg af Kritikens Repræsentanter især udhæve Gustav Planche og Sainte Beuve, hvilken Sidste ogsaa har skrevet en fortrinlig Roman: „Volupté" og flere lyriske Digte.

Gustav Planche har i sine „Portraits litteraires (3 Bind Paris 1836) skildret flere baade franske og fremmede Forfattere (f. Ex. Bulwer, Fielding, Machenzie o. a.). Han er i høi Grad skarpsindig, navnlig er hans dramatiske Blik (jvfr. Artiklen om V. Hugo) sjældent; Skade kun, at han snarere er negativ og gjerne holder sig til Forfatternes Skyggesider. Planche er kun Litterær-Historiker, Kritiker, medens derimod Sainte-

Beuve ligesaameget er Digter. Jeg skulde ikke her opholde mig ved hans Poesier, dersom de ikke paa en Maade vare Introduktionen til hans kritiske Produktioner. Om hans Hovedværk Romanen „Volupté" siger Planche meget sandt: „le poëte et le critique sont resumès dans ce livre et transformés sans alteration notable. La connaissance des choses humaines y est plus complète et plus à uu mais poursuivie et systemati;ée d'aprés les mêmes principes."

Samme Forfatter siger noget senere: „C'est à Sainte-Beuve qu'il faut rapporter l'honnèur d'avoir mis la poësie dans la critique," og der kan vist neppe siges noget mere Sandt om ham. I „Volupté" gjennemgaaer han hele det menneskelige Liv, gjennem alle dets Overgange fra Nydelse til Savn, fra Savn til Overmættelse, fra Overmættelse til raffineret Livskjede kritisk; han analyserer dette store Drama, han bygger op og paapeger med det samme Bygningens Feil, han viser os, „saadant er det" og han siger os, „men saadant burde det være; han studerer med Hjertet ligesom Qvinden, thi Saint-Beuves Livskritik træder just frem med Folelsens snarere umiddelbare end reflekterede Indignation.

I sine lyriske Digte som Pseudonymen Joseph Delorme, er Sainte-Beuve desværre for ofte standset ved Versemaalets Kunstighed og den ydre Forms Zirlighed, medens det derimod ikke er ham saameget om den indre Gehalt at gjore, endskjondt de forsaavidt med fuld Rette fortjene Navn af lyriske, som de ud-

trykke Digterens personlige, individuelle Folelser i en naiv og harmonisk Form. Han udtaler dem uforbeholdent og undertiden saa nogent at Læseren forst ved længere Omgang med Digteren vænner sig til dennes i vor Tid sjeldne naive Ugeneerthed (thi den frække, forsætlige har vor Tid nok af). I „les consolations" en senere udkommen lyrisk Samling, er Forfatteren oiensynligt kommen ud over Rhytme- og Riimintereserne; han har allerede sit Instrument, sin Form i sin Magt og vælger derfor med Villie simple og lette Melodier, thi han sætter ikke længere nogen Ære i at kunne tvinge sine Tanker ind i svære Versemaal. Igjennem „les consolations" gaaer iovrigt den samme underlige Livspolemik som igjennem „Volupté", Hjertet og Sindet kjæmper endnu med Saligheden, og selv der, hvor Fornoielsernes, Vellystens Hvirvel overrumpler Sjelen og river den med sig, yttrer denne sin Indignation over sin egen momentane Svaghed og studser over den Tillokkelse, som hine flygtige uvarige Nydelser have for det til andre hoiere, varigere Glæder og Nydelser bestemte menneskelige Hjerte. Sainte-Beuve har det tilfælleds med Englænderen Wordsworth at han gjor de meest dagligdags Gjenstande poetiske ved den Tankeglands, den Folelse som han gyder derover. Mange have bebreidet ham i sine Digte at være prosaisk; og han er heller ikke nogen Anakreon eller Byron; men prosaisk er han kun for den pompose Alexandriners forældede Tilhængere, som sætte den poetiske Kraft i et udvortes alt for ofte falsk Pathos. Han

hører i Poesien til den samme Skole som de hollandske Malere i Malerkunsten. Sainte-Beuve kan vel heller ikke sættes ved Siden af de vældige begeistrede Digtere; dertil er han for meget ægte Menneske med Sympathi for Andre og Interesse for „omnia humana"; ikke saaledes at forstaae, som om Digteren, selv den største, ikke tillige kunde være fuldkomment Menneske med char, blood, marrow, passion, feeling, men fordi Digteren qvâ Digter gjerne er Egoist og kun, som saadan, forfolger sin Idee, indtil han har udtømt den; Sainte-Beuve derimod forstyrres i sin poetiske Strøm af filantropiske Ideer og Gavnligheds Hensyn; han tænker midt i den poetiske Extase paa sine Medmennesker, den franske Litteratur og hvad der ellers kan falde ham ind af menneskelige, udenfor hans poetiske Stof liggende Interesser.

Det er egentlig som Kritiker vi her skulle omtale ham og som saadan staaer han uendelig høit. Man behøver kun at blade i hans: „Portraits litteraires" for at overbevise sig om den Upartiskhed, den Ærlighed, Begeistring og gode dannede Smag, som denne Forfatter er i Besiddelse af. Hvor mange unge Forfattere har han ikke hjulpet op, naar de i een eller anden Henseende lovede Noget, og hvor mange Charlataner, som „per fas et nefas" havde tilrøvet sig et Navn i Litteraturen, har han ikke kastet ned fra deres indbildte og usurperede Høide. Sainte-Beuve er en solid dannet, belæst og i Poesien og Filosofien meget bevandret Mand; han kjender den engelske, tydske,

italienske selv den danske*) Litteratur. Sainte-Beuve kjender endogsaa Kant og Hegel; Goethe og Byron citerer han udenad; Dante og Manzoni har han i Hovedet og sin Æsthetik endelig har han ligesaameget i Hjertet som i Hovedet; han er ingen kold Anatom som sønderlemmer de foreliggende Digterværker som et Kadaver paa Bordet i Dessektionsstuen; han føler „det og det er smukt“ skjøndt han ikke derfor altid æsthetisk-filosofisk kan bevise det. Han har i sit Hjerte og sin Fantasi de tilsvarende Strænge, som dem Digteren slaaer paa, og disse dirre sympathetisk med Digterens. Sainte-Beuve er i Paris en af alle saavel Litterære som Ulitterære almeenyndet og agtet Mand, hvilket ikke vil sige Lidet for en Kritiker, som ovenikjøbet sætter sit Navn under Alt hvad han skriver. Han er Een af „Revue des deux mondes" ivrigste og dygtigste Medarbeidere og de samme Recensioner han der efterhaanden har skrevet og skriver, udgiver han særskilt i de saakaldte „Portraits, og „Nouveaux portraits litteraires."

I Frankrig er Kritiken uundværlig for Litteraturen; den er der ikke saameget en Moderator af det ved et Digterværks Læsning opstaaede almindelige Indtryk, som den er Poesiens Forløber saa at sige, dens Udraaber, som gjør opmærksom paa det Nysudkomne i Litteraturen og siger til det læsende Publikum: „Dette skal I læse og Dette skal I ikke læse“. Ligesom det

*) Jfr. hans Artikel om Mad. Staël, hvor han med Grundighed og Sagkundskab omtaler Oehlenschläger.

for nogle Aar tilbage i England var en antagen Mening, at de Bøger som ikke bleve kritiserede i „Edinburgh-Review", vare slette, saaledes er det nu i Frankrig en forudfattet Mening mod et Digterværk, naar det ikke omtales i „Revue des deux mondes". Medens Sainte-Beuve vedbliver at levere Bidrag til Revuen er der saavel i hans Redelighed som Dygtighed Garanti for at ingen Uretfærdighed i denne Henseende bliver begaaet og at Folk roligt kan gaae efter Revuens Autoritet, men for Eftertiden er der naturligviis ingen Sikkerhed og ikke engang nogen Rimelighed for at Forfatterne ville blive bedømte med den Oprigtighed, Retfærdighed og Skjønsomhed i „Revue des deux mondes" som hidtil; idetmindste kan man ikke i vor materielle af Partihensyn og Skingrunde beherskede Tidsalder gjøre Regning paa at Alt som fortjener at omtales, bliver omtalt, og at hvad der ikke fortjener det, ikke kommer i Betragtning; men Revuens Forhold til Publikum vil naturligviis ogsaa med det Samme forandres og dens Infallibilitet med det Samme ophøre i det læsende Publikums Mening, som dens Sinceritet er forbi.

Hvad endelig Kritikens Indflydelse paa Smagen angaaer, saa vil man, ved nærmere Betragtning af den franske isærdeleshed, komme til den Erkjendelse, at Kritiken maaskee i intet Land og paa ingen Tid nogensinde har spillet en saa vigtig Rolle i Poesien og dennes Opfattelse, som i Frankrig i sidste Tid. Dette skriver sig fornemmelig fra at det læsende Publikum ialmindelighed var saa blottet for alle reflekterede

Principper i Æsthetiken og især derfra at det næsten Intet kjendte til fremmede Litteraturer; men nu læste det med Eet paa Prænt begge Dele; Æsthetiken ligesaavel som baade Oversættelser og Skildringer af fremmede poetiske Værker og Digtere fik Indpas ikke alene i den store Litteratur, men ogsaa i den periodiske Presse; herved fik det poetiske Sandheder og æsthetisk Dannelse ind hver Dag i større eller mindre Portioner, og vare end mange hildede af klassiske Fordomme og gammel Indolence i æsthetiske Materier, saa hængte der dog hos de Fleste Noget ved af denne nye Smagslære; de bleve vante til den, det er Hovedsagen; de opdagede efterhaanden at der var noget Udbytte i den, det hjalp til, og endelig glemte de, i Overeensstemmelse med deres flygtige Nationalcharakter, den gamle klassiske Lære.

Det ligger udenfor denne Afhandlings Tendents at indlade sig paa en nærmere Detaildroftelse af dette kritiske Spørgsmaal. Enhver som nærmere vil studere den franske Kritik vil jeg henvise til Planche „Portraits litteraires" 3 p. 157—270 som indeholder tre interessante Afhandlinger: 1) „Les royautés litteraires", 2) „De la critique contemporaine", og 3) „De la langue française."

Hvad Julirevolutionen, hvis Indflydelse paa Poesien i det Foregaaende ikke bestemt er bleven udhævet, angaaer, kan man paa den ene Side ikke nægte, at den tilveiebragte Forstyrrelse i de romantiske Elementers sande Udvikling, især derved, at den grundige, samvittighedsfulde og rolige Studereaand, som gjorde sig

gjeldende hos Fleertallet af de unge Talenter for Julirevolutionen (eller maaskee egentlig for det Polignacske Ministerium) pludselig blev forjaget af umiddelbar Deeltagelse i de offentlige politiske Anliggender og overhovedet maatte træde i Baggrunden for at give den ungdommelige Fædrelands- og Egenkjærligheds uædlere Elementer, Forfængelighed, Ærgjerrighed o. s. v. Plads. Som Sainte-Beuve udtrykker sig: „un grand nombre des plus éminens et les plus actifs champions de cette croisade si animée passèrent immédiatement a la politique pratique, et parurent cesser d'être gens de lettres." De talentfuldeste, ærgjerrigste og kraftigste Ynglinge af den Generation, som repræsenterer den romantiske Skole og hvis poetiske Udtryk denne er, bleve nemlig ved Julerevolutionens Rystelser, saa flygtige og forbigaaende end disse vare, med Eet revne ud i den store praktiske Verdens Bauer og Cirkler og der var altsaa ikke, saalænge denne Gjæring varede, at tænke paa nogen fri og kraftig, rolig og stadig Udvikling af de, om nok saa talrige og meget lovende aandige Spirer. Ovids og og Catulls, Horatses og Virgils oftebesjungne Otium, Poesiens befrugtende Livskraft manglede; de glemte fattede poetiske Ideer, de glemte afbrudte Studier midt i denne pludselige og for Fremtiden anelsesrige Omvæltningshvirvel; den i de poetiske Gemytter digterisk opflammede Napoleontisme saae en virkelig praktisk Realisation imode i den ved Carl X. Dethronisation ledige Herskerplads, som de i Tanken besatte med Hertugen af Reichstadt og andre Napo-

leonider, hvem de i deres sangvinske Begeistring satte en uindskrænket Lid til.

Naar nu hertil kommer, at disse ildfulde unge Talenter, hvis Alt Poesien for kort Tid siden havde været, naar de midt i denne rastløse, praktiske Malstrøm vaagnede af deres ærgjerrige politiske Drømme og med Smerte bleve deres som Digtere dalende Popularitet vaere, — at de da, ved nærmere Eftertanke maatte tabe i deres egen Mening, ved deres poetiske Renegation, og de, for at dysse deres Sorg i Søvn, endnu dybere sænkede dem ned i Oppositionens radikale Umtriebe, for deri at søge Erstatning for egne Skuffelser og Fædrelandets, Frihedens efter deres Skjøn ved Ludvig Phllips Thronbestigelse sorgelige Udsigter; saa vil man let indsee, at det kun saae maadelig ud med Poesiens Fremskridt, og at man med Grund maatte frygte for at de frembrydende Spirer standsede i Væxten. Saaledes vendte Châteaubriand, Lamartine o. fl. dem til denne politiske, praktiske Side; Andre reiste bort, for i fremmede Lande at glemme Hjemmets Travlhed og Resten (hvoriblandt: V. Hugo,*) Barbier, Scribe, Dumas, Vigny ɀc. ɀc. ɀc.) gjorde Poesien til Organ for Politiken og deeltog saaledes om ikke praktisk saa dog theoretisk i Statsmagtens Gjæring. Ingen af de unge Talenter absorberedes dog saa aldeles af politiske Interesser som den geniale La Mennais, der med en til den yderste Spidse

*) Dennes politisk-polemiske Deel af „voix interieures" og „chants de crepuscule" falder just i den Periode.

dreven polemisk Heftighed slyngede sin fyrige Aands Produkter som ligesaa mange Tvistens Æbler ud imellem den oprørte Masse.

„Paroles d'un croyant", „Affaires de Rome", „Livre de peuple" ꝛc. ere Produkter fulde af religiøs og politisk Radikalisme, Friheds Fanatisme og excentriske Anskuelser af det sociale Liv. Det latinske: „ardet plus qvam lucet" passer paa dem, saa fulde ere de af Ild og saa lidet Lys, saa liden Klarhed give de i de Interesser, de især bevæge dem om. I det Hele vil man i de fra 1830—1833 udkomne Poesier og ind paa det poetiske Gebet slaaende Skrifter finde en gjennemgaaende Forstyrrelse, Vildhed, Blanding af Slaphed og Fanatisme. Siden den Tid ere Gemytterne igjen begyndte at komme i Ligevægt og vi finde da:

Paa den anden Side, at talrige nye Kræfter ere vaagnede i den romantiske Dannelses Gebet, ligesom vi i hele Verdensudviklingen, saadan som Historien har overleveret os den, finde at en Generations Undergang eller standsede, forstyrrede Udvikling ikke har saa stor Indflydelse paa et heelt Folks aandige Fremskridt, naar først Froet engang er nedlagt og Aandens Baner brudte. Det forstaaer sig, Tidens Storme eller Blikstille, Ro eller Uro er Spirernes hurtigere og langsommere, fuldkomnere og ufuldkomnere Udvikling mere eller mindre gunstige, men derfor maa vi heller ikke lade os føre vilde af, om ogsaa denne den romantiske Dannelses Appendix tildeels er gaaet til Grunde i den politiske Vigtigheds Vælmorke eller i den

affindige Forfængelighed at troe, allerede at have opnaaet et Maal i den aandelige Udvikling, som den maaskee længe nok endnu maa stræbe efter. Alt, som for det første kan fjerne den opvoxende Generations alvorligere Aander fra den for tidlige umiddelbare Indblanding i den indre Politiks tildeels smudsige og fortvivlede Umtriebe og fremfor Alt fra dens Centrum, det høiere Selskabsliv i Paris — Alt, som overhovedet kan modvirke den Centralisation der saavel i det selskabelige, som politiske Liv i Paris forener alle gode og onde Kræfter, maa ansees for afgjort fordeelagtigt for den aandelige Udviklings videre Fremgang. Thi just det aandelige Drivhuusliv i Pariser-Salonnerne og den Maade, hvorpaa ethvert fremspirende Talent af Salonnerne og disses Journalers Koterier gribes, misbruges, kortsagt rives ud i Forfængelighedens og Selviskhedens forskjelligste og meest raffinerede Gebeter, og hvoraf de fleste unge uerfarne Mennesker som aldeles forblindes, at de for den ydre Glandses og de materielle Fordeles hurtigere Opnaaelse, renoncere paa den høiere aandelige Fuldkommenhed, og blive saaledes Dagslitteraturens, den periodiske Presses, og i bedste Tilfælde Theatrets Redskaber, at de egentlig talt blive ægte Dilettanter og saakaldede Litterati, — det er den romantiske Dannelses værste Hindringer og Anstød. Deres egne høiere Interesser, deres Livsanskuelser, deres poetiske Meninger (sit venia verbo) vige for materielle Hensyn og træde idetmindste i Baggrunden for det protegerende Koteries Parti-Interesser. Hvorvidt nu denne Uorden ved kraftige Forholdsregler fra Statsmagtens Side

vilde kunne afhjelpes, er saa meget mere overflødigt her at undersøge, som den in casu gjennem hele Statsmagtens System gaaende pensée immuable tydeligt nok har udtalt sig for Centralisationssystemet, ja endog aabenbart taget dettes Parti mod Oppositionens Angreb, medens denne paa sin Side aldrig med fuld Alvor og Kraft vil tænke paa at odelægge den konstitutionelle Despotismes Redskaber, saa længe som den troer der er Mulighed til selv at faae Magten i Hænder. Den eneste Betingelse altsaa for Poesiens og overhovedet Litteraturens kraftige Fremskridt og Gjenopkomst vilde paa den ene Side være Statsmagtens alle kraftigere, sundere, poetiske og videnskabelige Aander frastødende Stilling og paa den anden Side Oppositionsfaktionernes Antipathi og Utilfredshed med disse Kræfter. Men hertil har der ogsaa siden 1833 viist sig en afgjort Tendents i Frankrig og den franske Politik i Særdeleshed; thi siden Proklamationen af „charte verité" er Statsmagtens Stilling saa grundfalsk, at den, Magthavernes Individualiteter forresten ulastede, saa at sige er „the incarnate lie" som Byron siger. Men denne Statsmagtens Foragtelighed har, saa lidet opbyggelig den ellers er for Nationen i det Hele, dog for Poesien og den romantiske Dannelse den negative Fordeel, at disse herved fjernes fra den, og frigjorte mere fra den af Statsmagtens officielle Glands fremgaaende Forfængelighed, mere søge deres Existents, deres Basis i dem selv, at deres Blik i det Hele taget mere rettes indad og til deres eget Fond, mere dvæler ved den ægte

Gehalt og at de kortsagt mere lære at staae paa deres egne Been, uden at sætte deres Lid til Koterier, Journaler og Ministerier. Oppositionens Antipathi fjerner dem mere fra de politiske Interesser og den praktiske saavelsom den theoretiske Indblanding i disse; hvorved ogsaa Meget vindes for Poesiens frie, objektivt anskuende og over alt Menneskeligt og Smaaligt seende og staaende Stilling. Følgen bliver maaskee, at den samme Fortvivlelse (Göthe: „Poesie der Verzweiflung") jeg for har omtalt, endnu mere gjennemtrænger denne Poesi, men det er da under alle Omstændigheder, dens eget Element den bevæger sig i, og som ifølge sin negative Natur gaaer sin Forsoning engang i Tidens Fylde imøde.

Saameget er endelig vist, at siden Julirevolutionen og fornemmelig siden 1833 har den nyfranske Romantik mere og mere fjernet sig fra den officielle hofstive*) Tone, som den nu siden Corneille og Racine i

*) Vel er der dem, som med al deres egen romantiske Excentricitet og moderne „Blaserthed" søge at bevise Klassicismens Fortræffelighed; saaledes f. Ex. Karl Guzkov i hans: „Geschichte der neuesten Litteratur" hvor han med sin sædvanlige polemiske Overfladiskhed slaaer sig til Ridder paa Dr. Huber for dennes oftere citerede Bog om den nyromantiske Poesi i Frankrig. Men Guzkow mangler med al sin momentane Aandrighed dog Hubers Grundighed og Bemærkninger som følgende: „Die Folgen, die eine siegreiche und dauernde Usurpation Napoleons für Deutschland und Frankreich nach sich gezogen hätte, sind unberechnenbar. Wir wären die Sklaven und Schulmeister der Franzosen geworden," (hvori

større eller mindre Grad har bibeholdt, og hvem veed om ikke heri ligger et stort Varsel for en kommende Litteraturglands i Frankrig. Uafhængighed, Frihed, Ro ere efter den gamle Goethes Autoritet, Poesiens ydre Betingelser „sine qvibus non". Alle Partiinteresser, det være sig liberale eller royalistiske og aristokratiske, ere Pest for al sand Poesi. Den er meget for ædel til at tjene nogen Dødelig, være sig Konge, eller et heelt Folk, og om den end „nihil humani a se alienat putat" staaer den dog over det med Ideens udødelige Alvor.

Resultatet frembyder sig saaledes af sig selv. Vi have seet Poesien bryde det klassiske Pedanteries Lænker, Sproget opnaae en efter dets Tilstand i det 17de og halv-18de Sekulum utrolig Frihed og Kraft, Elegance og Yppighed og endelig Kritiken som Videnskab, fremtræde med en Grundighed og Videnskabelighed, Upartiskhed og Redelighed, som naturligviis ikke har forfeilet en almindelig Popularitet og desaarsag er bleven den nationale poetiske Smags Norm og Lov.

Disse tre Smagens Elementer, i deres Fremtrædelser i Virkeligheden, have saaledes viist sig i deres kraftige Fremadskriden. Hertil er en i hele Na-

---

han finder en Analogi med Grækerne som overvandtes af Romerne &c., vide l. c. 2. D. p. 14 o. flg.) ere mere aandrige end æsthetisk frugtbringende.

tionallivet begrundet, efter mit Skjøn i høieste Grad fordeelagtig Omstændighed kommen, nemlig Poesiens Fjernelse saavel fra Statsmagten, som Oppositionen, som endnu mere maa lede Poesien til dens eget dybere Væsen og renere Idee-Væld. Jeg tager derfor ikke i Betænkning, at besvare Spørgsmaalet bekræftende: den poetiske Smag og Sands har saaledes gjort Fremskridt i Frankrig i senere Tider, hvortil fremmede, især tydske og engelske samt italienske poetiske Elementers Indtrængen i Franskheden, saavelsom den franske Nations egne følgerige Rystelser især har bidraget. Men — den nyfranske Poesi er som oftere bemærket, endnu ikke kommen til Ligevægt, den befinder sig endnu i en vis vibrerende Mellemstand. Værker af stor Betydning udkomme Aar for Aar og vise nye Elementer til den Glandsepoche i den franske Litteratur som vi udentvivl have ivente.

Saameget kan man see, at den samme Metamorfose som Byron, den nyfranske Poesies egentlige Fader, saae imøde, da Døden rev ham bort, og som man af Lady Blessingtons: „Conversations with Lord Byron"*) kan see han allerede nærmede sig til, at denne det Negatives Slaaen over i sin Modsætning, er bestemt til at falde i hans Skoles Lod. Det kan nemlig ikke betvivles at den Blaseerthed „ennui" Livsløde og Tomhed som charakteriserer den nyfranske Poesi,

*) „Each year, had life be spared Byron, would have corrected the false wisdom, that had been the bane of him."

og som fuldkommen egner den til at sammenlignes med Askefrugterne ved det døde Hav, som ere lystelige at see til, men den sorte Aske, naar man rører ved dem, — at den seer sin Forandring og Forsoning imøde; det kan ikke betvivles, thi dens Hovedrepræsentanter Victor Hugo og George Sand ere allerede begyndte at gjennemgaae denne samme Metamorfose; de chattertonske Selvmord, blive sjeldnere, og Fortvivlelsespoesiens Hippokrene Laudanum har allerede tabt sin Smag. Indtil 1830 var det Mode mellem det unge, især litterære Frankrig at være skjødesløs i sit Ydre, med lange Negle, Skjæget forsømt, le regard sublime profond, egaré et fatal, Læberne haanlig sammentrukne til et Spotsmiil over Verden, altid syg og ulykkelig, var man i det Hele negativ; det var fashionable dengang; nu derimod er det Ydre soigneret, Haaret stivt af Pomade, Skjæget elegant tilstudset som Alleerne under Ludvig XIV. Aujourd'hui le dandy doit avoir un air conquérant, legér, insolent, il décèle la fière independance de son caractère en gardant son chapeau sur sa tête, en se roulant sur les sophas, en alongeant ses bottes au nez des ladies assises en admiration sur les chaises devant lui. Il faut que sa santé soit parfaite, et son ame toujours au comble de cinq ou six felicités. Kortsagt man bliver mere positiv, men hvorledes denne Positivitet vil vise sig i den fremtidige Litteratur, kan den nulevende Generation neppe forudsee.

Altsaa kan dette æsthetiske Spørgsmaal, saa vigtigt det end er, især naar man seer hen til den „Weltlitteratur"*) der i senere Tider er blevet skrevet saa Meget om, endnu ikke tilfredsstillende besvares, da den Æsthetik, som egentlig bør være den franske Litteraturs Maalestok (og igrunden har hver Nationallitteratur sin Æsthetik) og Normen for Bedømmelsen deraf endnu ikke har konstitueret sig, og først kan gjøre det, naar den nuværende Gjæringsperiode er afsluttet; en Nationalæsthetik, i dennes Vexelvirkning med Folkesmagen og de specielle Kunstværker kan først fremgaae af en heel afsluttet Litteraturepoche og først redigeres in ordinem i den følgende Epoche, naar den foregaaende saa at sige hører Historien til.

I dette Tilfælde falder man ned i et Chaos af uudviklede Elementer, om hvilke der endnu ikke kan siges noget bestemt, men kun fældes svage relative Domme over, og saa fremsættes Gisninger og Spaadomme om, om kun kunne hvile paa Probabilitetens men ikke paa nogen grundig Videnskabeligheds Basis.

*) Selv Goethe siger (i Kunst u. Alterthum 6. B. 1. H. p. 131) efter at han af franske Tidsskrifter har givet et æsthetisk Uddrag: „Wie es auch in Ganzen hiermit beschaffen seyn mag, welches zu untersuchen und näher zu bestimmen nicht meines Amts ist, will ich doch von meiner Seite meine Freunde aufmerksam machen, daß ich überzeugt sey, es bilde sich eine allgemeine Weltlitteratur, worin uns Deutschen eine ehrenvolle Rolle vorbehalten ist 2c. 2c."

Andre Forfattere minorum gentium f. Ex. Guzkov: „Ueber Goethe", W. Menzel o. a. have optaget denne samme Idee.

Profeten*) Goethe sagde 1825, at først om tyve Aar, altsaa 1845 (i det Første) vilde man kunne fælde en afgjort Dom om den franske Litteratur og Poesi; og Lamennais's Ord: (Livre du peuple) „le peuple, qvi languissait dans les tènèbres a vu une grande lumière; et la lumière s'est levée sur ceux qui etaient assis dans la region de l'ombre de la mort," have endnu ikke naaet Tidens Fylde.

**) Det latinske vates udtrykker bedre min Mening.

